

XXV. évfolyam, 5. szám

2018. november 15.

PRIETENIA

PRZYJAZŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÄSISÉG

PRIJATELSTVA

PRIATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵԿԱՄԱՌԻՅՈՒՆԻՄ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

Die Schrift

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.
Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi
Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,
7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatica Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató
www.croatica.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését
az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi
Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Országos Horvát Önkormányzat
támogatta.

Lux Antal elektrografikáiból

Fekete fény

48x32 cm, CT-grafika, 2018

Das Licht'14 (A fény'14)

48x32 cm, CT-grafika

Lux Antal soroksári születésű, Berlinben élő és alkotó művész
DIMENZIÓK című kiállítása a Magyar Elektrografikai Társaság
(MET) Galériájában.

Bajtai László felvételei

Címlapunkon: Lux Antal: Die Schrift (Az írás)

120x80 cm, CT-grafika, 2018

40 éves az Unser Bildschirm

Cikkünk a 9427. oldalon olvasható.

Semjén Zsolt
miniszterelnök helyettes,
a rendezvény fővédnöke

Ritter Imre német
nemzetiségi képviselő

Mucsányi János az MTVA
képviselésében

Gerner Éva 35 éve
szerkeszti a műsort

Schubert Olívia, az MNOÖ
elnöke

A soroksári táncosok
Manning Miklós Eleki
táncok című koreográfiáját
adták elő

Végh Zsolt operatőr
munkában a jubileumon is

A Geiger Maros duó
évtizedek óta az UB
szereplője, most is
fellépett

Bajtai László felvételei

Thoman Zsuzsanna és unokája
énekelt, a táncosokat és
az énekeseket **Kaltenecker Gábor**
és zenésztársa kísérte

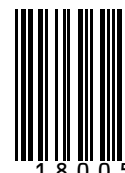
Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó Agárdon

Ungár Tamás, Martin Surman-Majeczki,
Ludové noviny/www.luno.hu felvételei

Cikkünk a 9428. oldalon olvasható.

Ára: 300 Ft

9 771218 014004 1 8 0 0 5

Átadták a nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjakat

Magyarország kormánya 2011 óta nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjjal is támogatja a hazánkban élő őshonos nemzetiségek identitásának megőrzését, erősítését. Az ösztöndíjat – 60 000 Ft havonta –, a nemzetiségi iskolák legjobb diákjai nyerhetik el, akik az érettségit megelőző két tanévben kapják a támogatást. A 2018. évi ösztöndíjakat Soltész Miklós, egyházi és nemzetiségi államtitkára és helyettese Fürjes Zoltán adták át.

A nemzetiségi ösztöndíjasok csoportja Soltész Miklós államtitkarral és Fürjes Zoltán helyettes államtitkarral

Gohér Krisztina felvétele

Balogh Sára Panna – Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium (Budapest); Brkljac Zorica – Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvtű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (Budapest); Cziráki Bálint – Lovassy László Gimnázium (Veszprém); Fekete Krisztina – Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (Pécs); Frank Rita – Tamási Áron Általános Iskola és Német Két Tannyelvű Nemzetiségi Gimnázium (Budapest); Haffner Kata – Hőgyészi Hegyhát Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium, Tolnai Lajos Gimnáziumi és Kollégiumi Tagintézménye (Gyöngyös); Hanyecz Réka – Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium (Gyula); Husznai Albert József – Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda, Kollégium és Pedagógiai Intézet (Pécs); Kovács Kármén – Szlovák Tanítási Nyelvtű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (Budapest); Kovácsfalvi Fruzsina – Gandhi Gimnázium, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola (Pécs); Kóczán Veronika – Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium és Kollégium (Sopron); Manhertz Liza – Friedrich Schiller Gimnázium és Kollégium (Pilisvörösvár); Petrovics Máté – A Tan Kapuja Buddhista Gimnázium (Komlói/Alsószentmárton); Rontó Róbert – Dr. Ámbédkar Gimnázium, Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola (Sajókaza); Sándorfi Eszter – Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja (Baja); Sindik Ivana Tena – Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (Budapest); Szarvas Lea – Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium (Békéscsaba); Vucseta Panna – Pécsi Leőwey Klára Gimnázium (Pécs)

BARÁTSÁG

XXV. évfolyam, 5. szám

2018. november 15.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Átadták a Pro Minoritatum Cultura Hungariae 2018. évi díjait	9424
A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Szerb Kultúra Hónapjáról	9426
40 éves az Unser Bildschirm	9427
Együtt a nemzetiségek fiataljai Országos Ifjúsági Találkozó Agárdon	9428
Minden területen fontos az aktív munka... Interjú Farkas Félix roma szószólóval	9430
Beszélgetés Schubert Olivíával, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata elnökével	9432
Interjú Ikonomu Sophia pedagógussal	9434
Ki kell jönnünk a sárból... beszélgetés Dr. Orsós Zsuzsannával	9436
Digitalizálási gyakorlat Győrött	9441

ÉVFORDULÓ

Láthatóvá válni... 100 éves a Bolgár Iskola	9444
---	------

MELLÉKLET: NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK MAGYARORSZÁGON	I-XXIV
--	--------

XX. SZÁZAD

Cigányok az 56-os forradalom és szabadságharc hősei között (tanulmány)	9471
A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Raoul Wallenberg Emléknep alkalmából	9475

KIÁLLÍTÁS

A Seuso kincs ismét Magyarországon	9476
INHALT, CONTENTS	9478

CÍMLAPUNKON:

a soroksári származású, Berlinben élő művész, Lux Antal művei láthatók

A Pro Cultura Minoritatum Hungariae 2018. évi kitüntetettei

A már nagy hagyományú Pro Cultura Minoritatum Hungariae kitüntetések olyan személyeknek és szervezeteknek ítélik oda, akik – illetve amelyek – kiemelkedő munkát végeztek anyanyelvük, hitük, kultúrájuk megőrzése és terjesztése terén. Az emberi erőforrások minisztere, prof. dr. Kásler Miklós által adományozott elismeréseket Soltész Miklós, a Miniszterelnökség Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatokért felelős államtitkára és az EMMI helyettes államtitkára, Langerné Victor Katalin, október 13-án az Uránia Nemzeti Filmszínház Dísztermében nyújtotta át.

A kitüntetettek:

Bajzek Gyöngyi

Szlovén nemzetiségi pedagógusként pályája kezdetétől szülőföldjén tevékenykedik. Huszonnyolc éve tagja a Pável Ágoston Vegyeskarnak és több mint húsz éve a helyi tánccsoportnak, melynek nyolc éve a mentora is. Az Ifjú Szlovének Egyesületének alapító tagja, jelenleg elnöke. A Magyarországi Szlovének Szövetsége titkáraként kulturális programok szervezője, valamint a Porabski Koledar évkönyv szerkesztője. Tájnyelven írt cikkei, tudósításai rendszeresen olvashatók a magyarországi szlovének Porabje című hetilapjában.

Dr. Emberné Jurkovits Hajnalka

A Nikola Tesla Iskolaközpont tanára, drámapedagógusa, az iskola színházi életének legfőbb előmozdítója. Hitvallása szerint a drámapedagógia és a színházi játék kulcsfontosságú az identitástudat kiala-

kulásában, a népi hagyományok megőrzésében és a többségi társadalomhoz történő alkalmazkodásban. Az iskolai színházi élet felvirágoztatása után a Magyarországi Szerb Színház utánpótláscsoportját és drámapedagógiai műhelyét is megszervezte. Színházi tehetségét számos alkalommal a Szerb Színház közönsége is megcsodálhatta.

Farkas András

Egy nyolcgyermekes család ötödik gyermeke. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem oratórium és dalénekes mester szakos hallgatója. 2013-ban az Ari S. Kupsus Salon Concert Society, 2015-ben pedig a Nemzet Fiatal Tehetségeiért ösztöndíjasa volt. Jezsuita roma szakkollégistaként, valamint a hallgatói önkormányzat elnökeként az egyetemi közélet aktív személyisége. A Magyarországi Ifjú Értelmiségi Romák Társasága Egyesületre a legbüszkébb, amit a Szakkollégiumban alapított, és amellyel több jó-

tékonyági koncertet is szerveztek. Tevékeny részt vállal a hazai roma egyetemisták hátrányos helyzetének megszüntetésében éppúgy, mint a szülővárosában, Ajkán élő romák felzárkóztatásában.

Kozsuharov Ognjan

A bolgár származású, sokoldalú szobrász- és ötvösművész alkotásai többnyire köztereinket díszítik. Számos hazai műemlék helyreállításában is részt vett. Történelmi eseményekből, vallási és társadalmi életből merített témái jelentős mértékben hozzájárulnak a bolgár társadalom és kultúra megismeréséhez, identitásuk megerősítéséhez. Tipográfiai a Bolgár Iskola tankönyveit díszítik. Budapest VI. kerülete, Terézváros bolgár nemzetiségi önkormányzata képviselőjeként is hozzájárul a bolgár kultúra gondozásához és fejlesztéséhez.

Leszko Małgorzata

A szülőföldjén, Sziléziában szerzett tanári diplomáját a '90-es évektől Békés megyében kamatoztatja. Tevékenysége jelentős része a szórványban élő lengyelek anyanyelv-megtartására irányul. Nyelvtanfolyamok szervezésével és vezetésével a viharsarki lengyelség számára fontos eligazodási pontként szolgált az elmúlt csaknem három évtizedben. Helyi nemzetiségi közéleti szerepe mellett elindítója volt a Chopin Körusnak, a Lengyel-Magyar Baráti Kulturális Egyesületnek, a békéscsabai lengyel könyvtárnak és a lengyel testvérvárosi kapcsolatnak. 2016-ban a Lengyel Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki.

Manajló András

A hírneves ruszin művészdinasztiába született festőművész-grafikus elkötelezett híve nemzetiségi kultúrájának. A kárpátaljai társadalmi pillanatfelvételek, külföldi utazásai és az egyetemes művészeti gyökerek együttesen határozzák meg szépművészeti tevékenységét, melynek eredményét világszerte több kiállításon mutathatta be. A hazai ruszin gyűjtemények állandó gyarapítását, a tudományos ismeretterjesztést és a felnövekvő fiatalok tehetséggondozását tartja legfontosabb feladatának.

Német Nemzetiségi Hagyományőrző Kulturális Egyesület, Nemesnádudvar

A közel 70 éve alapított, táncosok és dalosok alkotta csoport településük és Bács-Kiskun megye német hagyományait eleveníti fel s élteit töretlen lelkesedéssel. A bajai kistérség német hagyományainak megismertetésével országszerte több német nemzetiségi táncscsoport megalakulására és működésére

Kolo Együttes (Bajtai László felvételei)

hatottak ösztönzőleg. A megye kereteiből kitörve országos táncszínházalkozókon s anyaországi fellépések során bizonyították a német hagyományok éltető, megtartó erejét. Számtalan kiváló, arany- és ezüstminősítést nyertek el. A helyi hagyományokban betöltött szerepüket a „Bács-Kiskun megye nemzeti kisebbségeiért díj” és a „Bács-Kiskun Megye Németiségéért” díj bizonyítja.

Notis Georgiou (Georgiou Panagiotis)

Ciprusi görög származású magyar állampolgár. Több mint két évtizedes tevékenysége során karmesterként, szólistaként, zeneszerzőként is nemzetközi hírnevet szerzett magának. Dolgozott a Magyar Állami Operaháznál, a Szombathelyi, a Szolnoki a Miskolci, a MÁV és a Duna Szimfonikusokkal, valamint a Failoni Zenekarral, mellyel a világ számos színpadán felléphetett. A zene mellett íróként, ó- és újjörög, valamint bizánci művek fordítójaként, a görög és a magyar irodalmi életben is tevékeny szerepet vállalt.

Oroján István

Képzőművészi pályáján több mint ötven éve alkotó festő és szobrász. A magyarországi román nemzetiség legjelentősebb művésze. Alkotásaiban a konstruktivizmust sajátos érzelmi tartalommal töltötte fel, amiben erős nemzetiségi elköteleződése és Békés megye iránt érzett odaadása is megmutatkozik. Művészi jelentőségét számos külföldi és hazai egyéni kiállítás mellett a számára adományozott legrangosabb kitüntetések, köztük a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, a Kisebbségekért Díj, a romániai Kulturális Érdemrend Lovagi Rangja, és a 2011. évi aradi Festészeti Biennálé Különdíja is alátámasztják.

Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Fúvószenekar (Közhasznú Egyesület)

1893-ban alapították, így e patinás zenekar idén ünnepli létrejöttét 125. évfordulóját. Tevékenységük

egybeforrt a település német hagyományőrzésével, kulturális eseményeivel. A városi, a katolikus egyházi és a hagyományos német rendezvények állandó fellépőiként népszerűsítik a nemzetiség zenei kultúráját. A térségi és területi, valamint az országos fűvőszenek találkozók és minősítőkon rendezvények eredményt érnek el, többszörös aranydiplomások, a Fesztiválzenekar cím büszke tulajdonosai.

Szávai József

A Pécsi Tudományegyetem immár nyugdíjas fizikusa. 1984 óta a Tanac Néptáncegyüttes művészeti vezetője. Koreográfiáit a hazai horvátok mellett más délszláv és tengerentúli táncsoportok is műsorukra tűzték az elmúlt – közel negyven – évben. Munkáiban a Dráva menti és bácskai sokácok, a baranyai bosnyákok és bunyevácok táncművészetének elemei egyaránt megtalálhatók. A hazai horvát és délszláv táncművészeteket felölelő gyűjtései a kárpát-medencei táncművészet élő lenyomatai. Táncsoportjával számos díjat és kiváló minősítést kaptak, előadásai, koreográfiái a pécsi színházi élet szerves részét képezik.

Tóth Györgyné Bencze Mária

Tősgyökeres budaörsi németként – a helyi német önkormányzati képviselője mellett – egész pedagógus pályáján jelentős munkát végzett nemzetiségi közösségéért. Számtalan nemzetiségi kiadvány, tankönyv, valamint a Tankönyvkiadó Vállalat német nemzetiségi szerkesztője, amivel nemcsak az iskolai oktatás, hanem a német közösség identitás-megőrzésének is cselekvő részese.

Vertigo Színház

A színházat 1996-ban azzal a szándékkal alapították, hogy a hazai szlovákokat megismertesse a kortárs szlovák darabokkal, színesítse kulturális életüket és szélesítse ki a közösség anyanyelvűségének lehetőségeit. Épülettel és állandó társulattal rendelkeznek, az elmúlt húsz év alatt mégis huszonkét darabot mutattak be. A legtöbbet vidéken és az anyaországban, valamint hazai nemzetiségi színházi találkozók, az Arcusfest és a Jelen/Lét fesztiválon. A színház 2003-tól az Országos Szlovák Önkormányzat intézménye.

A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Szerb Kultúra Hónapjáról

2018. szeptember 7-én ünnepélyes megnyitóval és a budai születésű szerb zeneszerző, Sztojánovits Péter műveit megszólaltató klasszikus zenei koncerttel vette kezdetét az immár kilencedik alkalommal megrendezett Szerb Kultúra Hónapja. Az október 5-én záruló gazdag rendezvénysorozat a szerb folklór, az egyházi zeneművészet, a jazz, a színházművészet és a kortárs költészet átfogó ízelítőjét kínálta, de turisztikai programokkal Belgrád városa is bemutatkozott az érdeklődőknek. Különleges eleme volt a programsorozatnak a „Pesti Irodalmi Omnibuszon” tett utazás, amely verseken keresztül mutatta be Budapest szerb vonatkozású helyeit. Szerbia kultúrájának megismertetése mellett a program így a magyarországi szerb közösség értékeinek, a hazánkban élő szerb nemzetiség identitásőrző és hagyományápoló tevékenységének bemutatására is lehetőséget kínált.

Nemzetiségi ombudsmanhelyettesként fontosnak tartom, hogy a Magyarországon élő nemzetiségi közösségek – adott esetben anyaországuk segítségével és támogatásával – minél gyakrabban lehetőséget kapjanak arra, hogy értékeiket, a közös hazánkat gazdagító kultúrájukat megmutathassák a többségi társadalomnak. A Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ mellett számos magyarországi szerb nemzetiségi önkormányzat, egyházközség, nemzetiségi intézmény és civil szervezet vett részt a közös munkában, amellyel a Szerb Kultúra Hónapja megvalósult. Meggyőződésem, hogy ez a példaértékű kezdeményezés és más nemzetiségi közösségek kulturális programsorozatai jó gyakorlatként terjedve segíthetnek abban, hogy a velünk élő nemzetiségi kultúrák sokszínűsége mindennapi élményünké váljon.

E munkához az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala is hozzá kíván járulni azzal, hogy kulturális programok, kiállítások, illetve a nemzetiségek jeles személyiségeit méltató emlékülések, konferenciák szervezésével rendszeresen helyet biztosít egy-egy hazai nemzetiségi közösség bemutatkozásához.

Szalayné Sándor Erzsébet Prof. HC
egyetemi tanár, ombudsmanhelyettes

40 éves az Unser Bildschirm

A Magyar Televízió képernyőjén első alkalommal 1978. augusztus 16-án jelent meg az Unser Bildschirm, közösen a Nas Ekran/A mi képernyőnk, délszláv műsorral. 2018-ban tehát negyven éves lett a nemzetiségi televíziózás és az Unser Bildschirm. Az adások az MTV Pécsi Körzeti Stúdiójában készültek.

A műsor azóta sok változáson ment keresztül, de az eredeti célkitűzés mit sem változott: egy tévéműsor készítése, ami a magyarországi németeknek, a magyarországi németekről szól, a magyarországi németek közreműködésével. A műsor a nemzetiség ünnep- és hétköznapijait, a nemzetiségi politikát, kultúrát, történelmet, oktatást, az anyaországokkal való kapcsolatokat, a két kultúrában való nevelkedés előnyeit és következményeit kívánja bemutatni.

Szeptember 26-án a magyarországi németek magas rangú képviselői, politikusok, az Unser Bildschirm (UB) egykori s jelenlegi munkatársai, más televíziósok és hűséges nézők gyűltek össze a Magyarországi Németek Házában, hogy megünnepeljék az eltelt negyven évet.

Ambach Mónika, a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár (Zentrum) igazgatója, nemcsak az est háziasszonyaként, hanem mint egykori UB-s szerkesztő-riporter is köszöntötte a közönséget. Kiemelte, hogy a magyarországi német tévéműsor fontos szerepet tölt be a közösség életében, a jubiláló műsorkészítőknek pedig azt kívánta, hogy munkájuk során továbbra is sok-sok érdekes emberre és különleges eseményre irányítsák a figyelmet.

– A magyarországi németek csakúgy, mint más nemzetiségek, szeretnek jelet hagyni, jelet adni, közölni valamit múltjukról, jelenükről, tevékenységeikről, gondjaikról. Szeretnének egymásnak valamit üzeni, mondani, egymásról hallani, ezáltal egy kicsit identitásukban is erősödni, közösségre találni, a közösséghez tartozást újra és újra átérezni. Ehhez jó eszköz a televízió – mondta az est műsorvezetője Gerner Éva, aki harmincnégy éve dolgozik a szerkesztőségben, s akinek neve, arca és hangja elválaszthatatlanul összekapcsolódott a műsorral. A magazint 1978 augusztusa óta hetente, kezdetben más kisebbségi műsorokkal együtt sugározták. A 80-as évek elején jött az önálló német nyelvű adás, amely havonta egyszer, a szerbhorvát, szlovák és román nemzetiségi programmal heti váltásban jutott el a nézőkhöz. 1992-től hetente sugározzák a 26 perces műsort. A szerkesztőség székhelye a kezdetektől fogva Pécsen található, innen utazzák be a forgatócsoportok az egész országot.

A jubileumi rendezvény fővédnökségét Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes vállalta, aki köszöntőbeszédében hangsúlyozta, hogy a hazai nemzeti

ségek támogatása soha ilyen mértékű nem volt még, és a kormány készen áll arra, hogy minden jó ügyet, minden megmaradást és értékőrzést szolgáló ügyet továbbra is támogasson. Ritter Imre, a magyarországi németek országgyűlési képviselője is méltatta a műsort, s kiemelte a támogatás fontosságát, azért is, hogy a stáb XXI. századi munkakörülmények között dolgozhasson. Véleménye szerint a Pécsi Körzeti Stúdió bezárása után kapott székhely még nagy kívánnivalót. Németország nagykövete, Volkmar Wenzel köszöntőjét Jens Preißler, a Német Nagykövetség sajtóosztályának vezetője tolmácsolta, s további jó ötleteket, magas nézettséget, tartalmas interjúkat és leginkább jó szórakozást kívánt a következő műsorokhoz.

Mucsányi János, akit nemrég neveztek ki az MTVA Vallási, Nemzetiségi és Külhoni Főszerkesztőség élére, bizakodva tekint a jövőbe. Bár a nemzetiségi műsorok egy teljesen új területet jelentenek számára, azzal tisztában van, hogy milyen fontosak a nézőknek.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának új elnöke, Schubert Olívia elsőként köszönetet mondott a szerkesztőségnek, hogy elődjéről, Heinek Ottóról igazán méltó és tiszteletteljes műsorban emlékeztek meg, valamint gratulált a mindig professzionális munkához.

Az egykori munkatársak egy filmben emlékeztek vissza a szerkesztőségben töltött idejükre, a jelenlegi műsorkészítők pedig arról beszéltek, hogy mit jelent számukra az Unser Bildschirm.

Az ünnepi műsorban Geiger György trombitaművész és Maros Éva hárfaművész is közreműködtek. A Soroksári Német Nemzetiség Táncegyesület táncosai, énekesei és zenészei Manninger Miklós Eleki német táncok című koreográfiáját mutatták be. Nem véletlenül esett rájuk a választás, hiszen valamennyien már több alkalommal is láthatók voltak az adásban.

Az eseményről természetesen a tévénézők sem maradtak le, hiszen októberben összeállítást sugároztak a rendezvényről. Egy biztos: az Unser Bildschirm négy évtized után is olyan műsor, amelyben a magyarországi német közösség bemutatkozhat, megmutatkozhat és hallathatja a hangját.

Ambach Mónika

Színes képösszeállításunk a hátsó borítón látható.

Együtt a nemzetiségek fiataljai

Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó Agárdon

Az iskolaév elején, még a nyárutó kellemes langyos időjárását élvezték azok a középiskolás és egyetemista korú fiatalok, akik saját nemzetiségüket képviselve egy hosszú hétvégét töltöttek együtt a Velencei-tó partján. A szeptember 14-16. között Agárdon megrendezett ifjúsági találkozó a kölcsönös megismerést, a hagyományok bemutatását és barátságok kialakulását szolgálta.

Az időjárás mellett a helyszín is kiváló háttérrel nyújtott a programoknak, szórakozásnak és lelki-szellemi gyarapodásnak. A közvetlenül a vízparton fekvő Velencei-tavi Vízi Sportiskola korszerű, kényelmes épülete adott otthont a fiataloknak erre a három napra. Az esemény ünnepélyes megnyitójára – melyen a nemzetiségi szószólók és országos önkormányzati vezetők is megjelentek – péntek este a teraszon került sor. Az ünnepi beszédekhez, majd az idén 45 éves fennállását ünneplő Pusztavámi Német Nemzetiségi Tánccsoport bemutatójához, a tarjáni és héregi Echo Kapelle, valamint a tarjáni Spitzbuam zenekar vidám polkáihoz az esti napfényben fürdő tó, a távolban úszó néhány vitorlás és a strand vastag, zöld gyepszőnyege nyújtott idilli háttérrel.

A Nemzetiségi Ifjúsági találkozót három évvel ezelőtt Soltész Miklós államtitkár kezdeményezésé-

re az Emberi Erőforrások Minisztériuma egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkársága hívta életre. Támogatásuk nélkül ez a program nem valósulhatott volna meg.

Fürjes Zoltán, egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár köszöntőjében elmondta, hogy a nemzetiségek társadalmi életében, nemzetiségpolitikában, szervezésben az ifjúságot az utánpótlás-nevelés céljából is be kell vonni. A találkozó célja, hogy az egy országból, de más-más hagyományokkal érkező fiatalok közös élményeket szerezzenek, és ezek a közös élmények a későbbi élet során is használható tapasztalatot, szellemi tőkét jelentsenek. Hangsúlyozta, hogy ugyanilyen fontos, hogy a fiatalok is minden képességüket beletegyék az aktív munkába. Az egyes nemzetiségek nem versenytársai, hanem támaszai lehetnek egymásnak. Nemcsak a nemzetiségeknek, de a magyar államnak, a magyar kormányának is fontos az utánpótlás-nevelés. Az államtitkárság ezért is támogatta az elmúlt években is e rendezvény megtartását, amihez az idén 2,5 millió forinttal járult hozzá. A korábbi találkozók eseményei között a tudáspróba, információgyűjtésen túl a lelki elmélyedésre is mód volt, hiszen evangélikus lelkészek és katolikus atyák is

Ungár Tamás és Martin Surman-Majeczki felvételei

részt vettek azokon. Az előregedő egyházaknak is szükségük van megújulásra, fiatal tagokra ahhoz, hogy élő, gyarapodó, aktív egyház lehessenek.

Ritter Imre megköszönte a jelenlevőknek is, hogy – bár a nemzetiségi ifjúsági találkozón harmadszor vesz részt –, idén először országgyűlési képviselőként lehet jelen. Ez nemcsak a német, hanem a többi nemzetiség számára is sikert jelent. Megragadta az alkalmat, hogy beszámoljon arról, hogy a 2019-es költségvetési törvényben közel ötmilliárd forintnyi emelést kapott a tizenhárom magyarországi nemzetiség, ami az előttünk álló négy évre vetítve több, mint az előző négy évben elért. Hangsúlyozta, hogy a hite, hazája és nemzetiségi léte az a szentháromság, amiért érdemes élni, a fiataloknak pedig azt üzenté, hogy a nemzetiségi lét nemcsak munkáról szól, élményként is meg kell élni azt. Humorosan és stílusosan óriás adag Ritter csokival járult hozzá eh-

hez. Azt kívánta, hogy akik a rendezvényen megismerkednek egymással, a későbbiekben is jól együtt tudjanak működni a közös munka során, mert vallja: a nemzetiségeknek közösen, egy hajóban kell boldogulniuk.

Idén a Magyarországi Német Fiatalok Közössége (a GJU) rendezhette meg Magyarország legnagyobb össznemzetiségi ifjúsági találkozóját. Jordán Blanka, a közösség elnöke emlékeztetett arra, hogy az idei már a harmadik találkozó, ami a kezdeményezés életrealitását bizonyítja. Ismertette, hogy a tavalyi – immár hagyományosnak tekinthető – elemek mellett idén meglepetésprogramokkal is készültek. Kiemelte, hogy a szervezőknek és résztvevőknek egyaránt nagy lehetőséget jelent az összejövétel, mert mások megismerése által erősödik saját identitásuk is. Tapasztalatszerzésre, az utánpótlás kinevelődésére is kiváló alkalom ez.

Szpisák Attila evangélikus lelkész már harmadszor volt jelen a találkozón. Elmondta, hogy az idei evangélikus ifjúsági fesztiválon a szlovák evangélikusok mellett már a magyarországi evangélikus németek is egységes csoportban jelentek meg. Bese Gergő atya kifejezte, hogy hisz a fiatalokban, hisz abban, hogy akár a jövő nemzetiségi politikusai, akár egyházi személyek is lehetnek, és örül a jövőről való együttgondolkodás lehetőségének ezen a hétfőn. Író Sándor atya szerint minél inkább megtanuljuk elfogadni, tisztelni a másik értékeit – legyen az vallás, kultúra, nemzetiség –, annál jobban tudjuk a sajátunkat becsülni, átadni, s erre nyit alkalmat ez a találkozó. Az áldással zárult megnyitó után a vendégek megköstölhették a sváb konyha jellegzetes finomságát, vacsora után pedig a pusztavámi táncosok és a tarjáni fúvósok táncházával folytatódott az est.

A szombati és vasárnapi programok közt szerepelt kreatív és ismeretterjesztő Ki mit tud a nemzetiségekről? vetélkedő, a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ két sikeres projektjéről (Blickpunkt, Abgedreht!) tartott előadás, beszélgetés Szpisák Attila evangélikus lelkésszel, Író Sándorral és Bese Gergő katolikus atyákkal arról, hogyan találják meg helyüket a nemzetiségek fiataljai a maguk egyházában. Egész nap próbálkozhattak a szabaduló szoba kihívásaival, este pedig minden jelenlévő nemzetiség képviselte értékeit, kiállította „termékeit” az „Exchange Market” keretében. A szombat horvát táncházzal zárult.

Az eseményt az Emberi Erőforrások Minisztériuma Támogatáskezelője támogatta, így a részvétel ingyenes volt a jelentkezők számára. A találkozó a jó szervezés és a tartalmas programok révén bizonyára be is váltja a hozzáfűzött reményeket, hiszen évről évre többen vesznek részt ezen a jövőbe mutató rendezvényen. Találkozunk jövőre, ugyanitt, még több fiatalal!

B. K.

Minden területen fontos az aktív munka...

Farkas Félix roma parlamenti szószólóval beszélgettünk

– Az országgyűlési szószóló jogintézménye az elmúlt négy évben bizonyította létjogosultságát: a szószólók munkája több területen is eredményes volt. Mit tart az eredmények közül a legfontosabbnak?

– A legfontosabb eredménynek azt tekinthetjük, hogy elismerik a szószólói rendszer létezését, illetve azt, hogy az országgyűlés állandó bizottságként dolgozunk. Hírt adhatunk magunkról, mi is részei vagyunk a magyar országgyűlésnek. A szószólók ugyan még csak tanácskozási joggal rendelkeznek, de a bizottságban kifejtve álláspontunkat, akár törvénymódosító javaslatot is benyújthatunk, amint ez több esetben meg is történt. Nagy eredménynek tartom azt is, hogy a nemzetiségi önkormányzatok költségvetését – beleértve az országos önkormányzatot is – meg tudtuk emeltetni a magyar országgyűléssel. A helyi nemzetiségi önkormányzatokét 300%-kal sikerült megnöveltetni, illetve ez évtől az országos önkormányzatokét további 20, a helyi önkormányzatokét pedig 10 százalékkal, amit egyhangúan, tehát pártoktól függetlenül fogadott el az országgyűlés.

– Milyen kapcsolatban állt és fog állni a roma közösséggel, amely a Parlamentbe küldte? Milyen formában él ez a kapcsolat, beszámol a közösségnek a végzett munkájáról?

– Amint a törvény előírja, a nemzetiségi szószólók évente egyszer beszámolhatnak az országos önkormányzatok közgyűlésének. Nemcsak emiatt, hanem alapvetően is fontos az együttműködés. Részünkről megvan a napi kapcsolat a képviselőkkel, az elnök-

kel és hivatalvezetővel. Mielőtt az országgyűlési bizottság napirendre tűzte a költségvetés támogatását, megkerestük az országos önkormányzatot, javaslatukat kértük, és tájékoztatást adtunk számukra a reálisan megigényelhető összegekről. Tanácsaink alapján készítették el a költségvetési támogatás-igénylést, ami megfelelőnek bizonyult, mert elfogadták. A szószólói jogviszonynak is köszönhetően sikerült közös eredményeket elérnünk.

– Melyik területen kíván aktívan dolgozni a mostani ciklusban? Hol lát tennivalókat?

– Minden területen fontos az aktív munka, de a romák számára a kitörési lehetőség az oktatás, ez a terület – a foglalkoztatás és az egészségügy mellett – tehát kiemelten fontos. Ez a Roma stratégiában is így van megfogalmazva. Természetesen fontosak a diplomáciai kapcsolatok is más országokkal.

– Képzettségét/foglalkozását, korábbi tevékenysége tapasztalatait tudja-e hasznosítani szószólói munkája során?

– Jelenlegi munkámban képviselői múltam tapasztalatait hasznosítom, hiszen 1994-től képviselőszködöm helyi, megyei szinten. Bizottsági elnöki teendőket láttam el. Ezek fontos állomások voltak ahhoz, hogy ide eljussak. A mostani munkám során ezekre a tapasztalatokra építhetek.

– A parlamenti munka mellett marad-e ideje, energiája a saját nemzetiségi közössége rendezvényein, munkájában való részvételre?

- 1960. április 21-én született. 1975-től vízhálózati munkásként dolgozott az építőiparban. 2007-ben érettségizett, majd 2014-ben a Miskolci Egyetemen politológusi diplomát szerzett.
- 1994-2006 között Mezőkövesd város önkormányzatának képviselője, a szociális és kulturális bizottság tagja.
- 1997-től a Lungo Drom Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség tagja, annak mezőkövesdi szervezete elnöke.
- 2003-tól a Lungo Drom országos elnöksége tagja.
- 2006-tól a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés képviselője, a kisebbségi bizottság elnöke, területfejlesztési bizottság tagja, az Országos Cigány Önkormányzat képviselője.
- 2003-tól a Lungo Drom országos elnöksége szóvivője.
- 2010-től ismét a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés képviselőjévé választották.
- 2012-től a megyei közgyűlés kisebbségi bizottsága elnöke, az Országos Roma Önkormányzat elnökhelyettese, a Nemzeti Büntetőeljárás Tanács tagja.
- 2011-től a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Területi Roma Önkormányzat elnöke
- 2012-től foglalkoztatási és közrendvédelmi bizottság elnöke, kisebbségi bizottság tagja
- 2014-től az Országgyűlés roma nemzetiségi szószólója.

Bajtai László felvétele

– Az életünk nagy részét azzal töltjük – munka-időre való tekintet nélkül –, hogy az országgyűlési munka mellett tartsuk a kapcsolatot azzal a közössel, amelyhez tartozunk. Szinte minden rendezvényre, ahová meghívunk, elmegyek, legyen az akár oktatási (tanérvnyítás-zárás), akár kulturális rendezvény vagy fórum. Itt tudom ugyanis tájékoztatni a közösségemet az általam végzett feladatokról, és tudom begyűjteni azokat az információkat és kéréseket, amiket a munkám során felhasználhatok. Közvetlen kapcsolatban állok tehát azokkal, akiket képviselek.

Nagyon sokféle, romák által létrehozott, segítő szándékú civil szervezet, alapítvány van. Ezek egy része megszűnik a vezető alkalmatlansága miatt vagy a pályázatok benyújtásához szükséges szakemberhiány miatt. Ahol ez a két alapfeltétel – jó vezető és szakember megléte – megvan, ott nagyon jól működik a szervezet. Országszerte kb. 1300 nemzetiségi roma önkormányzat van, ennek közel 70%-át a Lungo Drom képviseli. Az önkormányzatok és civil szervezetek évente pályázhatnak működésük fenntartására, kulturális rendezvényekre, táborozásra, pedagógus-továbbképzésre. Elenyésző azon pályázatok száma, amelyek nem felelnek meg. A jó pályázatot beadó önkormányzatok és civil szervezetek nagyrészt megkapják a lehetőséget, én pedig minden segítséget megadok nekik, hogy a programjaikat meg is valósítsák. Fontosnak tartom, hogy például a táborozásokra kapott összeg úgy haszno-

suljon, hogy az a gyerekek számára valóban a saját környezetükből, közegükből való kimozdulást jelentsen, tudjanak külső kapcsolatokat létrehozni és képesek legyen azokat fenntartani is.

Országszerte számos civil szervezet működik, de vannak az Országos Roma Önkormányzat által fenntartott intézmények, óvodák, iskolák is. Működésük bővülésére sok jó példa van. A sziráki iskola tanérvnyító rendezvényén például örömmel hallottam, hogy nemcsak általános és középiskolai osztályok indultak idén ősszel, hanem a 8. osztály után a Rajkó Zenekar kihelyezett tagozatán zenélni, táncolni is tanítják a fiatalokat. Hídként működik ez a többségi és kisebbségi társadalom között.

Mint a legnagyobb létszámú nemzetiség képviselője és a nemzetiségi szószólói bizottság elnökhelyettese ugyanaz a feladatom, mint az összes többi szószólónak, alelnökként annyival több, hogy a bizottság nevében, mind a tizenhárom nemzetiséget képviselve teszünk eleget például egy-egy meghívásnak. Alelnökként nemcsak a roma nemzetiség érdekében szólok fel.

A nemzetiségi ombudsmanhelyettes asszonynál képviselem mindazokat, akik bármilyen jellegű hátrányos megkülönböztetést voltak kénytelenek elszenvedni. Ha a saját közösségem megkeres ilyen jellegű problémákkal, ezeket az ügyeket, konkrét eseteket is erre a fórumra viszem.

Balányi Klára

Olvassa a BARÁTSÁG-ot!

Fizessen elő most 2018-ra!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu

honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

„Azt kaptam útravalóul, hogy nyitottsággal, tisztelettel, kíváncsisággal és felelősségtudattal végezzem a munkámat”

Interjú Schubert Olíviával, az országos német önkormányzat elnökével

Heinek Ottó elnök augusztus 20-i elhalálása óta Schubert Olívia vezeti a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatát. Az egykori elnökhelyettes a Baranya megyei Bólyból származik. A pécsi Leőwey Klára Gimnázium német nemzetiségi tagozatán érettségizett. Egyetemi tanulmányait Pécsen kezdte történelem és politológia szakokon, ezt követően a Kölni Egyetemen szerzett végzettséget politikatudomány-germanisztika-történelem szakon, majd Budapesten EU-szakértői és közigazgatási menedzseri diplomát. 2002-től a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalban, később a Miniszterelnöki Hivatalban felelt nemzetiségi és EU-s pályázati ügyekért, 2007-től a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának hivatalvezetőjeként, utána öt éven át az Audi Hungaria Zrt. Oktatási és Tudományos Kooperációk osztályának vezetőjeként dolgozott. Származásról, identitásról, feladatokról, hozzáállásról és sok egyébéről mesélt.

Származásról, családról, útravalóról

„A Baranya megyei Bólyból származom, mind apai, mind anyai ágon 'sváb' családból. Édesapám oldaláról tősgyökeres bólyi vagyok, míg édesanyámérol székelyszabari és monyoródi 'keverék'. Sajnos a mi családunkban is tabuként kezelték a rokonságunkat is érintő elűzetést, a család egy részének emigrálását, a háborús időszakot, a háborút követő vagyonelkobzást. Középkorok éveim alatt már gyakran kerültek elő az említett témák, és ez meghatározta későbbi pályámat. Az egyetemi tanulmányaimat Pécsen kezdtem, aztán DAAD ösztöndíjjal Kölnbe kerültem, ahol hét évet töltöttem. Ott tudatosult bennem igazán, hogy mennyire különleges is az én identitásom. Kitűntem ugyanis azzal, hogy Magyarországról származom, és a környezetem érdekességként értékelte azt, hogy ennek ellenére német vagyok. Az egyetemi éveim alatt egyre jobban beleástam magam a kisebbségi témákba, a politológia és történelem szakokon is kisebbségvédelemmel és emberi jogokkal foglalkoztam. Volt egy hazánkból elszármazott, nagyon kedves professzorom, aki a kisebbségvédelem nemzetközi szakértője volt: neki sokat köszönhetek azért, hogy tudatosan indultam ebbe az irányba. A legmeghatározóbb azonban kétségkívül a családomtól kapott útravaló volt: Mind a szüleim, mind pedig a nagyszüleim hihetetlenül sokat adtak emberiségből, és abból, hogyan kell a munkához hozzáállni, milyen bizalommal kell az emberek felé fordulni. Úgy érzem, nagyon stabil morális alapot adtak az életemnek, olyan neveltetést kaptam, amelyben természetesen számított, hogy magyarországi német vagyok és ezért a legnagyobb köszönettel tartozom nekik. Gyermekként érzelmi biztonságban élhettünk, szabadon kibontakozhattunk, sosem kellett félnünk, nem kellett problémákkal foglalkoznunk. A már említett nagyszüleim egyike még él, a most 98 éves nagymamám

még aktívan megéli azt, hogy elnök lettem. Egyrészt nagyon büszke rám, másrészt félt is. Olyan mélyen gyökereznek a számos megpróbáltatással kapcsolatos emlékei, hogy az idősök bölcsességével tudja felmérni minden helyzet lehetőségét és veszélyét. Tudom, hogy a többi nagyszülőm is büszke lenne rám, és biztos, hogy azt adnák útravalóul, hogy az eddig megszokott nyitottságommal, az emberek iránti tisztelettel és kíváncsisággal végezzem a munkámat, valamint azzal a felelősségtudattal, amit tőlük tanultam.”

Döntésekről, váltásokról, tapasztalatokról

„Az országos német önkormányzattal való szoros együttműködésem nem augusztus 20-án kezdődött, annak azért van egy hosszú előtörténete. Hivatalvezetőként, közgyűlési tagként, és Heinek Ottó mellett folytatott helyettesi tevékenységem révén tudatosá vált bennem ennek a munkának a tartalma, felelőssége, az ezzel járó megtiszteltetés és bizalom is. Az évek során az ügy iránt kialakult elhivatottságom segítette abban, hogy Ottó halálát követően aránylag gyorsan tudtam dönteni: a fennmaradó önkormányzati ciklus folytonossága érdekében átveszem a feladatait. Az, amikor a hivatalvezetői munkámat feladtam az Audi Hungariáért, tudatos döntés volt. Ezt a váltást az élet hozta. Mindenesetre bízom benne, hogy – ahogy az Audihoz is magammal vihettem az önkormányzati és civil szférában szerzett hasznos tapasztalataimat – a gazdasági életben töltött öt pörgős év alatt megismert munkamódszereket, munkakultúrát kamatoztatni tudom majd az új pozíciómban. Feladat, felelősség és elvárás itt is bőven akad. Nagy örömmel nyugtáztam, hogy felkészült, hozzáértő és lelkes csapattal dolgozhatok. Az első munkanapjaim furák voltak, sok minden kavargott bennem. Sok kollégával dolgoztam együtt hivatalvezetőként, ugyanakkor vannak újjak is.

A hivatal maga is változott, fejlődött, számos új dolgot kell megismernem, újra bele kell szoknom ebbe a közegbe. Mindenesetre nagyon jó, hogy közgyűlési tagként folyamatosan kapcsolatban voltam a hivatal dolgozóival. Igyekszem a megfelelő nyitottsággal és a lehető legjobb tudással hozzáállni a mostani munkához. Az Ottó halálát követő átmeneti időszakban természetesen nagyon nehezen tudtunk koncentrálni a feladatokra. Aztán jött a következő fázis, amikor megválasztottak elnökké. Leírhatatlan érzés volt! Bár mindig is szívügyem volt tenni a közösségünkért, Ottó idejében mindig úgy éreztem, hogy van egy megfelelő emberünk az elnöki pozícióra. Sosem gondoltam volna, hogy egyszer én fogom a nemzetiségünket képviselni az elnöki székből. Amióta megválasztottak, még mindig sokszor azt érzem, hogy csak Ottót helyettesítem. Szerintem még hetek, hónapok kellene ahhoz, amíg mindez igazán tudatosul. Szóval kettős érzés van bennem, amit igyekszek feldolgozni annak érdekében, hogy tökéletesen tudjak összpontosítani a feladataimra. Szeretném, ha nagyobb törés nélkül vihetnék tovább azt a munkát, amit Ottó az elmúlt húsz évben nagyon céltudatosan kialakított.”

Első munkanapokról, első feladatokról

„A legfontosabb feladataim egyike az, hogy a számtalan, szerteágazó, párhuzamosan futó tevékenységeket megismerjem. Személyesen szeretnék egyeztetni valamennyi partnerünkkel, az általunk fenntartott intézmények vezetőivel, hogy átbeszélhessük a jelenlegi helyzeteket, problémákat, lehetséges utakat. Ez eléggé időigényes. Emellett elkezdődött a parlamenti munka, a képviselőnkkel közösen és vele együttműködve próbálom magam is feldolgozni az épp aktuális témákat. Ezek között mindenekelőtt köznevelési kérdéseket, például a nemzetiségi óvodapedagógusi ösztöndíj-program részleteinek előkészítését említeném, amelyet szeptemberben indítottunk el. Mindemellett nagyon fontos, hogy a többi nemzetiség országos önkormányzatával, szószólójával és a minisztériumi partnerekkel is szoros együttműködést alakítsak ki. Ehhez jön a mindennapos képviselet, a protokoll, a civil szervezetekkel való kapcsolattartás, az egyéb régiókban, a regionális irodáinkban folyó munka figyelemmel kísérése és támogatása. A rövidebb távú feladatok közé sorolnám a 2019-ben esedékes helyhatósági választásokra való felkészülést is. Szerencsére nem tapasztalatlanul vágunk bele a kampányba, és mind a jó stábot, mind a hatékony munkamegosztást és munkamódszert meg szeretnénk tartani, miközben természetesen nyitottak vagyunk új kampányelemekre, innovatív ötletekre. Tavasszal egy háromnapos kihelyezett közgyűlés keretében egyeztetjük majd a részleteket. A célunk továbbra is az, hogy minden olyan településen, ahol van tudatos és aktív német közösség, támogassuk a helyi német önkormányzat létrejöttét, valamint azt, hogy az a már említett hitelességet zászlajára tűzve olyan munkát végezessen, amely vállalható, és amely tovább erősíti a magyarországi német közösséget.”

Stratégiáról, célkitűzésekről

„Úgy gondolom, hogy világos célokat fogalmaztunk meg, amikor elkészítettük a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata 2020-ig tartó stratégiáját, amely hosszú, sok szereplős és sok beszélgetésen, vitán, hétvégi workshop-okon alapuló közös munka eredménye. Az abban említett kulcsterületek – a politika, az oktatás, a kultúra, az ifjúság és a kommunikáció – megadják az alapvető irányokat, amelyeket követnünk kell. Fontosnak tartjuk továbbra is, hogy tovább erősítsük az oktatási intézményeinket annak érdekében, hogy egyre jobb minőséget, egyre jobb szolgáltatásokat tudjunk nyújtani a hozzánk járó tanulóknak. Hangsúlyos szerepet kapnak a helyi nemzetiségi önkormányzatok is, valamint az általuk átvett intézmények támogatása. Kulturális területen továbbra a civil szervezetek erősítése, minél inkább láthatóvá tétele a célunk. Azt gondolom, nem élhetünk burokokban, nem szabad bezárnunk és csak a saját magunk kis köreibben lenni. Meg kell mutatnunk magunkból mindazt a jót és mindazt a pluszt, amit mi a kultúránkkal képviselünk ebben a társadalomban. Vannak olyan területek, amelyekben új feladatok várnak ránk: Ilyen például a magyarországi német média helyzetének javítása, vagy a fiatalok megtartása. Utóbbi – akár az elvándorlás, akár a digitalizáció terjedése okán – sarkalatos kérdés lesz a következő években. Meg kell találnunk azokat az utakat, amelyekre a fiatalok fogékonyak; ez óriási felelősség, de egyúttal esély is arra, hogy a magyarországi némettség a fiatal generáción keresztül a régi értékeit megtartva megújuljon.”

Politikai pártoktól való függetlenségről

„Számomra nagyon fontos, hogy a magyarországi német közösség elsődleges érdekképviselői szerve vagyunk. Ezt az alapidokumentumainkban és a stratégiában is lefektettük, valamint ezt képviseljük minden kommunikációnkban, így a választási kampány során is. A politikai pártoktól egyenlő távolságot tartva, azoktól függetlenül szeretnénk tárgyalni és együttműködni a mindenkori kormánnyal és a kormányzati szervekkel. A politikától való függetlenségünk hitelességet ad nekünk, és ez az egyik legerősebb értékünk: Mindig is e mentén végeztük a munkánkat, e mentén szerveződtek a különböző egyesületeink, civil szervezeteink, eszerint működnek az intézményeink. Úgy gondolom, manapság különösen felértékelődik a hitelesség. Rengeteg munkával jár, nagyon sok tisztelet és bizalmat követel, minden együttműködés stabil alappillére. A hitelességet megszerezni hosszú, fáradságos munka, elveszíteni azonban egy pillanat műve. Az eredményes érdekképviselésben fontos szerep jut teljes jogú parlamenti képviselőnknek, aki több alkalommal is hangsúlyozta, hogy fontos számára az önkormányzattal és szakbizottságaival való folyamatos egyeztetés, az országos német önkormányzat kinyújtott kezeként értelmezi munkáját.”

www.ldu.hu

Beszélgetés Ikonomu Sophiával

Sokszor beszéltünk már a 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskoláról, de annál kevesebb szó esett viszont arról, hogy a görög származású, óvodás korú gyerekeknek milyen lehetőségei vannak már az iskola előtt is bekapcsolódni a görög nyelv tanulásába, s milyen foglalkozásokon vehetnek részt, ki várja ott őket. Hogy mindezt megtudjuk, az ez ügyben egyik leghitelesebb személlyel, Ikonomu Sophiával, az iskolaelőkészítő foglalkozások tanítójával beszélgettem. Az ő legnagyobb kritikussai az óvodások, akik imádják. Kell-e ennél jobb ajánlólevél?

– Kérlek, mesélj magadról!

– Gyöngyösön születtem, édesapám – aki eredetileg csak tanulni jött Magyarországra – görög, édesanyám magyar. Kétéves voltam, amikor egy esztendőre kimentünk Görögországba, apunak ugyanis be kellett vonulnia katonának. Mi addig a nagyszüleimnél laktunk. Anyukám ott tanult meg görögül, én pedig – amennyire kisgyerekként tudtam –, a nagyszüleimmel és apuval görögül, anyuval viszont magyarul kommunikáltam.

– Hogyan keveredett az életedben a magyar és a görög kultúra?

– A görög rokonaimmal sajnos csak nyáron, évente egyszer találkozom, így családi ünnepeinken ők nincsenek jelen. Igyekszünk megtartani minden magyar és görög ünnepet, a karácsonyfa állítás és az ajándékozás azonban a magyar hagyományok szerint történik. Az újévi vaszlopitát én vezettem be a családba. Mióta az iskolaelőkészítőben tanítok, nemcsak otthonra, hanem a gyerekeknek is sütök egyet. Az övémét inkább édesre készítem.

– Miként fogadják a gyerekek, ha nem ők találják meg a vaszlopitába rejtett érmét?

– Kicsit taktikusnak kell lenni: mielőtt felvágjuk, elmesélem ennek a görög szokásnak a rövid történetét. Elmondom, hogy egyetlen érme van csak benne, s akihez kerül, annak szerencséje lesz az új évben. Ilyenkor megbeszéljük a szerencse szó jelentését is, és előre tisztázzuk, hogy szerencsétlenség azt sem éri majd, akinek nem lesz érme a szeptemberben.

– Miért pont óvodapedagógia?

– Mire befejeztem a gimnáziumot, már tudtam, hogy óvónő szeretnék lenni. Azóta ez az érzés csak erősödött bennem, imádom a kicsikkel foglalkozni. 2011-ben, az akkori intézményvezető, Caruha Vangelio bízott meg az iskolaelőkészítő egyik csoportjának tanításával, aminek rendkívül örültem, de ugyanakkor nagy kihívásnak is éreztem.

– Azok számára, akik nem ismerik, kérlek, mesélj arról, hogyan épül fel az iskolaelőkészítő.

– A budapesti iskolaelőkészítőben (1054 Budapest, Vécsey utca 5.) hetente több alkalommal vannak foglalkozások azoknak a kicsiknek, akik a nappali óvoda után be tudnak jönni a foglalkozásokra. Nagyon fontos, hogy az iskolaelőkészítőbe nemcsak

olyan gyerekek járhatnak, akik már beszélnek görögül. Ezért biztatom mindenkit, hogy függetlenül attól, milyen szinten beszéli a nyelvet, bátran hozza a gyermekét. Mindenkit szeretettel várunk.

– Hogy bírják a kicsik a számukra viszonylag késői időpontot?

– Sajnos ilyenkor a gyerekek már kissé fáradtak, de nem lehet a foglalkozásokat hamarabb kezdeni, mivel egyrészt a nappali óvodában is megvan a délutáni rutin, másrészt a szülők sokszor még ilyenkor is dolgoznak.

– Lehetséges az is, hogy a gyermek heti egy alkalommal vegyen részt a foglalkozáson?

– Persze! A legfontosabb az, hogy heti rendszerességgel járjanak. Minden gyermeket örömmel látunk, akárhányszor tudnak jönni!

– Akik semmiképpen sem tudják bevinni a gyermekeiket, mit tehetnek otthon?

– Mesefilmeket, dalokat tölthetnek le, mesekönyvből olvashatnak fel a gyerekeknek, hiszen ezzel könnyen elérhetik, hogy ne csengjenek már idegenül számukra azok a görög hangok, melyek a magyar nyelvben nem fordulnak elő, illetve hogy megismerkedjenek a görög nyelvvel. Szerintem az is nagyon fontos, hogy a szülők minél több görög rendezvényre, iskolai ünnepekre vigyék el a gyermekeiket.

– Hol juthatnak a szülők görög nyelvű mesékhez, színezőkhöz, hasznos anyagokhoz?

– Van egy könyvtárunk, ahonnan jelenleg helyi használatra lehet hozzájutni könyvekhez. Az iskolai

híreket a <http://glezosz.hu> weboldalon, valamint a 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola facebook-oldalán érhetik el.

– *Hogyan zajlanak a foglalkozások?*

– Alapvetően görög nyelven folynak. Az első két hónapban többet beszélek a gyerekekhez magyarul, amit október végére szinte teljesen lecsökkentek. Azoknak a kicsiknek, akik egyáltalán nem tudnak görögül, természetesen többet segítek. A gyerekek a legszükségesebb dolgokat tanulják meg először. Például azt, hogy mit kell mondaniuk, ha szeretnének kimenni a mosdóba, hogyan kell bemutatkozniuk, s elmondaniuk, hány évesek. Ezért is jó a vegyes a csoport, hiszen akik jobban értenek görögül, egyből megteszik, amit kérek, őket pedig követik azok, akik még nem mindent értenek. Fantasztikus, hogy az óvodás korúak mennyire gyorsan tanulnak! Ezért is fontos, hogy minél fiatalabban kezdjenek hozzájuk járni, mert így, amire elsősök lesznek, magasabb szintre jutnak el. A nappali óvodában délelőttönként többórás szabad játékot kell biztosítani a gyerekeknek, nálunk viszont végig le kell kötnöm a figyelmüket valamilyen játékos foglalkozással, hogy ne zökkenjenek ki a görög nyelv használatából.

Annak érdekében, hogy ez kevésbé legyen megerőltető számukra, a két tanóra között uzsonnaszünetet tartunk, ahol mindenki megeheti a magával hozott gyümölcsét, szendvicset. Azzal tudom ösztönözni őket, hogy mindent közösen csinálunk, lehetőséget adok nekik a szereplésre. Azt meséltem például el velük, hogy egy-egy mondóka vagy dalocska miről szól.

Ebben a másfél órában mindig van valamilyen mozgásos játék, akár görög körjáték, akár torna, ami kissé feldobja őket. Utána általában leülünk egy körbe beszélgetni, egymásnak adogatunk egy plüssállatot vagy labdát, és akihez kerül, annak kell mondania például egy őszi gyümölcsöt. Az ünnepköröket a görög hagyományok szerint követjük. A gyerekek születésnapján görög köszöntőt éneklünk és a születésnaposok mindig kapnak egy kis apróságot. Minden alkalommal sort kerítek valamilyen vizuális tevékenységre is. Gyakran zárom a foglalkozásokat versmondással vagy mesével.

– *Az előkészítősök milyen programokban vesznek részt?*

– Igyekszem nem túlságosan leterhelni őket, ugyanis mindent megélnék már a saját, nappali óvodájukban is. Nincs értelme, hogy mi is folyton ugyanazokra az alkalmakra készüljünk, mert akkor nem élveznék a játékos tanulást.

A görög ünnepekre azonban készülünk. Újévkor – ahogy említettem már – vaszlopitát készítek, és a történetéről mesélek a gyerekeknek. Vízkeresztkor készítenek valamit, ami az ünneppel kapcsolatos. Volt már olyan például, hogy mindenki kapott egy ezüst ragadós matricát, amiből keresztet lehetett kivágni, és lerajzolták a papot, amint a keresz-

tet a vízbe hajtja. Farsangkor általában beöltözünk. Húsvétkor elkészítem a húsvéti kalácsot, de ha több időnk lenne, együtt gyúrnám velük a tészta. Biztos nagyon élveznék. Viszek be nekik festett tojásokat is és koccintunk velük. Anyák napjára nem másorral, hanem valami kis kézműves ajándékkal lepjük meg az anyukákat.

Volt már szavalóversenyünk is, amelyre az iskola-előkészítőből mindenki lelkesen jelentkezett. Akadt, aki rövid mondókéval készült, de olyan is, aki mesét mondott vagy verset szavalt. Évzáróra körjátékokkal, közös játékokkal készülünk, így azok a gyerekek is szívesebben feljönnek a színpadra, akik félénkebbek. Nyáron tematikus heteket tartunk.

– *Hogyan lehet kedvet csinálni a gyerekeknek ahhoz, hogy ebben, a számukra kései időpontban is szívesen járjanak az előkészítőbe?*

– Azt tapasztalom, hogy azoknak a gyerekeknek van több kedve görögül megszólalni, akikkel otthon is beszélnek görögül. A gyerekek 20%-a vegyes házasságból született, de 80%-uk harmadik generációs görög, akik főleg a nagyszüleikkel tudnak görögül kommunikálni, de itt is nagy eltérések lehetnek. Erről írtam a szakdolgozatomat is, amelynek címe: *A magyar-görög kétnyelvűség a második diaszpórában Magyarországon*. Harminckilenc fővel készítettem kutatást a diaszpóra különböző nemzedékei közül, és ez is arra a következtetésre vezetett, hogy aki csak annyit tesz, hogy görögül mesél, annak a gyermeke már nagyobb kedvvel jön az előkészítőbe. Én azzal tudom erősíteni ezt a kedvet, hogy mindent közösen csinálunk: táncolunk, énekelünk. Mivel nagyon érdeklik őket az ünnepek és nagyon nyitottak a szokásokra, az azokhoz tartozó szavakat könnyebben megtanulják. A nagyobbakat már a betűk is kezdik érdekelni, s akkor már lehet velük betűfelismerő játékokat játszani. Vannak olyan gyerekek, akiket nagyon nehéz bevonni, de alapvetően érdeklődők, így hozzájuk is meg lehet találni az utat.

– *Ha szabad kezet kapnál, mindenfajta megkötés nélkül, hogyan alakítanád ki Magyarországon a görög nemzetiségi óvoda intézményét?*

– Mindennek a motorja, ha minél kisebb korban kezdenek el a gyerekek nyelvet tanulni. A hozzám járók közül mindenkinek van görög kapcsolódása, de biztos volna érdeklődő ezen a körön kívül is. A gyerekeket nem választanám szét. Olyan óvodát képelnék el, ahol egy magyarul és egy görögül beszélő óvónő naponta váltja egymást, mindkét nyelven folynának a foglalkozások. A görög ünnepkörök szerint tanulnának tőlük minden nap, csak váltogatott nyelven. Így lehetne lebontani a gyerekekben azt a gátat, hogy nem értik, mi történik körülöttük.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

Dr. Miliász Nikolett
Kalimera Eger! blog

Ki kell jönnünk a sárból

Beszélgetés Dr. Orsós Zsuzsannával

K Rengeteg interjút ad. Beszélteti műsorában Dióssy Klári, Kadarkai Endre, Weiszer Alinda, kézről-kézre adják magazinok, olykor még a bulvársajtóban is fölbukkan (egyébként mindig pozitív példaként említett) neve. Így hát kívárok. Bár évek telnek el az első gondolat és megvalósuló találkozásunk között, szándékom változatlan: nem elsősorban az érdekes személyiségre vagyok kíváncsi, hanem inkább a rákkutatóra, a tudóra és a teljesítményre, ami az eredmények mögött húzódik.

Mint valami népmesében: Kiss (lánykori és a tudományos életben használt neve szerint Orsós) Zsuzsanna hetedik gyerekként, a legkisebb kis királylányként látta meg a napvilágot Pakson, 1974. március 3-án. Édesanyja lakhelyük, Németkér mellett dolgozott egy szőlészetben, édesapja a Paksi Atomerőműben volt segédmunkás. A gyermek Zsuzsinak saját szobája, fekhelye sosem volt; egyik nővérével aludt egy ágyban. Általánosba a helybéli iskolába járt, középfokú tanulmányait Pécsen végezte, a Hevesi György Vegyipari Szakközépiskolában. Ugyanitt szerezte technikus-minősítését is. Néhány évig laborasszisztensként dolgozott a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvoskarának Orvosi Népegészségtani Intézetében, majd Szegedre jelentkezett, biológushallgatónak. Két szemeszter elvégzése után, anyagi okok miatt átkérte magát Pécsre, és végül itt is végzett 2005-ben. Ugyanebben az esztendőben kezdődtek PhD-tanulmányai anyaintézményében, Ember István témavezető irányításával. Disszertációját a Karcinogenezisben szerepet játszó allélpolimorfizmusok a magyarországi roma populációban címmel védte meg 2013-ban. Hamarosan megtudjuk, hogy pontosan mit vizsgált, és azt is, hogy milyen eredményre jutott.

Orsós Zsuzsannát 2015-ben nevezték ki egyetemi adjunktusnak. Elismerései közül kiemelkedik a Magyar Tudományos Akadémia 2006-ban elnyert ösztöndíja, a Nemzeti Kiválóság Program Erdős Pál Ösztöndíja (2014) vagy a legutóbbi, a Fodor József-díj (2016). Nemrég meghívást kapott az Egyesült Államokba egy háromhetes szakmai tanulmányútra. Fontos tudni még: ő a Bogdán János Alapítvány kuratóriumi elnöke. Kutatási területei közül önkényesen emelem ki a daganatok epidemiológiáját, illetve a kisebbségek egészségi állapotára vonatkozó vizsgálatokat.

Az adjunktusnő férje, dr. Kiss István intézetigazgató professzor egyben a főnöke is. Lányuk épp ebben az esztendőben tízéves. Mellesleg: a házasságáról az általa adott interjúban sosem esik szó. *Mert nem kérdezik* – mondja. – *De rendben van minden* – mosolyodik el, amikor a témát szóba hozom.

Orsós Zsuzsanna gyakran lép ki az egyetem falai közül, némelyek szerint túlságosan is gyakran. Mások ezzel szemben hangsúlyozzák: felvilágosító tevékenységével valóságos missziót teljesít. Fejlesztő foglalkozásokat tart iskolákban, cigánytelepeken, és nem csak Baranyában. A kevés, olvashatónak maradt hazai közéleti hetilapok egyike például Sajókazán, a Dr. Ámbédkar Gimnázium főhadiszállásán készített vele néhány hónapja interjút. Végignézek egy filmet egy ilyen alkalomról. Az adjunktusnő saját példáját igyekszik fölmutatni. Segít elfeledni a reménytelenség érzését, és kiépíteni a változás lehetőségeinek útjait. Ha valami hat, hát éppen ez: Zsuzsa túl van minden illúzió, de a szívében őrzi a szeretetet és az érzékenységet a hasonló sorsúak, az elesettek, a mélyszegénységben élők iránt. Olyasmit tud, amit csak kevesen. Tudniillik hitelesen szól azok nyelvén, akikhez beszél. Nem gügyög, nem affektál, és nem ígér könnyű álmot. A saját élete a bizonyíték arra, hogy ha valaki lentről indul, négy-szer-ötször kell átvinnie egy magasságot, hogy egyszer hitelesítsék. De ha elég kitartás van benne, fölfigyelnek rá, ha másért nem, hát azért, hogy mit ugrál itt ez az ember. Ha pedig a szorgalomhoz tehetség is párosul, akkor szerencsés esetben szélesebb távlatok nyílhatnak. Lelki értelemben, és az élet minőségét tekintve mindenképp.

– Sajnos, nem sokat tudok a nagyszüleimről. Apai ágon nem is ismertem őket, mert mindkettejüket el-

hurcolták a pharrajimos idején. Apukám nyolc éves korában így árvult el. A testvéreivel növekedett. Anyai ágon majdnem ugyanez történt, de hozzájuk még időben érkeztek az orosz csapatok. Így aztán visszakerültek Magyarországra, hazajutottak Németkérre. Kisgyerekként félelmetes volt hallanom, amikor anyukám mesélte, hogy vitték őket valahová, és azt sem tudták, hogy hová. A szüleim 1937-es születésűek voltak. Tíz éve mentek el végleg, valahová. Ki tudja, hogy hová?

– Ezek szerint nem gondol a túlvilágra.

– Klasszikus értelemben nem vagyok hívő. De főleg az utóbbi időben egyre többet gondolok rá, hogy jó, ha az ember hisz valamiben. Ha tud valamibe kapaszkodni. Miért ne lehetne erőt meríteni abból, hogy létezik egy felső akarat?

– És mire jutott ezzel a gondolattal?

– Hát, nem jutottam még el a megvilágosodásig. (Az adjunktusnő jóízűen nevet.) De biztosan kell, aki irányt mutat, és vezet.

– *Adyval szólva: mert szörnyűséges, lehetetlen, hogy senkié vagy emberé az élet.*

– Körülbelül itt tartok, igen... Szüleim egyébként nem voltak hívő emberek. Mindketten Tolna megyében éltek. Amikor nagyobb gyerek volt, apukám Németkér környékén talált munkát. Tudván, hogy árva, nagyapám befogadta, és segített a letelepedésében. Több részletet nemigen tudok, szemérmes hallgatás kísérte ezeket az éveket nálunk, de egyszer csak lett egy nagy-nagy család.

– *Ahová hetedik gyermekként érkezett. Ahogy készülgettem, mindvégig az volt a benyomásom, hogy a családi környezet mellett a tanárai voltak önre a legnagyobb hatással.*

– Az első osztály végén kaptam egy jutalomkönyvet. Addig soha nem történt ilyesmi a családban. Az tényleg meghatározó volt, igen.

– *De szerintem ugyancsak az volt, amikor a nyolcadikos osztályfőnöke eltanácsolta a gimnáziumtól. Csak ellenkező előjellel.*

– Jó szándékból is tehetne volna.

– *De nem jó szándékból tette, ezt ön is pontosan tudja!*

– Valószínűleg. Sohasem tudtam meg az okát, hogy miért nem jelentkezhettem oda, ahová szerettem volna. Mert egy közepes vagy gyenge tanulónál még megértettem a fenntartásokat. De, míg másokat elengedett, nálam, aki a legjobb voltam az osztályban, pirosra állította a szemafort. Fodrásznak javasolt. Végül a szakmunkásképző helyett a kémia-tanárom, Lamm Jánosné javaslatára mégis vegyipari szakközépiskolába kerültem, Pécsre. De még ott is rengetegszer eszembe jutott, hogy Istenem, ugye, nem lesz igaza; ugye, bírni fogom? Ugye eljutok az érettségig? Szóval sikerült elültetnie bennem a két-

kedést. De az erős bizonyítási vágy miatt továbbra is jól tanultam.

– *Testvérei mondják, hogy nagyon jó feje volt. Szinte nem is kellett tanulnia.*

– Hallottam tőlük én is elégszer, de mindig csak mosolygok rajta. Minden nap tanultam, de nem éreztem semmiféle kényszert, sokkal inkább izgattott, amit a könyvekből kiolvashattam. Valóban nem magoltam, és talán emiatt nem is szenvedtem, inkább érdeklődtem szívből jövően. Tényleg keveset kártyáztam az enyémmel, mert jobban izgattott, hogy milyen közetek találhatóak például a Mecsekben. Emlékszem olyan órákra odahaza, amikor a szüleim dolgoztak, a testvéreim pedig még nem voltak otthon, és nem csak leckét, a napi anyagot olvastam el, hanem kicsit előbbre mentem, utána olvastam még, mert a téma nem ért véget. És nem azért tettem mindezt, mert másnap dolgozat volt, hanem mert érdekelt. Mindenevő voltam jószerevével. Minden tárgyunkat szerettem.

– *Gondolom, azért az említett órák nem lehettek túl gyakoriak. Mondják, hogy szülei sokat veszekedtek, és gondolom, a testvérek közül is mindig zizegett valaki.*

– Minden gyereknek nagyon rossz, ha az anyukáját sírni látja. Az is megrázott, hogy nemegyszer félünk kellett, vajon apám részegen jön-e haza vagy sem. Ezek a pillanatok érzékennyé tettek bizonyos élethelyzetek iránt, és máig megértéssel tudom kezelni az emberek hasonló gondjait.

– *Ha már édesanyját szóba hozta... Igaz, hogy ön tanította meg írni?*

– Annyiban, hogy szerettem volna, ha legalább az aláírás nem okozna nehézséget neki. Tízéves lehettem akkoriban. Senki se sugallta, hogy ezt csináljam, tehát a nővérem nem mondta például, hogy én már próbálkoztam, Zsuzsi, vedd át! Láttam, hogy megtanulható dologról van szó, és azt hiszem, anyám is nagyon örült neki, különben nem gyakorolt volna velem. El nem tudja képzelni, hogy amikor az O betűt kanyarította, az milyen kihívás volt számára

– *Hiszen sosem próbálta.*

– Mégis, mire Pécsre kerültem, eljutottunk odáig, hogy a nevét le tudta írni.

– *Az ám! Hogyan volt pénzüik arra, hogy önt taníttassák?*

– Amikorra odakerült a sor, már tudták, hogy a legkisebbik lányuk nagyon jó előmenetelű. Azt hiszem, ők is várták, hogy mi lesz ebből. Már az általános iskola idején büszkén ment apám az utcában, és dicsekedte az asszonyoknak, hogy a leány milyen ügyes. Nem is volt kérdés, hogy ha mehetek, akkor segítenek-e. A nyolcvanas évekről beszélünk, a szüleim mindketten dolgoztak, a nagyobb testvéreim kiröpültek már. Csak én voltam kiskorú, akinek nem volt munkája. Mint akkoriban mindenki az ország-

ban, mi is meg tudtunk élni, nem voltak különösebb anyagi gondjaink. Nyilván, a falusi emberek szintjén éltünk, és egyáltalán nem nagyoztunk. Voltak olyan ételek például, amiket a középiskolában fogyasztottam először. Jellemző a naivitásomra, hogy nem is tudtam: technikumba járok. Azt hittem, négy év a sulis, szakma, érettségi, és vége. De kiderült, hogy meg lehet fejteni egy évvel, és aki bizonyos tanulmányi szint fölött teljesít, hosszabbíthat. Nem is volt nagy dilemma, hogy maradjak-e vagy sem. Szinte az egész osztály folytatta a tanulást. Sőt, a kémia tanárom itt is megkérdezte, hogy volna-e kedvem továbbmenni, mert támogatná. De nemmel válaszoltam.

– *Vajon miért?*

– Addigra ugyanis a szüleim nyugdíjba mentek. Úgy éreztem, hogy nem hagyhatom magukra őket. Merthogy kiürült a ház, valamennyi testvérem ki-röpült, én meg egyre inkább láttam, hogy haza kéne mennem. Hozzáteszem, hogy aránytalanul nagy terhet is jelentettem volna szegényeknek. Amikor az érettségire készültem, és anyukám látta, hogy éjjel ég a szobámban a lámpa, kifejezetten kérlelt, hogy feküdjek már le. Lehet, hogy a kályhára való fát, lehet, hogy az áramot féltette? Ki tudja...

– *Viszont nem ment haza se!*

– De, de! Rövid időre hazamentem. Azt terveztem, hogy otthon keresek munkát, de szinte egy hónapon belül nagyon vonzó ajánlatot kaptam... Középiskolai osztálytársam, *Keserű Valéria*, akivel életre szóló barátságot kötöttünk, laborasszisztensként elhelyezkedett az orvosegyetemen. Bennfentes információként megsúgták neki, hogy szeretnének fölvenni még valakit. Ha van kedvem, jöjjenek, mondta Vali, ha nem, meghirdetik az állást. Arra gondoltam, ha addig is Pécsről jártam haza, akkor azután is innen támogatom a szüleimet. Nagyobb segítségükre tudok lenni, ha a végzettségem szerinti állásban keresek pénzt, mint otthon, segédmunkával, esetleg betanított munkával. Tehát visszajöttem.

– *A korábban említett légkör is távol tartotta Német-kértől?*

– Nem, soha. Ha baj van, akkor még inkább szükség van az összetartásra. A szüleim egyébként idős korukra lecsendesedtek, megszelídültek. Már nem voltak mindennaposak a veszekedések. Halálukig zsörtölődtek ugyan, de a nagy konfliktusok végképp elsimultak. Inkább örültem, hogy a szakmában dolgozhatok. Nővérszállón lakhattam, elláttam magam, kéthetente hazajártam, és még egy-egy bevásárlást is megengedhettem magamnak. Ennél több meg mi kell? Boldog ember voltam.

– *Miért váltott mégis?*

– Valószínűleg magamtól sosem tettem volna meg azt a lépést. Viszont, ott volt Vali példája, aki már a technikumot sem szerette annyira, és a labormunkát sem kedvelte meg.

– *Mi volt a munka lényege?*

– Az asszisztensi munkáé? Mindaz, ami egy molekuláris biológiai laboratórium profiljához hozzátartozik: oldatok készítése, mikroszkopikus vizsgálatok, állatkísérletek... Szóval, Vali inkább humán beállítottságú ember volt. Már a középiskolában is, miközben a kémiát tanultam, verseket olvasott. Beszélgetni szeretett, a lélek dolgaival foglalkozott. Mikor együtt dolgoztunk, nap, mint nap tapasztaltam, hogy nincs jó helyen. Nem tehette azt, amit szívesen tett volna napi nyolc órán keresztül, így pár év után elment művelődésszervezőnek. Levelező tagozaton tanult tovább.

– *Önt is fölpiszkálta?*

– Megtapasztalta, hogy milyen érzés, amikor az ember azt tanulja, amit szeret. Egy darabig csak a maga dolgaival szekált, persze, jó értelemben véve. Ezt a könyvet olvasd el, azt a filmet nézzük meg sa-többi. Úgy beszélt, hogy átragadt rám a lelkesedése. Ráadásul egy idő után biztatott is, hogy tanuljak én is tovább. Beszélt a főnökömmel, hátha jobban tudnak rám hatni. Végül beadtam a derekamat.

– *Ki volt a főnöke, meg szabad mondani?*

– Dr. Kiss István, a jelenlegi férjem.

– *Jelenlegi? Volt több is?*

– Jaj, nem, csak abban az időben még teljesen más jellegű volt a kapcsolatunk. A munkára korlátozó-dott. Kettőjük hatására próbáltam meg a felvételit. Nem volt ám annyira egyszerű! Akkor öt éve dolgoztam már, és biológiából, kémiából újra elő kellett venni az anyagot, amiből érettségiztem. A készülődéssel szépen elteltek a délutánjaim. Megírtam a központi felvételit, és bekerültem Szegedre, az egyetemre.

– *Miért éppen Szegedre?*

– Mert Pécsen akkor indult a biológus-képzés, huszonegynéhány emberrel, Szegeden viszont már sok évtizedes hagyománya volt a dolognak. Tanszékvezetőnk azt tanácsolta, hogy ott tanuljak, ahol kiforrott az oktatás.

– *Mégis visszatért egy év után. Ennek mi lehetett az oka?*

– Visszajöttem, sajnos.

– *Sajnos?*

– Igen. Bár félttem Szegedtől, roppant jól éreztem magam ott. Több mint százan voltunk az évfolyamon. Százból megtalálni a tíz szimpatikust nem volt nehéz. Húsz emberből ugyanez Pécsen nehezebben ment.

– *Bocsánat, ezzel még nem válaszolt az eredeti kérdésemre. Miért került újra Pécsre?*

– Egyértelműen anyagi okok miatt. Intézetvezetőnk, *Ember István* professzor nagyon megértően

viselkedett velem. Amikor felvételiztem, ismervé a helyzetemet, megkérdezte, hogy vajon a szüleim tudják-e majd támogatni a tanulmányaimat? Nemet kellett válaszolnom neki. Ekkor fölajánlotta, hogy maradjak félállásban a laborban. Azt is mondta még: nem várja el, hogy ténylegesen bejárjak. Nem tudom, a többi asszisztens mit szól majd, ha ezt olvassa, lehet, hogy mérgesek lesznek, de vállalom a dolgot. Ember professzor ugyanis azzal altatta el a lelkiismeret-furdalásomat, hogy ne az anyagiak miatt essék ki, ha már egyszer fölvettek. Nagyvonalú ajánlat volt, de kivihetetlen. A Gazdasági Igazgatóság ugyanis nem engedélyezte. Azt mondták, hogy erre csak akkor nyílik mód, ha nem egy másik város másik egyetemén vagyok nappali tagozatos hallgató, hanem Pécsen.

Egyik karról a másikra akkor lehetett átjelentkezni, ha az embernek volt két lezárt szemesztere, és a megfelelő átlagot produkálta. Eljutottam tehát az első év végéig, és jöttem vissza a Mecsekaljára. Addig voltam egyetemista, amíg Szegeden lehettem. Itthon már nem tudtam megtenni, hogy amikor bementem a laborba, ne csináljak semmit. Naponta bejártam, délutánonként dolgoztam, este és éjjel pedig tanultam. A nappali tagozat el is veszett. Csak részt vettem az órákon.

– Na, látja, ez az a pont, ahol a többi asszisztens megbékél majd, ha olvassa.

– És akkor még nem is szóltam arról, hogy a csoporttársaimmal hűvös, semmilyen viszonyom alakult ki. De mikor is alakult volna mássá? Eljártak moziba, együtt fagyiztak, korzóztak a Sétatéren, én meg előkészítettem az oldatokat.

– Szülei megérték még, hogy biológusként végezett, ugye?

– Nagy ünnep volt, igen. Az egész család készült, mi lesz Zsuzsi, kérdezték. Kivételes élmény volt számukra, és persze számomra is, hogy diplomát kaptam. Ráadásul látványosak voltak a külsőségek, szép talárt adtak satöbbi. Nagyon büszkék voltak rám.

– És másnap?

– Egyértelmű volt, hogy nem a növények érdekelnek, nem akarok baktériumokkal foglalkozni, inkább a humán vonatkozású kutatások vonzottak. Szerettem volna diplomásként visszatérni az intézetbe. Ez a tervem azonban születése pillanatában meghíusult. Nem volt ugyanis státus. Már működtek azonban a doktori iskolák, és Ember professzor ajánlására, pontosabban serkentésére megkíséreltem a felvételit. Láss csodát, sikerült! Attól fogva az Népegészségtani Intézet doktoranduszaként dolgoztam, tanultam tovább. A genetikai polimorfizmusokat választottam kutatási területként. Épp ilyen típusú vizsgálatok folytak ugyanis a laborban. Örömmel csatlakoztam.

– Segítene tisztázni, hogy mi érdekes ezen a területen?

– Intézetünk már Ember professzor idején a daganatok megelőzésének lehetőségére fókuszált. Munkánk során az észak-magyarországi roma populáció és Magyarország egészéről származó lakosok daganatos mintáit vizsgáltuk. Összesen nyolcszáz mintát. Eredetileg az volt a feltételezésünk, hogy a romák jóval gyakoribb, az észak-magyarországi vizsgálatok szerint közel kétszeres szorzójú rákos megbetegedésének genetikai okai lehetnek. Kutatásaink során arra voltunk kíváncsiak, hogy a kisebbségi csoportban vannak-e az átlagos allélgyakoriságtól eltérő prevalenciájú génvariánsok? És ha igen, akkor ezek befolyásolhatják-e a hazai romák gyakoribb daganatos halálozását?

– Milyen eredményre jutottak?

– Nagyon leegyszerűsítve: bár egyes tényezők tekintetében eltérő megoszlást találtunk, összességében mégsem volt kimondható, hogy a vizsgált polimorfizmusok akár szignifikánsan alacsonyabb, akár magasabb daganatos kockázatot eredményeznének. Disszertációm végkövetkeztetésében pont azt próbáltam kifejtetni, hogy a feltételezettől sokkal nagyobb jelentőséggel bírnak a külső faktorok. Az életmód. Úgy, mint a táplálkozás, a stressz, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és további környezeti tényezők. Akár a higiénés viszonyok, például. Ami azért volt számunkra is meglepő eredmény, mert a romák nem képeznek egységes csoportot a társadalmon belül, nem azonosak az életkörülményeik sem, egészségi mutatóik mégis egységesen és jelentősen eltérnek a többségi társadalomhoz tartozó, nem roma populációtól.

– Ezért feltételezték genetikai okokat?

– Igen, hisz a nemzetközi tudományos irodalomban bőséggel dokumentált, hogy léteznek ilyen népcsoportok. Viszonylag közismert, hogy az askenázi zsidók sokkal gyakrabban hordozzák a BRCA1 és BRCA2 gének mutációját, amelyek megnövelik a mellrák kockázatát még a férfiaknál is. Ugyanakkor a hazai cigányságnál semmi sem determinált, nincs a háttérben semmilyen örökletes mutációval, domináns öröklésmenettel áthaladó gén a háttérben. Születéskor várható élettartamuk mégis tíz-tizenöt évvel a többségi társadalomé alatt marad.

– Vajon a sorolt környezeti tényezőkhöz tudunk-e változtatni?

– Muszáj rajtuk változtatnunk! Az azért mégsem járja, hogy a cigányembernek hatvan év jut az életből, miközben a várható átlagos élettartam a nőknél hetvennyolc, a férfiaknál hetvenkét év, amivel távolról sem tartozunk a világ élvonalába. De tudják-e az érintettek, hogy mire kéne odafigyelniük? Nyilvánvalóan nem. A cigány családokban ugyanis egyáltalán nem tartozik hozzá például az életmódhoz a stressz levezetése; mondjuk a kirándulás vagy a

sport. De jószérével kimarad a szexuális felvilágosítás is. Ezeket igyekszem pótolni például a Gandhi Gimnáziumban. Szeretek a gyerekekkel közvetlenül, mégis kutatóként beszélni. És hasonlóra vállalkozom Miskolc közelében, az Ámbédkar iskolában is. Próbálok elhittetni velük, hogy az a tanulás, aminek most talán nem látják semmi értelmét, jelentheti számukra a jövőt. Ne abban lássák a lehetőséget, hogy tizenöt évesen sikerül megcsípniük valami egészségre veszélyes segédmunkát, persze mindenféle bejelentés nélkül! Azt értsék meg, hogy ha szakmájuk sincsen, nem tudnak majd komolyabb lehetőségekhez jutni.

– *Mondja, a saját családjában, nagynéniként tud hatni? Kései gyermek, tehát gondolom, nagyobbacsák az unokanővérek, unokafivérek, de mégis...*

– Ó, én mindenkit igyekszem téríteni! Szerintem hatékony tudok lenni otthon, igen. Több egyetemet végzett unokahúgom van. Érettségik vannak, szakmák vannak, ilyenek. Abban hiszek, hogy nem tudjuk segélyekkel megváltani magunkat és az országot. Igenis, huszonöt évesen, sőt, később is változtathat még az ember a sorsán. És fontos az egészség-tudatosság is.

– *Említette, hogy a születéskor várható élettartamot tekintve nem tartozunk a világ élvonalába. Kutatják ennek okait?*

– Ezekkel nagyjából mindenki tisztában van. Akik, etnikai hovatartozástól függetlenül, kiszakadnak a társadalomból, perifériára kerülnek, ők élnek a legrosszabb helyzetben. Egészségi állapotuk, gazdasági, szociális helyzetükből adódóan folyamatosan romlik. Rajtuk kell tudnunk valamiképpen segíteni. Sokfelé járok és látom, már nem abból a helyzetből indulnak, mint akár jómagam, 1988-ban. Sokkal-sokkal lejjebb élnek. Szüleink még dolgoztak, volt rá remény, hogyha nehézségek árán is, de elő tudják teremteni legalább egyikünk továbbtanulása feltételeit.

A mai családok körében ezzel szemben nem ritka az, hogy senkinek sincs munkája. Hogyan járjon így a kisgyerek iskolába? Hogyan ne legyen sáros, amikor olyan sárból kell, kijöjjön, hogy még a cipője is cuppog. Nincs aszfaltos út, nincs betonozott járda. De nincs egészséges ivóvíz, nincs csatorna sem. Hogyan zuhanyozzon minden nap? Egy kicsit elfeled-

keztünk ezekről az emberekről. Pedig ki kell hoznunk őket a sárból.

– *Figyelem önt, szerény, ezt érzékelem, de nem tudok rájönni, hogy miből adódik szinte legendás kisebbségérzési érzése, amiről többektől hallottam.*

– Anyukám, ahogy beszélünk is róla, nem tudott írni-olvasni. Vajon milyen szókinccsel rendelkezett? Vajon hány idegen szót ismert? A férjem egyszer megmutatta, hogy hány méter könyvet olvasott el gyerekkorában. Hol van a műveltségem hozzá képest?

Amikor a középiskolában nyári szünet volt, elmentem a szőlőbe dolgozni. Nehéz fizikai munkát végeztem, mert azt mondta anyukám, ha új melegítőt akarok magamnak szeptemberre, akkor mennem kell velük. Nem haragudtam, hisz tudtam, hogyha nem szeretném, hogy a gyerekek kinevessenek, mert megint a tavalyi, kinőtt darabban vagyok, akkor nem ülhetek otthon. Meg, ha hazamentem is... Még tárcsás mosógépünk volt, könnyű volt beledobni a ruhát, de amikor a gép végzett, a kádban kellett kiöblíteni, kicsavarni minden egyes darabot, áttenni a centrifugába, majd kitergetni. Szüleim nem voltak rossz erőben, de úgy gondoltam, hogy csak nem velük mosatom ki a ruhámat? Hétvégén tehát az egész család ruháit én mostam ki. A hétvége különben sem a pihenésről szólt, mint egyeseknek! Amiben tudtam segítettem otthon. Anyukám alig volt ötven, de legalább hetvennek érezte magát, amikor az érettségire készültem. Úgy gondoltam, nem tehetem meg velem, hogy kihasználom. *(Az adjunktusnő elsírja magát.)* Éppen elég baja volt az életben...

– *Látja, milyen jókat neveltünk a beszélgetés elején, a végére meg még megríkatom itten.*

– A kisebbségérzés érzésem nyilván innen ered. Hol láttam volna azokat a filmeket, amiket a kortársaim láttak? Hol hallgattam volna azokat az a zenéket, amiket minden, ennyi idős embernek ismernie kell? Annak is örültem, ha a kötelező olvasmányokat meg tudtuk szerezni. Ekkora hátrányt nem lehet behozni! A kislányomnak, aki most tízéves, annyi könyve van, hogy el sem lehet mondani. Ezt hatalmas értéknek tartom. És boldog vagyok, hogy meg tudjuk adni neki.

Sz. Koncz István

Jelenkor 2018. július-augusztus

Digitalizálási gyakorlat Győrött

A győri *Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Térben* a megyei és városi könyvtár összevonása után vált lehetővé a folyamatos és tervszerű digitalizálási munka. Addig erre csak egy-egy projekt erejéig, kizárólag pályázatoknak köszönhetően volt lehetőség, 2013-tól azonban némi átszervezéssel már rendelkezésre állt a humán erőforrás és a megfelelő költségvetési fedezet is.

Hogy miért digitalizálunk? Megőrzési és állományvédelmi okokból. Amíg az olvasók az elektronikus másolatokat használják, addig nem megy tönkre, nem sérül, és főleg nem tűnik el az eredeti példány. A digitális változat ráadásul bármikor helyreállítható, újraalkotható. Az elektronikus másolatok a szöveg újfajta felhasználását is lehetővé teszik, hiszen míg a hagyományos dokumentumokban sokszor tartalomjegyzék és mutatók sem segítik az olvasót, addig ezek teljes szövegükben kereseshetők. Sem földrajzi, sem időbeli korlát nem akadályozhatja a világhálón hozzáférhetővé tett művek tanulmányozását. Ezzel új olvasókat is szerezhetünk, hiszen az online használó éppen olyan számunkra, mint aki személyesen látogat el hozzánk. Ha pedig egyszer már bekerült a virtuális terünkbe, nem lehetetlen, hogy a valóságban is tiszteletét teszi nálunk.

Személyi és tárgyi feltételek

A feladatot a hat főből álló digitális szolgáltatások osztálya végzi, amely a könyvtár online felületeit – a honlapot (gyorikonyvtar.hu), a blogot (gyorikonyvtar.blogspot.hu), a közösségi oldalakat (Facebook, Twitter, Instagram), valamint az online kulturális magazint, a Győri Szalont (gyoriszalon.hu) – is menedzseli.

A tárgyi feltételeket egy kis digitalizáló műhely biztosítja, melynek eszközparkja lehetővé teszi, hogy A2 méretig bármilyen nyomtatott dokumentumról digitális másolat készülhessen. A legtöbbit a francia gyártmányú i2S CopiBook Cobalt félautomata könyvszkennert használjuk, ami külön megvilágítás nélkül, mindössze a helység természetes fényforrásával képes a könyveket digitalizálni. A könyvek lapjait így garantáltan nem éri sem UV, sem infravörös fény, amely károsíthatná őket. Ez főleg a muzeális gyűjtemény darabjainál fontos követelmény. A CopiBook rendkívül hatékony, hiszen, ha mindent jól beállítunk rajta, akkor gyakorlatilag csak lapozni kell: az eszköz egyszerre fényképez le két oldalt a beépített ipari kamera segítségével, körbevágja őket oly módon, hogy minden oldal teljesen egyforma méretű lesz, kiegyenesíti az esetleges ferdeségeket, kiszedi a trapéz-torzulásokat, majd a megfelelő sorrendben elmenti az eredményt. Akár táblagépről is vezérelhető, jól használható könyvek és bekötött

folyóiratok gyors digitalizálására. Különálló lapokkal vagy felvágott dokumentumokkal a leghatékonyabban a Fujitsu FI-6670 dokumentumszkennerral tudunk dolgozni, mely A3 méretig képes egyszerre a lap mindkét oldalát beolvasni, majd külön-külön elmenteni. Problémás esetekben – például meggyűrődött vagy sérült lapok esetén – a Fujitsu ScanSnap SV-600 mobil szkennert használjuk, amely A3 méretig képes a dokumentumok feldolgozására úgy, hogy semmilyen leszorító eszközt nem használ. A görbületeket a kezelő szoftver kiegyenesíti és ha az A3 méreten belül egyszerre több lapot adunk neki, akkor egyetlen beolvasással dolgozza fel az összeset, külön-külön mentve el őket. Olyankor is hasznos ez a kis szerkezet, amikor nem helyben kell dolgozni, hiszen hordozható. Vannak még síkágvas szkennereink is A3-as és A4-es mérethez (Plustek OptiBook), amiket könyvekhez fejlesztettek ki.

Digitalizálási stratégia és projektek

Stratégiánk roppant egyszerű: hosszú távon digitalizálni a teljes helyismereti és muzeális gyűjteményt. A menetrend a következő: először a nyomtatott és a mikrofilmen lévő dokumentumok kerülnek sorra. Közülük azok a helyi tartalmú művek élveznek elsőbbséget, amiket már nem véd szerzői jog, illetve engedélyünk van a közzétételükhöz. Ezek után következhetnek a közzétehető helyi szerzőjű – vagy a muzeális gyűjtemény esetében a helyi kiadójú-nyomdájú – nyomtatott anyagok, végül a szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumok, melyeket egy zárt láncú rendszerben bocsátunk olvasóink rendelkezésére. Ha végeztünk a nyomtatott és mikro-dokumentumokkal, akkor indulhat majd el a hang- és videofelvételek digitalizálása.

A digitalizálásnál nálunk a nemzetiségi ellátás nem elsődleges szempont, ám ez nem jelenti azt, hogy nincsen a megyénkben élő nemzetiségeket érintő digitalizált anyag, csak meg kell keresni. A legnagyobb számban a német, a roma és a horvát nemzetiség képviselteti magát. Digitális könyvtárunkban úgy nyelvre, mint földrajzi helyre és tartalomra is lehet keresni, a helytörténeti anyagban pedig a nemzetiségek is szerepelnek.

Digitalizálási stratégiánknak megfelelően párhuzamosan több projekten is dolgozunk. Ezek a következők.

1./ *A helyismereti gyűjtemény helyi tartalmú könyvei.* A szerzői jog által már nem védett régebbi művek, illetve közzétételi engedéllyel rendelkező újabb keletű írások (elsősorban községi monográfiák). Digitális könyvtárunk össze van kapcsolva a Kisalföldi Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer honlapjával, így a minden érintett település oldalán megjelenő

digitális könyvtári csempére kattintva, legyűjtve jelennek meg az adott községre vonatkozó digitalizált anyagok (nemcsak a könyvek).

2./ *A muzeális gyűjtemény helyi vonatkozású kiadványai.* Ezek a – szerzői jog által már ugyancsak nem védett – művek magyar, latin és német nyelvűek. Az utóbbiak esetében a különböző gót betűk miatt az optikai karakterfelismertetés körülményes és meg lehetőségen időigényes.

3./ *Helyismereti folyóiratok mikrofilmről.* A történeti megyei sajtótermékek túlnyomó része mikrofilmen is megvan a könyvtárban. Ezeket egy külső céggel digitalizáltattuk. A megkapott 473 ezer – két-két újságoldalt tartalmazó – kép feldolgozása a mi feladatunk. A képszerkesztési munkálatokban a közösségi szolgálatra hozzánk érkező diákok vesznek részt (16 középiskolával van szerződésünk). Előbb az ellenőrzés, a javítás és pótolás, végül az optikai felismertetés, majd a közzététel következik.

4./ *A megyei napilap.* A Kisalföld 1956-tól jelenik meg. Évfolyamait együttműködés keretében közösen digitalizáljuk az újsággal, és – a Csongrád megyei Délmagyarország című napilaphoz, illetve delmagyar.hu-hoz hasonlóan – együtt is tesszük elérhetővé. A 2000-ig három példányban rendelkezésünkre álló bekötött folyóirat egyik példányát kötetésünkben felvágatjuk és a dokumentumszkennerrel beolvasva elkészítjük elektromos változatát, a 2000 utáni évfolyamokat viszont a szerkesztőség biztosítja kétrétegű pdf-ben.

5./ *A Heti Híradó.* A helyi büntetés-végrehajtási intézettel kötött együttműködési megállapodás keretében digitalizáljuk a Börtönújság évfolyamait, mert mérete miatt helyben nem tudják megcsinálni. A kész anyag az Elektronikus Periodika Archívumban (epa.oszk.hu) van elhelyezve, így hozzáférhető a nagyközönség számára is. Ennek fejében a fogvatartottak egy szakkör keretében digitalizálják helyismereti gyűjteményünk cikk-kivágatait, amelyet majd zárt láncú hálózatunkban használhatnak az olvasók.

6./ *Magyei települési újságok.* A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerhez kapcsolódott települések jelentős része rendelkezik nyomtatott, online vagy mindkét formában elérhető helyi újsággal, melyeket köteles példányban elvileg meg is kapunk (legalábbis a nyomtatottakat). Közzétételi engedélyeket szereztünk a csak nyomtatott formában létező évfolyamok digitalizálásához, és az elektronikus példányokról másolatokat kér(t)ünk.

7./ *Magyei képeslapok.* Ez a legrégebbi projektünk. Egy pályázat révén a teljes képeslapgyűjteményünket digitalizáltuk, s azóta évente csak az új szerzeményekkel kell bővítenünk a kész anyagot. Két méretben készülnek a képek, a nagyot tároljuk, a kisebbet közzéteesszük. Ezt a projektet a helyismereti osztály végzi.

8./ *Magyei fotóarchívum.* A helyismereti gyűjtemény része, melynek egyes elemei már nem védettek a szerzői jog által (pl. Glück József felvételei). Ezekből elektronikus kiadvány készül, és az fog kikerülni a

digitális könyvtárba. A szerzői jog által védett képeket (nagy részük MTI-fotó) már digitalizáltuk, s ezek a helyismereti kutatóban a zárt láncú hálózatban, helyben használhatók. Vannak hagyatékként kapott fényképeink is, amelyek feldolgozása jelenleg is zajlik.

9./ *A helyismereti gyűjtemény kisnyomtatványtára.* A Nemzeti Kulturális Alap egyik pályázatnak köszönhetően több mint nyolcezer kisnyomtatványt tudtunk digitalizálni, elsősorban a községek anyagait, valamint a Győri Nemzeti Színház színlapjait, programfüzeteit, meghívóit. Ezek mind megtalálhatók a digitális könyvtárunkban, a Győri Könyvszalonn músortfüzeteivel és leporellóival együtt. Elkészült a gyászjelentések digitális változata is, melyekből a helyismereti osztály szintén elektronikus kiadványt készít, és a későbbiekben úgy tesszük elérhetővé. A börtönben feldolgozott cikk-kivágatok is ehhez a körhöz tartoznak.

10./ *A városi lap.* Digitális könyvtárunkban Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának hetilapja, a Győr+ is megtalálható. Ezzel sok gondunk nincsen, hiszen kész kétrétegű pdf-eket kapunk minden héten. Évente töltjük fel őket.

11./ *Elektronikus dokumentumok.* Vannak olyan helyismereti dokumentumaink is, melyek kizárólag elektronikus formában léteznek (pl. a Lengyel Alfréd helyismereti prezentációs vetélkedő pályamunkái, de a már említett, most készülő saját kiadványaink is ilyenek). Ezek is bekerülnek digitális könyvtárunkba, hiszen más módon nem is tudnánk az olvasók rendelkezésére bocsátani.

A technikai paramétereket, a munkafolyamat-leírásokat, a tárolási stratégiát és az adminisztratív feladatokat digitalizálási szabályzatban rögzítettük. A különféle dokumentumok paramétereit úgy állapítottuk meg, hogy kipróbáltunk többfelét, és mérlegeltük a minőség, a tárhely és a nyomtathatóság szempontjából. A digitalizálás roppant tárhelyigényes, főleg ha nagy mennyiségben történik, és a pdf-eket és a képeket, amelyekből a pdf-ek készülnek, egyaránt tárolják. Az esetleges későbbi felhasználásra is gondolva, mi is ezt tesszük.

Karakterfelismertetés

Ez a munkafolyamat a digitalizációs munka alfája és omegája, hiszen ez teszi lehetővé, hogy a kész elektronikus dokumentumban teljes szövegre lehessen keresni. A karakterfelismertetés hatékonysága a különböző dokumentumtípusokon változó, a kisnyomtatványokon és a muzeális műveken a nyomdai tipográfia sajátosságai miatt nem annyira hatékony, mint a könyveken és a folyóiratokon, de sok múlik a papír, és a nyomdafesték minőségén, valamint a szedés módján is. A sokféle gót betűkészletet már említettük, melyek helyes értelmezésére folytonos küzdelemmel kell megtanítani a szoftvert. Nehezíti a munkát az is, hogy a latin nyelvű muzeális dokumentumokon a v és u betű teljesen egyforma...

A karakterfelismertetésre – a könyveket és a kisnyomtatványokat kézzel, a folyóiratokat automatikus módon – az Abby FineReader program legfrissebb változatát használjuk.

Közzététel az Interneten

A győri könyvtár a HunTéka integrált könyvtári rendszert használja a könyvtári munkafolyamatokhoz, a hozzá tartozó elektronikus dokumentumkezelő rendszert, a Jadoxot pedig a digitális könyvtárhoz. Mivel igen tetemes mennyiségű cikk-rekord áll rendelkezésünkre, a HunTéka és a Jadox közötti cikk-kapcsolat is fontos számunkra, hiszen digitalizált folyóirataink lapszámainál ez által megjelennek a benne található cikkek is.

Digitalizált dokumentumaink három helyen jelennek meg az Interneten:

– a digitális könyvtárunkban (edok.gyorikonvytar.hu)

– a Duna menti közös katalógusban (kozoskatalogus.gyorikonvytar.hu)

– az Europeanaban (europeana.eu).

Digitális könyvtárunkban pillanatnyilag 1470 könyv, 2911 képslap, 8441 kisnyomtatvány és 68 féle

folyóirat 129 évfolyamának több mint 30 ezer száma, valamint 3 elektronikus dokumentum található metaadatokkal és teljes szövegű keresetösséggel. Nem zavaró módon elhelyezett online vízjellel látjuk el valamennyit, de természetesen letölthetők. Sajnos a jelenlegi keresőfelület nem éppen felhasználóbarát, ezért most folyik egy opac 3 motorral működő új felület kialakítása, mellyel remélhetőleg a felhasználók is sokkal elégedettebbek lesznek.

A Duna menti közös katalógus érdekessége, hogy nemcsak a tagkönyvtárak katalógusaiban képes keresni, hanem Jadox alapú digitális könyvtáraiban is – mégpedig egyszerre.

Az Europeana-ban a Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér több mint 41 ezer rekorddal képviselteti magát, ezek – az Európai Digitális Könyvtár működéséből adódóan – a mű előnézeti képét és metaadatait tartalmazzák, de maga a megtekintés, illetve a letöltés – egy jól elhelyezett linknek köszönhetően – a mi digitális könyvtárunkból történik.

A győri könyvtárban tehát a digitalizálás terén is folyamatos, tervezett és komoly munka folyik, melynek már jól láthatók az eredményei.

Tolnai Gáborné Lakatos Mónika

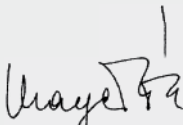
Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaságnak – mely eddig a BARÁTSÁG című folyóirat kiadója volt – juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: **59 031 Ft**-ot. A pénzt a lap megjelentetésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2018. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök

Láthatóvá válni...

100 éves a Bolgár Iskola

Kétnapos ünnepséggel – szeptember 28-29-én – ért véget a *budapesti Bolgár Iskola* jubileumi éve. Február 25-én kezdődött – ugyanazon a napon, amikor annak idején, 1918-ban megkezdte a tevékenységét. Tizenhét gyerek lépte át akkor a Lónyay utca 4. sz. alatti iskolaépület kapuját, ami történelmi tettnek bizonyult, egy immár évszázados hagyomány kezdetét jelentette. Az intézmény létrejöttét az Ivan *Sztojanovics*, akkori főkonzul által képviselt bolgár állam és a főváros vezetése egyaránt támogatta: engedélyezte az iskolaalapítást, illetve osztálytermet biztosított számára a községi elemi iskolában. Az évszázados tevékenység alapjait az iskola első tanára, Konsztantin *Szpirov* és *Szimov* atya (világi nevén Vangel *Szimov Razumov*, a későbbi Borisz *Nevroko-pi mitropolita – a szerk.*) fektették le. Az iskola történetét további fontos nevek is fémjelzik: Ivan *Milevé*, aki a 30-40-es években igazi kulturális intézménnyé alakította könyvtárral és népi egyetemmel, vagy *Mihail Fridmanov* igazgatóé, aki a második világháború után megújította az iskolát, kiemelt figyelmet fordítva a nyelvtudás szintjére, kiegészítő kurzusokat szervezve, tankönyveket és segédanyagokat írva. A bolgár közösségnek más tekintetben is tevékeny tagja volt. A Bolgár Művelődési Ház létrehozásából is kivette a részét, úgy a felépítésében, mint kulturális központtá tételében érdemeket szerzett. Tevékenységére ez év szeptember 28-áig a feledés homálya borult. Az évforduló tiszteletére rendezett konferencián dédunokája, *Petar Mihajlov* ismertette életét és munkásságát. A hallottak komoly érdeklődést keltettek és ösztönzést jelentenek az iskola múltjának beható tanulmányozására.

A konferenciára, amely *Kraszimir Valcsev* bolgár oktatás- és tudományügyi miniszter védnökségével került megrendezésre, több külföldi bolgár iskolából érkeztek pedagógusok. Társ szervezőnk a Határon Túli Bolgár Iskolák Szövetsége volt, melyet Londonból, Chicagóból és Bécsből érkezett igazgatótanács tagok képviseltek. A dublini és párizsi iskolákból velünk voltak Erasmus-partnereink, akikkel két éven keresztül dolgoztunk együtt, de érkeztek barátaink a párizsi, ciprusi, salzburgi és linzi bolgár iskolákból is. A megjelentek között voltak a tanárképzést végző bolgár egyetemek, a bolgár média (az *Az Buki* című újság és a *Radio Tatkovina*), valamint a helyi közösség képviselői. Az *Az Buki* főszerkesztője, *Nadja Kantareva-Baruh* az újság rendkívüli szá-

mával érkezett, melyben négy oldalt szenteltek a budapesti bolgár iskolának. Ünnepségünket megtisztelte jelenlétével *Tanya Mihajlova*, bolgár oktatás- és tudományügyi miniszterhelyettes is, aki mindkét napon elmaradhatatlan részese volt valamennyi fórumnak, az ünnep minden pillanatának. *Kraszlán István*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Köznevelési Nemzetiségi Főosztályának vezetője révén a magyar kormány is képviseltette magát.

De mielőtt rátérnénk a konferenciára, tekintsük át a jubileumi év eseményeit! A századik évforduló a gyerekeket, tanárokat és szülőket egyaránt mozgatta. Tanulóink közel hetven százaléka kapcsolódott a jubileum alkalmából kiírt számos pályázat valamelyikéhez. Első alkalommal indultak a nemzetiségi iskolák számára kiírt bolgár nyelvi tanulmányi versenyen, és remekül helytálltak. Jövőre – kérésünkre – bolgár nyelv és irodalom, illetve bolgár népismeret tantárgyból (szintén első ízben) részt veszünk majd az Országos Középszintű Tanulmányi Versenyen is. Öt tanulóink emelt szintű érettségit tett az idén, kiváló eredménnyel. A Határon Túli Bolgár Állami Hivatala által szervezett *Sztefan Gecsev* Irodalmi Pályázaton a tizenöt éves diákunk, *Raja Szpaszova* a 15-18 évesek korosztálya különdíjában részesült. Tanulóink rendszeresen nyernek díjakat a határon túli bolgárok „Bolgár gyerek vagyok” fesztiválján is. 2018. november 9-11. között már tizedik alkalommal kerül erre sor Szófiában. Díjazottainkkal mi is részt veszünk az eseményen. Először szerveztünk egyhetes tanulmányi táborot Bulgáriába, ami e tanévtől kezdve az iskola mindenkorai éves programjának szerves része lesz, hogy a gyerekek megismerkedhessenek Bulgária különböző tájegységeivel. Zalaváron is (azon a helyen, ahol missziója során egykor *Cirill* és *Metód* tartózkodott) megkezdődött a bolgár nyelvoktatás – idén szakkör formájában, a jövő tanévtől rendszeres oktatás keretében, első osztálytól kezdve. Halászteleki telephelyünkön második csoportot indítottunk. Megszületett az iskola honlapja, a www.bolgariskola.hu, ami rendszeresen tájékoztat eseménydús életünkről.

Mindezen izgalmas eseményeket és eredményeket megkíséreltük bemutatni a világ különböző tájairól érkező vendégeinknek is. A konferencia első részét az iskola múltjának, jelenének és jövőjének szenteltük. *Petar Mihajlov* már említett előadásán túl *dr. Dancso* Muszev az iskola kezdetektől mind-

maig különleges státuszáról beszélt, majd a múltból erőt merítve merész tervekkel vázolt fel az iskola jövőjével kapcsolatban. Hangsúlyozta, hogy az intézmény jövője az egész közösség elkövetkező sorsát is magában hordozza.

A második részben mindenképp módszertani kérdéseket vitattunk meg az anyanyelv és kultúra határon túli oktatásával, s korunk interaktivitást lehetővé tevő oktatástechnikai eszközeinek felhasználásával kapcsolatban. Tanáraink bemutatták az interaktív tábla saját tankönyvekkel való használatában, valamint azon elektronikus játékok során szerzett tapasztalataikat, amikben a tanulók mindig szívesen vesznek részt. A Bolgár Tudományos Akadémia Irodalmi Intézetének igazgatója online projekteket ismertetett, melyek forrásai szabadon felhasználhatók az irodalomoktatásban.

A Budapesten készült bolgár nyelv és népismeret tankönyvek évek óta érdeklődésre tartanak számot a határon túli bolgár iskolákban dolgozó kollégák körében is. E kiadványok iskolánk igazi büszkeségei, annál is inkább, mert legnagyobb részben tanáraink munkái. Tankönyveink iránt ismételt érdeklődést mutat a bolgár Oktatás- és Tudományügyi Minisztérium is.

Az eseménydús nap a „Bolgárok külföldön – oly közel, mégis oly távol” című gyűjtemény bemutatójával ért véget. E kötet külföldön élő bolgárok írásaiból válogat. Mivel a szerzők egy része oktatással foglalkozik, közülük többen is ott ültek a közönség soraiban. A gyűjteményt annak recenzense, Nikolaj Nenov professzor úr mutatta be, aki Budapest példájából kiindulva a következőket mondta: „Az örökség nem föld, nem is ház. Az örökség a választás egy formája, a múlt megbecsülése. Mély benyomást tettek rám a táblák a magyarországi iskola bejáratánál: mind olyan bolgároké, akik intézményekben egyesültek. Mert tőlünk függ, hogy láthatók vagyunk-e.”

A szombati nap az első bolgár iskolának otthont adó Lónyay utca 4. szám alatti épület homlokzatán elhelyezett emléktábla leleplezésével kezdődött. A megszólalók itt ismét emlékeztettek arra az igyekezetre, amit a bolgár és a magyar hatóságok tanúsítottak – s tanúsítanak a mai napig – támogatva a bolgár közösségnek a saját oktatás megteremtésére és működtetésére irányuló törekvéseit.

Az emléktábla-avatással egy időben a Bajza utcai épületben már gyülekezni kezdtek az iskola volt diákjai és tanárai. Rendkívül megindító találkozó volt ez, mely régi emlékeket ébresztett. A helyreállított egykori iskolacsengő hangja újra összehívta az iskolatársakat és pedagógusokat, akik között voltak, akik évek óta nem lépték át az épület küszöbét. Mindenki ismerősöket keresett a jelenlévők között, az iskola albumaiban s tablóin, és ha felismerte egykori barátait, nagy volt az öröm. Bejárták az emeletet, felidéztek, hol volt az osztálytermük, az ágyuk a hálóteremben, s visszaemlékeztek kedvenc tanáraikra, az izgalmas iskolai és diákotthoni pillanatokra, a gyereksínyekre.

Az eseménysorozat fénypontja az ünnepi koncert volt. Az iskolaigazgató bevezető szavai után Tanya Mihajlova oktatás- és tudományügyi miniszterhelyettes vette át a szót, hogy meleg szavakkal köszöntse a jelenlévőket. Dr. Dancso Muszev személyében és szavaiban az iskola története és alapeszméje testesül meg, hiszen egykori diákként ma nem csupán a fenntartó szervezet elnöke, hanem három gyermek édesapja, akik mind az iskola tanulói.

A műsort a Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola versmondóinak előadása indította el, akik az iskola történetét mesélték el ilyen formában 1918-tól napjainkig. Utánuk iskolánk száz diákja lépett a színpadra, hogy elénekelje a jubileumi himnuszt, amit külön erre az alkalomra írt a nagy bolgár zeneszerző, Hajgasod Agaszjan és a híres költő, Nadezsda Zaharieva. Ez jelentette az ünnepség érzelmi csúcspontját. Iskolánk száz tanulóval lépett be második évszázadába, egyszerre ápolva a hagyományokat és folyamatosan megújulva. A száz esztendeje megkezdett munka ma is megtalálja támogatóit és folytatóit. Mi mást is kívánhatnánk magunknak, mint azt hogy az intézmény – ahogy az iskola himnusza fogalmaz – „... százszor száz év múlva is bolgár gyerekek énekétől legyen hangos”.

Kjoszeva Szvetla
Kovács Gergely Lajos fordítása

2018. szeptember 28.

A BARÁTSÁG
melléklete

Nemzetiségi könyvtárak Magyarországon

Konferencia az Országos Idegennyelvű Könyvtárban
a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs
Központja szervezésében

Köszönet Szabados Annának

Szerkesztők: **Mayer Éva és Hegedűs Sándor**
Művészeti szerkesztő: **Szélpál Éva**

Horváth István
az Országos Idegennyelvű Könyvtár főigazgató helyettese

köszöntője

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégeink!

Szeretettel köszöntöm Önöket, a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja s az Országos Idegennyelvű Könyvtár *Nemzetiségi könyvtárak Magyarországon* című konferenciáján.

Köszöntöm dr. Fürjes Zoltánt, az Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatokért és az Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Államtitkárság helyettes államtitkárát, *Sörény Edinát*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Könyvtári és Levéltári Főosztálya főosztályvezetőjét, az előadókat, a nemzetiségi önkormányzatok képviselőit és minden kedves vendégünket!

Az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak egyik legfontosabb feladata a nemzetiségi szakkönyvtári feladatkör és a nemzetiségi dokumentum-ellátás koordinációja. Ezért örömmel fogadtuk e konferencia szervezésének ötletét a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja vezetőjétől, *Szabados Annától*. Külön öröm számomra, hogy ilyen szép számú érdeklődő figyelmét sikerült felkeltenünk.

A nemzetiségi könyvtárakra talán még inkább igaz az a kitétel, miszerint egyetlen könyvtár – működjön bár a legmagasabb színvonalon – egymagában nem képes kiszolgálni összes olvasója igényét, de egy jól működő könyvtári hálózat részeként már sokkal nagyobb esélye van erre. Mint a legtöbb összetett rendszer esetén, a kulcsszó itt is az együttműködés lehet. Ennek egyik fontos eleme, hogy a partnerek megismerjék egymást, a működésüket, tevékenységüket, céljaikat, lehetőségeiket. Ez adhat alapot egy későbbi sikeres közös munkához. Konferenciánk lehetőség arra, hogy jó gyakorlatokkal ismerkedjünk meg, az esetleg felmerülő akadályokkal együtt. Jó ötleteket kaphatunk egymástól, különböző nézőpontokból láthatjuk a nemzetiségi könyvtárakat érintő kérdéseket, tehát – átvitt értelemben –, eleget teszünk a könyvtár klasszikus feladatának is: információkat gyűjtünk, rendszerezünk és osztunk meg.

Tartalmas időtöltést kívánok mindenkinek, aki jelenlétével megtisztelte rendezvényünket!

Köszönöm a figyelmet!

A konferencia támogatója:
Emberi Erőforrások Támogatáskezelő: NEMZ-KUL-18-1662

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Dr. Fürjes Zoltán

a Miniszterelnökség Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatok helyettes államtitkára

megnyitó beszéde

Egy dolgot biztosan kell tudnod, mégpedig azt, merre van a könyvtár – figyelmeztetett Albert Einstein. Nem véletlen mondta ezt, hiszen valamikor a tanuláshoz, a vizsgázáshoz, a kutatáshoz szükséges ismeretekhez, leginkább csak a könyvtárban lehetett hozzájutni, ott lehetett kijegyzetelni. Napjainkban, elektronikus eszközeink által sokkal egyszerűbb lett mindez, de bátran kijelenthetjük, hogy a klasszikus könyvtári szolgáltatás állja a versenyt az okos telefonokkal és számítógépekkel. Sőt a könyvtári szolgáltatásoknak ma már része az okos eszközök használata is.

A könyvtár ugyanakkor megmaradt annak a különleges – szinte szent – helynek, legyen szó modern vagy régi könyvtári környezetről, ahol a tudás szelleme és csendje hatja át a termet, ahol a régi könyvek illata fogadja a belépőt. A könyvtárba lépve az ember maga mögött hagyja a hétköznapi pörgését, lenémítja a telefonját és ráhangolódik a kulturális környezetre. A könyvtár történelmet idéz, tiszteletet kelt az egykori emberek munkája, tudása és művei iránt. A könyvtár közös munkára, közös tanulásra, közös kutatásra, és közösségi programokra alkalmas hely. Az interneteléréssel rendelkező könyvtárak interaktív közösségi programok megszervezésére is alkalmasak. A könyvtár lehetőséget nyújt a szabadidő hasznos eltöltéséhez, a kreatív tevékenységekhez. Fontos, hogy már a kisiskolások megismerjék a könyvtárak sokszínű világát, az ottani értelmes és érdekes időtöltés lehetőségeit.

A könyvtár kulturális közösséget épít és tart egyben, különösen a kisebb településeken vagy városrészekben, ahol a helytörténeti kincsek is segítik az identitás megőrzését. Igaz ez a *nemzetiségi könyvtárakra* is, amelyek a hazánkban élő nemzetiségi közösségek életében töltenek be fontos szerepet.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár Nyílt Napjának konferenciája a Nyelvek Európai Napjához kapcsolódóan kerül megrendezésre. Minden év szeptember 26-án ünnepeljük a Nyelvek Európai Napját. Az Európai Unióban először 2001-ben – a nyelvek európai évében – hirdették meg ezt az ünnepnapot, amely földrészünk nyelvi sokszínűségét jeleníti meg. Több mint kétszáz nyelv, mintegy hatvan kisebbségi nyelv, továbbá más világrészekről érkező emberek által beszélt nyelvek színesítik az európai kultúrát. Ma már mindenki tudja, hogy aki több nyelvet ismer, nagyobb sikerrel boldogulhat a

kommunikációban és a munkaerőpiacon, nemcsak itthon, hanem külföldön is. A nyelvismeret megszerzéséhez nagy segítséget nyújt a nemzetiségi kultúra, a nemzetiségi nyelv megszerzése, megőrzése és bővítése.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár megőrzendő értéknek tekint az európai nyelvi, és kulturális sokféleségre. Támogatja és segíti a nemzetiségi kultúra értékeinek megőrzését, valamint a nyelvtanulást. Mindehhez biztosítja a megfelelő dokumentumokat, illetve gyűjteményeket, koordinálja a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását. Ezt a megyei könyvtárakon és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyilvános rendszerén keresztül biztosítja. Célja, hogy mindenki számára egyformán hozzáférhetőek legyenek a hazai és külföldi információs források, a hagyományos és elektronikus tartalmak, a tanuláshoz, oktatáshoz, kutatáshoz, alkotó munkához vagy az általános ismeretszerzéshez és kikapcsolódáshoz.

A nemzetiségi kultúrát gondozó intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke. A nemzetiségi kultúra ügye a Miniszterelnökséghez, azon belül az Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatokért és az Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Államtitkársághoz tartozik. *A kormány számára fontos a nemzetiségi kultúra támogatása, ezért kiszámítható jogszabályi és finanszírozási háttér megteremtésével igyekszik biztosítani a működési feltételeket.*

A nemzetiségi közművelődési intézmények számára biztosított állami támogatás az intézmény működtetését és fejlesztését célozza – így újulhatott meg huszonötmillió forintnyi támogatásunkból például az *Országos Horvát Önkormányzat kutatóközpontja*, tizenkilenc millió forintból a *Magyarországi Románok Dokumentációs és Információs Központja*, vagy huszonnegyolc millió forintból az *Ukrán Nemzetiség Kulturális és Dokumentációs Központja*. Szellemi tartalommal ugyanakkor a nemzetiségi önkormányzatoknak és nemzetiségi szervezeteknek, intézményeknek, közösségeknek kell megtölteniük, hiszen Önök tudják a legjobban meghatározni milyen programokkal, rendezvényekkel, szolgáltatásokkal tudják a leg sikeresebben szolgálni nemzetiségi identitásuk megőrzését és élővé tenni a közösségeiket.

A nemzetiségi önkormányzatok gyakran a megyei könyvtárral megállapodva biztosítják nem-

zetiségi könyvtári szolgáltatásaikat és közösségi programjaikat. A nemzetiségi könyvtárat fenntartó nemzetiségi önkormányzat a megyei könyvtárral együttműködésben a megfelelő kínálatú és minőségű könyvtári szolgáltatást tud nyújtani a nemzetiségi lakosságnak. A nemzetiségi lakosság számára azokon a településeken is biztosítani kell az anyanyelvi könyvekhez való hozzáférést, ahol nincsen könyvtári szolgáltatás.

A nemzetiségi könyvtár személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javítása, támogatása azért fontos, mert az emberek művelődését, s ezáltal életminőségük emelkedését szolgálja. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy megismerhesse az elmúlt évszázadok közös kulturális értékeit, a nemzetiségi lét jelentőségét a történelem alakulásában. Ezek az ismeretek segítik a nemzeti, nemzetiségi önismeret formálását.

A könyvtári rendszer Magyarország legnagyobb kulturális intézményrendszere, és az egyik legrégebbi közszolgáltatása. Több mint hatezer különböző típusú könyvtár és könyvtári tevékenységet folytató szervezet működik az országban, hogy a legtöbb ember számára a lakóhelye közelében könnyen hozzáférhető legyen a minőségi könyvtári szolgáltatás.

Kormányzati cél az egész életen át tartó tanulás támogatása, az olvasási és szövegértelmezési képességek fejlesztése, a digitális analfabetizmus felszá-

molása, amik mind a versenyképességünket szolgálják. A könyvtárhasználat „életben tartásához” a kormányzat felújításokkal és az infrastruktúra megújításával, a minél korszerűbb és kellemesebb környezet és technológiai háttér biztosításával tud hozzájárulni. Tisztában vagyunk azzal, hogy az értékes kiadványok összegyűjtéséhez, megőrzéséhez és tárolásához, a papíralapú ismeretek digitalizálásához a gyűjtemények bővítéséhez, gondozásához, a programok, műsorok szervezéséhez folyamatos támogatásra van szükség.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) mai konferenciáján a résztvevők előadást hallhatnak az EMMI könyvtári és levéltári főosztálya részéről „Könyvtárak a nemzetiségekért” címmel, továbbá hét magyarországi nemzetiség (szlovák, német, görög, ruszin, szerb, román és lengyel) képviselteti magát, hogy előadásaikban megosszák egymással a tapasztalataikat a nemzetiségi közösségek kulturális életének időszerű kérdéseiről, különös tekintettel a nemzetiségi könyvtárak helyzetére. A program keretében tájékoztatást hallhatunk még az OIK és a nemzetiségi könyvtárak együttműködéséről.

A résztvevőknek eredményes tanácskozást, a nemzetiségi kultúra megőrzése és továbbadása érdekében végzett tevékenységükhöz pedig sok sikert kívánok!

Mellékletünkben Karajorgis Maria és Somogyi Zsuzsanna felvételeiből válogattunk

Sörény Edina

főosztályvezető, Emberi Erőforrások Minisztériuma Könyvtári és Levéltári Főosztály

Könyvtárak a nemzetiségekért

Nagyon köszönöm a meghívást a nemzetiségi könyvtári ellátás témakörében megrendezett konferenciára, külön öröm számomra, hogy a mai napon Önök között lehetek, több szempontból is. Amikor készültem az előadásomra, számot vettem abban a vonatkozásban, hogy az elmúlt időszakokban melyek voltak azok a főbb mérföldkövek és előrelépések, főként a minisztérium kulturális ágazata és azon belül a könyvtári szakterület részéről, amit a nemzetiségi ellátás támogatása és fejlesztése érdekében tett.

Elmondhatom, hogy szakterületünk nagyon régóta elkötelezett mind a nemzetiségi könyvtári ellátás támogatása mellett, mind a nemzetiségek kultúrájának megőrzése érdekében.

Első mérföldkőként említeném azt az 1970-es években megalkotott jogszabályt, ami a nemzetiségi báziskönyvtárak kialakítását jogszabályi szinten meghatározta meg. Következő nagyobb, számunkra is meghatározó lépés az új nemzetiségi törvény megalkotása volt 1993-ban, amely alapvetően meghatározta az önkormányzatok számára ez irányú feladataikat és erre is reflektálva pár évvel később, 1997-ben megszületett a kulturális terület törvénye, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény, ami mára természetesen többször megújult tartalommal, de jogi szinten meghatározta a könyvtárak számára a nemzetiségi ellátás vonatkozásában is feladataikat.

Preambuluma a következőt tartalmazza: „a nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, a közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javítása, a polgárok életminőségét javító, értékhordozó tevékenységek, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke.”

Szakterületünk 1999-ben egy országos szakkönyvtár, az Országos Idegennyelvű Könyvtár számára határozta meg a nemzetiségi könyvtári ellátás fő feladatait. Ennek következtében az intézmény mára egy jól működő országos nemzetiségi könyvtári ellátó hálózatot alakított ki, szakmai segítséget és szolgáltatásokat nyújt a nemzetiségi önkormányzatok által létrehozott könyvtárak és könyvtárosok számára, széles körben alakított ki partnerségi együttműködést a hazai 13 nemzetiségi önkormány-

zattal és más partnerekkel az eredményes feladatellátás érdekében. A 2011-ben megszületett új nemzetiségi törvény már nevesíti az Országos Idegennyelvű Könyvtárt, ami a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását, a szolgáltatásokat, a kapcsolódó szervezeteket, a feladatellátást biztosítja, a megyei könyvtárak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárak rendszerén keresztül. Ez a jogszabály jól példázza a minisztériumi ágazatok sikeres együttműködését, a szinergiák erősítését.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma részéről a későbbiekben további jogi szabályok születtek, amelyek a nemzetiségi ellátásnak mélyebb szakmai szabályait határozták meg. Mi a célja a könyvtári területnek? Nagyon egyszerű: mindenkinek joga van ahhoz, hogy megismerhesse a kulturális örökségünket, amelyek hatással vannak nemzeti és nemzetiségi önismeretünk alakításában, fejlesztésben. Ennek több szintje van az ágazati irányításban, az egyik ilyen szintje a megyei könyvtári feladatellátás. A megyei könyvtárak feladatellátásában nemcsak a saját feladataikban került meghatározásra a nemzetiségi feladatok ellátása, hanem azok szervezése a kistéleplülések irányában is. Ennek érdekében a megyei könyvtár állami feladatai alapján létrejött az általuk működtetett kistéleplülési könyvtárellátási szolgáltató hálózat, a KSZR, ami 2018-ra több mint 2600 település országos hálózatát jelenti. A könyvtári szolgáltatóhelyek szolgáltatásai kiemelten kezelik a nemzetiségek könyvtári ellátását a településeken. Erre a területre kiemelt figyelmet fordítunk évek óta.

A könyvtári terület fontosnak tartotta, hogy a szakmai szabályok megszületése után azok megvalósulását ellenőrizze és mérhetővé tegye. Mutatókat határozott meg az országos szakkönyvtár és a megyei könyvtár éves munkatervéhez szükséges szakmai mutatókról szóló 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendeletben, amiről így évente az intézmények munkatervéből és beszámolójából tájékozódhat. A mérés egyik célja, hogy a könyvtári szolgáltatásokat a nemzetiségi lakosság milyen mértékben veszi igénybe.

Mutatóink például „a nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok és a programok résztvevőinek száma, a megyei könyvtár által biztosított nemzetiségi dokumentumok száma, a nemzetiségi

gyűjteménybe bekerült dokumentumok száma, a nemzetiségi nyelvű kiadványok, publikációk száma”.

Így éves szinten tudjuk monitorozni mind a megyei könyvtárak, mint az országos intézmények vonatkozásában az előrelépéseket. Feladatellátáshoz azonban szükség volt a szükséges források megteremtése is. Jelenleg az OIK intézményi költségvetése mellett biztosítunk gyűjteményfejlesztési támogatást, évente 6 millió Ft-ot erre a feladatra. Továbbá a megyei könyvtárak állami feladatainak ellátásához rendelt több mint három milliárd Ft-os támogatás és a KSZR-támogatás keretei is segítik a nemzetiségek könyvtári ellátásának fejlesztését. Természetesen azt a komoly támogatást is meg kell említenünk, amit a nemzetiségi önkormányzatok az általuk működtetett könyvtárak működtetésére fordítanak. Ezek közül több már a nyilvános könyvtárak jegyzékén is szerepel, amelyek így a törvényünkben előírt alapfeladatokat és alapkövetelményeket is teljesíti. Ilyen például a *Bolgár Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ, a Magyarországi Németek Könyvtára, a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs*

Központja, a Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára, vagy az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára is. Elmondhatjuk, hogy a támogatások főként dokumentumok beszerzésére, kulturális és könyvtári programok megszervezésére, a gyűjtemény szolgáltatásának elősegítésére és a szakmai kapcsolatokat és tapasztalatokat megosztó szakmai fórumokra kerülnek felhasználásra országszerte.

Úgy gondolom, hogy nemzetiségi örökség megőrzése szempontjából nagyon fontos, hogy legyenek olyan papír vagy elektronikus dokumentumok, helyek, terek és programok, események, ami a jövő generációi számára továbbadja ezeket a kiemelten fontos, a hagyományok ápolásához kapcsolódó értékeket.

A jövőben célul tűztük ki, hogy az Országos Idegennyelvű Könyvtár bevonásával, az elmúlt időszak eredményeire építve kidolgozásra kerül a nemzetiségi könyvtári ellátási stratégia, amelyhez a nemzetiségek könyvtárainak szakmai támogatására is építeni szeretnénk.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

A kezdetek és mérföldkövek

- 1970-es évek- könyvtári jogi szabályok - báziskönyvtárak
- 1993 - „Kisebbségi önkormányzatok” a kultúra megőrzéséért, fejlesztéséért minden szinten
- 1997 - Kult. tv megszületése és nemzetiségi ellátás fontosságának felismerése
- 1999 - Új alapító okirat OIK –intézmény kijelölése
- 2011 - Új törvény a nemzetiségekről
- EMMI jogszabályok a nemzetiségi könyvtári ellátás támogatására

KÖSZÖNÖM MEGTISZTELŐ FIGYELMÜKET!

edina.soreny@emmi.gov.hu

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Pancsosz Alexandra
főosztályvezető, Országos Idegennyelvű Könyvtár

Egy könyvtár a nemzetiségek szolgálatában

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár egész napos rendezvénysorozata a Nyelvek Európai Napjához kapcsolódik, melyet minden évben megünnepelünk. Ezt a napot az Európa Tanács 2001-ben hivatalosan a Nyelvek Európai Napjának nyilvánította. Mielőtt rátérünk az egyes nemzetiségek könyvtári tevékenységeire, szeretném felhívni a figyelmet a nemzetiségi ombudsmanhelyettes, *Dr. Szalainé Dr. Sándor* Erzsébet szeptember 27-i közleményére, melyet saját Facebook-oldalán tett közzé a szeptember 26-i Nyelvek Európai Napja alkalmából. Ebben megemlíti, hogy Magyarországon számos nemzetiségi közösség él, melyek tagjai leginkább anyanyelvük megőrzésével, ápolásával tehetnek legtöbbet saját identitásuk megőrzéséért.

A nemzetiségi nyelvek hosszabb távú megőrzését saját eszközeinkkel mi is támogatjuk. Engedjék meg, hogy a házigazda nevében néhány szót szóljak könyvtárunk nemzetiségi kapcsolódásairól, szolgáltatásairól, valamint arról, hogyan alakult az idők folyamán a könyvtárunk kapcsolata a hazai nemzetiségekkel, illetve azok könyvtáraival.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi szakkönyvtári tevékenységei

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár (az OIK) sajátos gyűjteménnyel rendelkező könyvtár, mely két igen fontos országos feladatkört lát el: szépirodalmi, nyelvészeti, zenei szakkönyvtár és a magyarországi nemzetiségi dokumentumellátás koordinációs központja. A gyűjteményben – az olvasói igényeknek megfelelően – kiemelt helyen szerepel a nagy világnyelvek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek és környező országok népeinek irodalmi, nyelvészeti és zenei anyaga, valamint a nemzetiségi kérdés szakirodalma. A beszerzés elsősorban az eredeti nyelvű dokumentumokra terjed ki, de a műfordítások szintén jelen vannak a gyűjteményben. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár, korábbi nevén Állami Gorkij Könyvtár, 1978-tól kiemelkedő szerepet vállal hazai nemzetiségek anyanyelvi és kulturális örökségének gondozásában. A könyvtár folyamatosan gyűjti és hozzáférhetővé teszi a hivatalosan elismert tizenhárom nemzetiséget érintő kiadványokat: a nemzetiségek anyanyelvén vagy magyarul megjelent szépirodalmat, műfordításokat és a róluk szóló

szakirodalmat, valamint a nemzetiségekkel kapcsolatos nemzetközi szakirodalmat magyar nyelven és a nagy világnyelveken. Az OIK tagja az Országos Dokumentum-ellátási Rendszernek, ezáltal a nemzetiségi gyűjteménye könyvtárközi kölcsönzéssel mindenki számára hozzáférhető.

Az OIK tevékenysége nyomán folyamatosan épül a nemzetiségekutatást, a nemzetiségekkel kapcsolatos tájékozódást szolgáló, *saját építésű nemzetiségi adatbázis*, amely 1985-től napjainkig rögzíti a kisebbségkutatás eredményeit, a nemzetiségekkel kapcsolatos jelentősebb publikációk bibliográfiai adatait.

A *nemzetiségi kérdéskörrel kapcsolatos tájékoztatás* a könyvtár egyik kiemelt feladata, ez a szolgáltatás nemzetiségi nyelveken is igénybe vehető. Néhány évvel ezelőtt elkészült a könyvtár nemzetiségi alportálja, ahol a könyvtárral kapcsolatos információk a tizenhárom hazai nemzetiség nyelven olvashatók. Megkezdte működését a „Kérdezze a könyvtárost anyanyelvén!” online tájékoztató szolgáltatás, amely kilenc (bolgár, szerb, horvát, szlovén, német, román, szlovák, görög, lengyel) nemzetiségi nyelven teszi lehetővé az információszerzést.

Az OIK hatáskörébe tartozik a *nemzetiségi dokumentumellátás* koordinációja, melyben tizenkilenc megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vesz részt. Ezt a 2011. évi 179. törvény 41. §-a is rögzíti. A nemzetiségi dokumentumellátás lényege, hogy az OIK nemzetiségi nyelvenként beszerzési javaslatot állít össze a célországok és a hazai könyvpiac kínálata alapján, amelyből a partnerkönyvtárak egy online felületen keresztül igényeiknek megfelelően rendelhetnek. A megrendelt dokumentumokat könyvtárunk szerzi be, és az ezzel kapcsolatos adminisztrációs és pénzügyi feladatokat intézi.

A magyarországi nemzetiségek állami szintű könyvtári ellátása – mai elnevezéssel a nemzetiségi dokumentumellátás – az 1970-es években kezdődött. 1972-ben a Művelődési Minisztérium által megfogalmazott „Iránnyelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére” című dokumentumban előírták, hogy a megyei, illetve esetenként városi könyvtárak keretében olyan hálózati bázisok épüljenek ki, amelyek egy megyében – vagy annak határain túl – felelősek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának megszervezéséért. Így épült ki a tizenhat báziskönyvtárból és négyszázötven

könyvtárból álló hálózat. A könyvtárak állománya állami könyvvásárlás, valamint nemzetközi könyvajándékcseré útján gyarapodott. A báziskönyvtárak szakmai-módszertani irányításának feladata 1978-tól az Állami Gorkij Könyvtárra hárult. Itt szerkesztették a Nemzetiségi Új Könyvek című időszaki kiadványt is, amely az anyanemzetek könyveit is tartalmazó ajánlójegyzékként szerepelt a nemzetiségek könyvtárai számára. Kisebbségek, illetve mai szóhasználatnál nemzetiségek szempontjából csak a „nagy” nemzetiségek, a német, szlovák, román és a délszláv (szerb, horvát, szlovén) jöttek számításba.

Mára a báziskönyvtárak rendszere átalakult, gyakorlatilag a megyei könyvtárak lettek a báziskönyvtárak, valamint a 90-es évektől a feladatellátásba bekapcsolódtak az országos nemzetiségi önkormányzatok és néhány esetben más szervezetek, pl. nemzetiségi oktatást biztosító iskolák által alapított és működtetett könyvtárak is.

1999-ben volt egy kísérlet a nemzetiségek könyvtári ellátásának új rendszerben való összehangolására. A szándékolt változásokról az Országos Idegennyelvű Könyvtárban 1999. december 18-án tartottak egyeztetést az érintett felek: az országos kisebbségi önkormányzatok képviselői, a megyei könyvtárak vezetői, a FSZEK főigazgatója és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának munkatársai. Egy háromfős munkacsoportot bíztak meg, hogy készítsen tervezetet, adjon megoldási javaslatokat a nemzetiségi könyvellátás megreformálására. A tervezet gyorsan, 2000. január 6-ára elkészült és alapvető tényezőként kiemelve a központi finanszírozás hiányát, összesen harmincmillió forintban határozta meg a szükséges forrást, a felosztás alapjaként pedig az egyes könyvtárak által ellátandó területen élő nemzetiségi lakosság létszámát jelölte meg. A finanszírozást több forrásból (a NKÖM Közgűjteményi Főosztálya, valamint a Nemzeti és Etnikai Ügyek Főosztálya, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, az országos kisebbségi önkormányzatok s az érintett alapítványok révén) kívánták megoldani.

A kisebbségi önkormányzatokkal 2000. július 12-én a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatalában került sor megbeszélésre, ahol mind a tizenhárom nemzetiség országos önkormányzatainak elnökei, alelnökei vettek részt és kifejtették a véleményüket. Az önkormányzatok pár nappal ezt megelőzően egyeztettek egymással és azt a közös álláspontot képviselték a NEKH-el szemben, hogy saját, önálló könyvtárakat szeretnének.

Az OIK-ban 2000. augusztus 29-én volt még egy munkaértekezlet, ahol a NKÖM, a NEKH, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, az Országos Szlovák Önkormányzat, a FSZEK és a Tolna Megyei Könyvtár képviselői vettek részt. A tárgyalások eredményeként, kezdeti lépésként a minisztérium a 2000. évre ötmillió forintot különített el a hazai nemzetiségek könyvtári dokumentumellátására.

Magam részéről többnyire most is helytállóan

érezem a 2000-es tervezetet. Egy teljességre törekvő nemzetiségi gyűjteményt, melyet szakemberek terveznek, szerveznek, csak jól finanszírozott rendszer képes fenntartani, amit elviekben meg lehetne valószínűsíteni, hiszen a finanszírozás, bár más-más csatornákon zajlik, mégiscsak többségében állami, illetve önkormányzati.

Együttműködések

Az OIK évek óta arra törekszik, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatokkal és nemzetiségi szervezetekkel hosszú távú együttműködést alakítson ki. A nemzetiségekkel kapcsolatos könyvtári munkát végző szakreferensek egy része az illető nemzetiségi közösség tagja, de mindenképpen jól ismeri az általa képviselt nemzetiség nyelvét és kultúráját. A szakreferensek állandó kapcsolatot tartanak fenn a nemzetiségi önkormányzatokkal, kulturális intézményekkel, kutatóintézetekkel, nemzetiségi civil szervezetekkel és kölcsönösen meghívjuk egymást rendezvényeinkre, programjainkra, illetve helyszínt biztosítunk nemzetiségi rendezvényeknek. Referenseinken keresztül közös projekteket is kezdeményezünk, melyek közül kiemelném a 2016-ban indított, minden nemzetiséget érintő folyóirat-digitalizálási projektünket. Mivel a hazai nemzetiségek által kiadott folyóiratok szerzői jogvédelem alatt állnak, a kiadókkal kellett megállapodnunk a digitalizált tartalmak elektronikus könyvtárunkban történő online közzétételéről. Első körben azokat az évfolyamokat digitalizáltuk, amelyek még sehol nem léteztek elektronikus formátumban.

A görög nemzetiség folyóirataival kezdtük a munkát, a hazai görögség eddig megjelent összes folyóiratát igyekeztünk feltérképezni és lehetőség szerint digitalizálni. Így a már megszűnt lapok közül a *Kafeneio*, az *Enimerotiko Deltio*, a *Pliroforiako Deltio* és az *Agóra* folyóirat is felkerült digitális könyvtárunkba. Teljes egészében digitalizáltuk (az új számokat pedig folyamatosan digitalizáljuk) az önkormányzat jelenleg is élő, hivatalos lapját, az *Ellinismost* is. Létezik egy görög folyóirat, amely az 50-es évek elejétől a 70-es évekig jelent meg, egy napilapnak indult, változó időközű újság, melynek címe: *Laikos Agonas*. A lap a Magyarországi Görögök Kulturális Egyesületének tulajdonában van. Ez a hazai görögség első sajtóterméke volt. A Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete (MGKE) egyetértésével úgy ítéltük meg, hogy érdemes ezt is megőrizni az utókornak, egyben a kutatók számára is hozzáférhetőbbé tenni. Együttműködési megállapodást kötöttünk ezért a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárával, amely a szkennelést végezte és az MGKE vezetésével is, hogy az elektronikus beolvasás idejére átadják nekünk a lapokat. Az ezzel kapcsolatos munkák jelenleg is folynak, várhatóan a jövő évben zárulnak le.

A Fővárosi Szlovák Önkormányzattal 2016-ban kötöttünk együttműködési megállapodást a *Budapeštiansky Slováč* eddigi megjelent összes száma

digitalizálásáról, valamint a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetével hét tanulmánykötetük elektronikus változatának elkészítéséről. Az Országos Szlovák Önkormányzattal szintén 2016-ban állapodtunk meg, hogy az 1957-ben alapított *Ludové noviny* 1995-2016 közti számaint digitalizáljuk.

Az OIK 2017-ben is folytatta a megállapodásokat. Az évben vállalta a Magyarországi Szlovének Szövetsége állományában lévő *Porabje* (1999-2004) című folyóirat teljes anyagának digitalizálását, feldolgozását, metaadatokkal való ellátását, s az OIK digitális könyvtárában való közzétételét.

A roma újságokat egyelőre archiválási céllal szkenneltük, illetve digitalizáltuk. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége által kiadott *Romano Nyevice* (Cigány Újság) 1986-93 közti számaint digitalizáltuk, az *Amaro Drom* (Utunk), a *Kethano Drom* (Közös Út), a *Phralipe* és a *Cigányfűró* egyelőre szkennelt állapotban van.

A magyarországi németek legfontosabb lapja a *Neue Zeitung* hetilap számai 2000-től digitalizálva elérhetők a szerkesztőség honlapján, a legfontosabb hírek és események pedig megjelennek online is. A lap régebbi számaint tervezzük digitalizálni. Már felvettük a kapcsolatot a főszerkesztő úrral, s egyelőre az OIK kapacitáshiánya az ok, ami miatt nem tartunk előbbre a folyamatban. A *Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen* néprajzi sorozat 2006-ig megtalálható az Örökségtárban az interneten. Könyvtárunkban archiválási céllal már szkenneltük az azóta megjelent köteteket, s időközben több ajánlást is kaptunk, mit érdemes még digitalizálni, kikkel vegyük fel a kapcsolatot.

A románok lapjai közül a *Foaia Românească*, a *Cronica* kiadóival felvettük a kapcsolatot és sikerült együttműködési megállapodást aláírnunk a digitalizálást illetően. Ugyanezzel a céllal megkerestük a lengyel *Polonia węgierska* és a szerb hetilap, a horvát *Glasnik* kiadóit is.

Kapcsolatfelvételt tervezünk a közeljövőben az örményekkel három kiadványuk: az *Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek*, az *Armenia* és a *Diaszpóra 21*, a bolgárokkal a *Bolgár Hírek* és a *Haemus*, a ruszinokkal a *Ruszin Világ* és a *Ruszin almanach*, valamint az ukránokkal a *Hromada* folyóirat kapcsán.

Az eddigiekből kitűnik, hogy bár elkezdttük a digitalizálást, bőven van még teendőnk. A technikai és személyi feltételeink korlátozottak, de egyik fő küldetésünknek tekintjük, hogy a hazai nemzetiségi folyóiratok minél teljesebben és lehetőleg egy helyen tegyük elérhetővé.

Nemzetiségi könyvtárak

Főosztályunk tavaly tervbe vette, hogy egy-egy szakmai délelőtti keretében végiglátogatja a nemzetiségi könyvtárakat. Munkatársaimmal előzetesen felmértük a helyzetet, és ahol csak lehetett, kapcsolatba léptünk a könyvtárak vezetőivel, illetve fenn-

tartóival. Sajnos, volt olyan eset, amikor többszöri megkeresésük is sikertelenül zárult. A nemzetiségi önkormányzatok többsége napjainkra már rendelkezik könyvtárral. Bár a nemzetiségi önkormányzatokkal partneri kapcsolatban állunk, de a könyvtáraikra, szolgáltatásaikra, a dokumentumokra, azok rendezettségére, feltárására ráhatásunk nincs.

A Szlovák Dokumentációs Központ az Országos Szlovák Önkormányzat intézménye, ahol *Szabados* Anna igazgatónő fogadott minket. Nagyon részletes tájékoztatásban részesültünk a Központban folyó könyvtári tevékenységekről.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata létrehozta a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központot, amelynek keretein belül működik a Magyarországi Németek Könyvtára. A könyvtár vezetője, *Ambach* Mónika bemutatta a könyvtár működését és hosszas eszmecsere-t folytattunk a munkatársaival is. A találkozó sikeres volt, azóta más szakmai ügyekben is többször értekeztünk.

A Magyarországi Ruszinok Könyvtára fenntartója az Országos Ruszin Önkormányzat. A könyvtár vezetője, *Polánszkiné Nádas* Ildikó szintén nagyon kedvesen fogadott bennünket és a könyvtár mellett működő múzeumot is megtekintettük.

A Lengyel Intézet könyvtára éppen átszervezés alatt volt, amikor megkerestük őket, a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ könyvtára és a 2011 óta működő Bolgár könyvtár, valamint a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának Könyvtára úgyszintén.

Megkerestük az Országos Horvát Önkormányzat könyvtárát, az Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központban működő Markian Saskevics Könyvtárat, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Országos Örmény Önkormányzat könyvtárait, az Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtárat, reméljük, a közeljövőben lesz lehetőségünk a velük való megismerkedésre is.

A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata Dokumentációs és Információs Központja Gyulán található, ahol a magyarországi románság országos intézményei is működnek. Hozzájuk a távolság miatt nem jutottunk el, csakúgy, mint a szlovénekhez. Nekik nincs önkormányzati fenntartású könyvtárunk, egy mozgó könyvtári hálózat koordinálása folyik Szlovénia határmenti részéről, illetve iskolai könyvtárak működnek.

A nemzetiségi kultúra írásos emlékeinek megőrzésében, az egyes nemzetiségi közösségek számára elérhetővé tételében kulcsfontosságú szerep hárul a könyvtárakra. Hiszem, hogy minden hazai nemzetiség elsődleges érdeke saját értékeinek megőrzése és széles körben való nyilvánossá tétele, melyhez az egyes nemzetiségek saját könyvtárai, illetve az OIK is, mint országos hatáskörű nemzetiségi szakkönyvtár minden eszközzel igyekszik hozzájárulni.

Szabados Anna

igazgató, Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja

A Magyarországi Szlovákok Könyvtárának helye a magyarországi szlovák közösség életében

Úgy adódott, hogy az elmúlt évben vendégül láthatuk az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) Nemzetiségi Osztályának munkatársait. Akkor merült fel ennek a mai napnak ötlete. Mivel évek óta, szinte mindig ugyanebben a körben látogatjuk az OIK nemzetiségi ellátás ügyében rendezett konferenciáit, úgy gondoltam, felvetem annak lehetőségét, hogy legyen egy olyan alkalom, amikor az országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézmények a megyei könyvtáraknak is megmutatják, mi az, amit a nemzetiségeknek nyújtanak. Egy alkalom arra, hogy kapcsolódási pontokat találjunk, amelyek mentén együtt tudunk tenni azért a nemzetiségért, amelyért dolgozunk. Remélem, hogy a nap végére találunk újabbakat is. Már most is vannak ilyenek... Legyen azonban ezekből mindig egy kicsivel több!

Nagyon örülök annak, hogy itt látom az országgyűlési szószólókat és a megyei könyvtárak nemzetiségi ellátást végző munkatársait. Köszönöm az Országos Idegennyelvű Könyvtár dolgozóinak a konferencia megszervezésében nyújtott segítségét és az Emberi Erőforrások Minisztériumának az anyagi támogatást.

Amikor a Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja alapító okiratát, valamint alaptevékenységét megfogalmaztuk, számomra az volt a fontos, hogy minden tevékenységünk a magyarországi szlovákságot szolgálja. Azt a nemzetiséget, amely megmaradt, és amelynek igénye van szolgáltatásainkra. Valójában ez az igény hívta létre tizenöt éve az intézményeket. Nem azért alakultak meg, mert a megyei könyvtárak a nemzetiségi ellátás keretében nem látták el ezeket az igényeket, hanem azért, mert mi más feladatokat látunk el.

2003-ban nyílt lehetőségük az országos nemzetiségi önkormányzatoknak, hogy saját intézményrendszer alakítsanak ki. Az iskolák mellett az

elsők között a dokumentációs központok, könyvtárak, valamilyen gyűjteményszervezéssel foglalkozó intézmények alakultak meg.

Ahhoz, hogy lássuk, miért volt szükség a Magyarországi Szlovákok Könyvtárának létrejöttére, látni kell, hogy hol vannak szlovákok lakta települések Magyarországon, melyik – és milyen – az a közösség, amelyet szolgálni akarunk, hiszen számukra megfelelően kellett kialakítani gyűjteményünket, szolgáltatásaink rendszerét. A magyarországi szlovákok több térségben, az országban elszórva élnek, és aki egy kicsit is ismeri a hazai szlovákságot, tudja, hogy különböző nyelvi régiót is alkotnak, ahogyan az más nemzetiség esetében is előfordul.

Fontos volt tehát először is feltérképezni, hogy kiknek akarunk szolgáltatni, majd meghatározni azt a szolgáltatási palettát, amit nyújtani tudunk. Meg kellett ismernünk, melyek azok az igények, amelyeket ki kell elégítenünk. Az utolsó statisztikai adatok alapján 35 208 fő a magyarországi szlovákság lélekszáma. Kilencvenkilenc településen létezik nemzetiségi önkormányzat, vagy olyan szervezet, amely meghatározó szerepet tölt be a nemzetiség életében. Az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) öt szlovák tanítási nyelvű általános iskola fenntartója, szerte az országban negyvenöt nyelvoktató óvoda működik, harmincegy általános iskolában 2633 diák tanul szlovákuul. Két szlovák tannyelvű gimnáziumban és két egyetemi tanszéken folyik szlovák oktatás.

Azt gondoltuk, szükség van arra, hogy ezeket az intézményeket a közművelődési könyvtári ellátáson túl, sajátosan nekik szóló dokumentumokkal segítsük központilag.

Ami segíti ezt az ellátást, az az OSZÖ intézményrendszere. Erre támaszkodik a szlovák könyvtár is. Hadd nevezem meg ezeket a főbb partnereinket.

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetével közös digitális feladatokat látunk el,

illetve irodalomnépszerűsítő rendezvényeinken is együttműködünk. A *Magyarországi Szlovákok Köz-művelődési Intézetének* tíz régiós központjába is jut-tatunk kihelyezett állományokat. A *Magyarországi Szlovákok Óvodai Módszertani Központjától* kiadvá-nyokat kapunk, és természetesen mi is szolgálunk számukra szakirodalommal. Együttműködő partnereink még a *SlovaKum Kft.*, a *Ludové noviny* hetilap, a *Vertigo Szlovák Színház*, valamint az OSZÖ által fenntartott iskolák.

2003 volt az az év, amikor sikerült kialakítani a ma is otthonunknak tekintett tereket. Az intézmény az önkormányzat épületének alagsorában kapott helyet. Egy irodahelyiséggel rendelkezünk, és most került kialakításra mellé egy kisebb kutatószoba. Maga a feldolgozott állomány a tanácsteremben található szekrényekben került elhelyezésre.

Fontos volt, hogy a szakmai elvárásoknak is megfeleljünk, ezért integrált könyvtári rendszerben dolgozzuk fel dokumentumainkat. Ezek körét – a kézikönyvtári és a kölcsönözhető állományt stb. – az alaptól kellett kialakítanunk. Szükséges volt azokat a szabályzatokat megalkotnunk, amelyek meghatározzák az intézmény működését, így egyebek mellett az SZMSZ-t és annak mellékleteit, a gyűjtőköri szabályzatot, a használati szabályzatot.

Szólnom kell az intézmény gazdálkodásáról is. Az OSZÖ költségvetésében, az intézmények fenntartására meghatározott kereten felül igyekszünk élni a magyarországi és a szlovákiai pályázatok nyújtotta lehetőségekkel is. Az intézménynek két dolgozója van.

A könyvtár működését két nagy tevékenységi kör határozza meg. Klasszikus könyvtári funkcióink szerint szakszerűen gyűjtjük, feldolgozzuk és szolgáltatjuk a magyarországi szlovákok által alkotott, ill. a róluk szóló szak- és szépirodalmat minden dokumentumtípusban. Valamint gyűjtőkörünkbe tartozik még a határon túli szlovákok által kiadott szak- és szépirodalom, és a használói igények kielégítése céljából gyűjtjük a Szlovákiában kiadott szak- és szépirodalmat is.

Állományunk nagyon fontos részét képezik a tankönyvek. Gyűjtjük a Magyarországon a szlovák oktatás számára kiadott és szlovákok által használt tankönyveket. A szlovákiai Oktatási Minisztériumnak köszönhetően rendelkezünk a szlovák közoktatásban használt tankönyvekkel is, amelyek így a hazai pedagógusok rendelkezésére állnak.

Természetesen egy meglehetősen nagy időszaki kiadvány állománnyal is rendelkezünk, amely nem csak az OSZÖ vagy intézményei által kiadott címet tartalmazza, hanem a magyarországi szlovák településeken megjelent, szlovák nyelvű és szlovák vonatkozású helyi lapokat is.

Gyűjteményünk értékes részét alkotják az aprónyomtatványok és a ránk hagyományozott kéziratok is, melyek feldolgozása folyamatos. Mi őrizzük a Ludové noviny hetilap teljes fotóarchívumát, amelynek rendszerzése és feldolgozása jelenleg is zajlik.

Alapításunk óta a másik nagy tevékenységi körünk a digitalizálás. Sok projektet indítottunk, több közülük eredményes. A képarcívumot már említettem. A másik nagy projektünk a Ludové noviny hetilap kereshető formátumban történő digitalizálása. 1957-től, a lap indulásától kezdtük el digitalizálni a teljes anyagot, 1974-nél tartunk most, és reményeink szerint rövidesen elérünk az OIK által már digitalizált évfolyamokig. Ennek a munkának nagy haszonélvezői közé tartozik maga a hetilap szerkesztősége, és ha az anyag felkerül majd a weboldalunkra, annak remélhetően széles használói kör lesz a hozzáéka.

A kéziratoskat szintén digitalizáljuk, nagyon féltjük őket, ez a tevékenység dokumentumvédelem miatt is fontos. Amire még nagyon büszkénk vagyunk: digitalizáltuk a kutatóintézet által szervezett néprajzi gyűjtőtáborok hanganyagait és ez az anyag is állományunk része. Van egy másik oldala is a digitalizációs tevékenységünknek, mely azokra a dokumentumokra vonatkozik, amelyekkel mi nem rendelkezünk és digitális másolatként sikerült beszereznünk. Erre példa a *Sloboda* című folyóirat. Ez jelentette meg 1947-1948 folyamán a lakosságcsereére jelentkezők listáját, és mi e névjegyzékek feldolgozásával kapcsolódtunk a csehszlovák-magyar lakosságcsere 70. évfordulójához kötődő vándorkiállításához.

A könyvtár használói között a hazai diákokon, kutatókon, pedagógusokon vagy „civil” olvasókon túl megtalálhatóak az anyaországi kutatók is. Mivel a hazai szlovákság földrajzilag elszórtan, elsősorban nem Budapesten él, olyan szolgáltatási rendszert építettünk ki, ami közel viszi az érdeklődőkhöz a dokumentumokat. Ezért került kihelyezésre a régióközpontokba egy szinte egységes törzsállomány nyelvkönyvekből, szótárakból és az iskolákba a kötelező és az ajánlott olvasmányokból.

A statisztikákban közölt szám adatok csak a központi gyűjteményre vonatkoznak, ezekben a mutatókban nem szerepelnek sem a regionális központokban és az oktatási intézményekben kihelyezett állomány használói, sem az általuk kölcsönzött dokumentumok száma.

Kapcsolatunk a magyarországi szlovákok iránt érdeklődő hazai és külföldi kutatókkal nagyon széleskörű. Főleg az utóbbiakat segítjük a magyarországi könyvtári hálózatban fellelhető dokumentumokhoz való hozzáférésben, de a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés útján hazai kutatók számára is rendszeresen szerzünk be dokumentumokat.

Elmondhatjuk, hogy minden évben nő a távoli használók köre akár e-mailben történő megkeresés útján, akár a webes tartalmak révén.

Fontosnak tartjuk irodalomközvetítő tevékenységünket. Nemzetközi együttműködés keretében minden évben, mi mutatjuk be a pozsonyi könyvtáron az adott év hazai szlovák könyvtermését: nem csak kiállítás, hanem író-olvasó találkozók és könyvbemutatók szervezésével is.

Köszönöm figyelmüket!

Frei Nándor
könyvtáros, Zentrum

Egy könyvtár helyzete és szerepe egy német nemzetiségi kulturális intézmény részeként

2016 márciusa óta dolgozom a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár (röviden Zentrum) könyvtárosaként. Munkakörömbem nemcsak a könyvtárosi teendők ellátása tartozik, asszisztensként is tevékenykedem a Zentrumban, így az intézmény által szervezett projektek és programok előkészítésében, lebonyolításában is részt veszek.

Bár csak rövid ideje munkálkodom kulturális területen, mégis úgy érzem, az eddig eltelt két és fél év alatt sikerült alaposan megismerkednem ezzel a területtel: előnyeivel, hátrányaival, szépségeivel és nehézségeivel egyaránt.

A Zentrumot 2004-ben alapította a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. Az intézményt a kezdetektől *Ambach* Mónika vezeti. Célunk, hogy az ország különböző területein élő magyarországi németek, illetve tevékenységeik országos, régiókon átívelő nyilvánosságot kaphassanak. Nyugodt szívvel kijelenthetem, hogy ez igen hatékonyan valósul meg a www.zentrum.hu hírportál és a facebook-oldalunk által. A honlapon a különböző országos szervezetek, egyesületek linkjein – köztük a könyvtár bannerén – túl mindig megtalálhatók a nemzetiséget érintő legfontosabb hírek, információk, események és beszámolók. A Zentrum tevékenysége igen sokrétű. Tájékoztató, szervező és összehangoló munkájának elsődleges céljai közé tartozik a hagyományok őrzése, bemutatása mellett az identitás megtartásának elősegítése, valamint olyan utak és módok keresése, amelyek választ adnak arra, hogy mindezeket hogyan tudjuk a XXI. században is megtartani, megélni. A célok közt szerepel a választéskeresés arra is, hogy miként lehet a régmúlt dolgaival napjainkban bármit kezdeni.

A 2011-es népszámlálás azt a kedvező eredményt hozta, hogy bár demográfiaiilag csökken az össznépesség, többen vallották magukat németnek, mint tíz évvel korábban. 2018-ban sikerült a magyarországi németeknek országgyűlési képviselőt juttatni a parlamentbe. Ez arra enged következtetni, hogy a nemzetiségi identitásvállalás ma már a fiatalabb nemzedékek körében is egyre jelentősebb. Igen fontos tehát, hogy őket is elérjék az információk, így a folyamatosan frissülő honlap mellett a Zentrum facebook-oldallal is jelentkezik, de a twitteren, instagramon és a youtube-on is képviselteti magát. Kü-

lön kiemelném, hogy a facebook-oldalunk a legtöbb (6100 fölötti) követőt számláló nemzetiségi közösségi oldal. A hírleveleken túl itt találkozhat a közönség a Zentrum által szervezett országos eseményekkel, rendezvényekkel, valamint további fővárosi, országos és helyi programokkal is.

Az internetes megjelenés mellett a Zentrum főbb tevékenységei közé tartozik a három országos projekt, illetve a „Zentrum-Programme im HdU” című programsorozat is, melynek helyszíne a Magyarországi Németek Házának rendezvényterme. Ebben az épületben található a Zentrum-iroda és a könyvtár is.

A programsorozat rendezvényei szeptembertől június közepéig kéthetente szerda esténként várják az érdeklődőket. Az országos nagyrendezvényekkel együtt évadonként több mint ezer vendég fordul meg a mindenki számára ingyenesen látogatható rendezvényeinken. Mivel a Zentrum törekvése az, hogy korosztályát és érdeklődését tekintve minél szélesebb kört elérjen, kínálata is igen színes. Az előző évadban például gyerekelőadások, a svábságot érintő különböző történelmi, irodalmi, tudományos, vallási és kulturális témájú előadások, pódiumbeszélgetések, könyvbemutató, táncház és évadzáró dzsessz-est is szerepelt a választékában. A honlapon mindegyikről kétnyelvű, fényképekkel és videókkal színesített beszámoló született.

A mostani évad első országos nagy projektje a novemberben megrendezésre kerülő Blickpunkt – Képek versenye, ami igen jól tükrözi, hogy egy-egy jól felépített ötlettel mennyire meg lehet mozgatni az embereket. A verseny lényege, hogy regisztrációt követően bárki feltölthet kategóriánként legfeljebb három-három, magyarországi németekkel kapcsolatos fényképet a www.blickpunkt.hu honlapra. Az archív fotó, fénykép és képeslap mellett van egy igen népszerű Selfie-Instagram kategória is. A felvételek a közönségsvotok kiértékelése után egy szakmai zsűri elé kerülnek. Ekkor dől el, hogy mely képeket díjazza a fő- és különdíjakkal. Bizonyos képek bekerülnek a Blickpunkt-falinaptárba is. A versenyt a Múcsarnokban tartott zenés vetítéssel egybekötött díjátadó zárja. A Blickpunktot tavaly már tizedik alkalommal rendeztük meg. Minden évben született egy-egy vándorkiállítási anyag is, amit a Zentrum igény szerint kikölcsönöz, az annak bemutatására vállalkozó intézményeknek, szervezeteknek. Az ar-

chívumunkban eddig már több mint háromezer kép gyűlt össze. 2016-ban egy száz képből álló albumot is megjelentettünk, de az csak a Blickpunkt első öt évéből válogatott.

A másik nagy országos projekt az Abgedreht! – Magyarországi Német Ifjúsági Filmünnep, mely idén tavasszal már tizenkettedszer került megrendezésre. Ennek lényege, hogy középiskolások tízperces, vagy annál is rövidebb filmet készítenek egy magyarországi németekkel kapcsolatos témából, német nyelven. Alkotásaik szintén egy szakmai zsűri elé kerülnek, amelyik a témaválasztást, a megvalósítást, a nyelvmínőséget és a technikai megoldást is értékeli. A beküldött filmek vetítésére és a díjátadóra már évek óta a budapesti, nagykörúti Művész Moziban kerül sor. A filmekből a Zentrum kiadásában minden évben DVD is készül. Érdemes megemlíteni, hogy született az Abgedreht!-ről már diplomadolgozat is, és a korábbi résztvevők közül van, aki a filmes szakmában helyezkedett el. Jó példája ez annak, hogy a részvétel a fiataloknak a filmezés világának megismerésére is alkalmat teremt.

Az identitás vállalásában, a német nemzetiség összetartozását erősítendő szervezi a Zentrum a TrachtTag nevű kezdeményezést, melynek a napja az Abgedreht! díjátadójával szokott egybeesni. Ennek lényege, hogy aznap a TrachtTag aktív résztvevői az interneten fotókat küldenek magukról a Zentrumnak. Az az egyetlen kitétel, hogy a mindennapi öltözetüket egészítse ki legalább egy népviseleti ruhadarab is. Ezeket a Zentrum egy albumba szerkeszti, majd közzé teszi az interneten. Az utóbbi években olyan népszerű lett a kezdeményezés, hogy egész iskolák szerveznek erre a napra külön projektnapot, illetve villámmozgósítást. A TrachtTagnak az is célja, hogy egyénként, de közösségként is megmutassuk kulturális örökségünket.

A Zentrum tevékenységének rövid bemutatását azért tartottam nélkülözhetetlennek, mert a könyvtár tevékenységével szorosán összefügg, és ha módomban adódik, szinte minden olvasómat is tájékoztatom erről.

Könyvtárunk nyilvános szakkönyvtár. 2001 áprilisától működik a Magyarországi Németek Házának tetőtérében. 2005. január 1. óta tartozik a Zentrumhoz. A gyűjtemény magját a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának könyvgyűjteménye adta. Főgyűjtőkörünk átfogja a magyarországi németiség teljes irodalmát, tulajdonképpen mindent, ami a magyarországi németiséggel kapcsolatos, beleértve az audiovizuális médiumokat is. Legfontosabb mellékgyűjtőkörünk a Duna menti svábokról szóló publikációk, a nemzetiségi politika, a kisebbségvédelem és a kisebbségi jogok.

Olvasóink jelentős része kutató, szakdolgozó, családfakutató, pedagógus, főiskolai-egyetemi hallgató. A nyelvgyakorlás vagy szórakozás céljából betérő könyvtárhasználók száma csekély. Gyűjteményünkben ma több mint hétezer könyvtári egység van, de jár több hazai, külföldi, országos és helyi nyomtatott

sajtóanyag is. Talán nem kis szerénységgel kijelenthetem, hogy bár az állomány számosságát tekintve viszonylag kicsi, magyarországi német témakörben idehaza ez a legnagyobb gyűjtemény.

A beszerzést illetően szinte folyamatos a tájékozódás az új megjelenésekről. Gondolok itt a kis helyi önkormányzatok, egyesületek, magánszemélyek által kiadott munkákra. Habár a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata különféle fórumokon, többször felhívta a figyelmet könyvtárunkra, nagyon ritka esetben küldenek hozzánk közvetlenül tiszteletpéldányt. A gyűjteménygyarapításban hatalmas segítséget kapok kollégáimtól, ugyanis ők eleve összegyűjtik, követik a híreket, eseményeket, rengeteg szervezettel és a témát érintő magánszeméllyel állnak szinte napi kapcsolatban, így időben értesülhetek egy-egy új megjelenésről. Gyakran a közösségi oldalakon írok rá – a csupán azokon meghirdetett könyvbemutatók kapcsán – a meghatározó személyekre, egyesületekre a könyvtár nevében, de előfordult már az is, hogy személyes kapcsolataimat kellett igénybe vennem egy-egy Tolna megyei beszerzés miatt. A kérés nyomán szinte minden esetben készségesen és örömmel juttatnak el hozzánk – gyakran nem is egy – tiszteletpéldányt. A Zentrum által több országos és külföldi német intézménnyel, illetve a nagykövetségekkel is jó a kapcsolatunk. A teljesség igénye nélkül a német, osztrák és svájci nagykövetségeket, a budapesti Goethe Intézetet és annak könyvtárát, az Osztrák Kulturális Fórumot, a svájci Pro Helvetia alapítványt, vagy a tübingeni IdGL (Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde) könyvtárát említhetem. Belföldi könyvtárakkal és intézetekkel, oktatási intézményekkel is igyekszem kiépíteni – nemcsak beszerzéseket illetően – a kapcsolatot, így többek közt a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárával, a Veritas Intézettel, az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel és az Országos Idegennyelvű Könyvtárral (OIK) is nagyon jó a kapcsolatunk.

Bár a tetőtér nem igazán előnyös helyszín egy könyvtár számára, az viszont, hogy az épületben található a Zentrum irodája és rendezvényterme, a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsának, valamint a Magyarországi Német Pedagógiai Intézetnek az irodája is, ráadásul a tavaly hatvan éves Neue Zeitung országos német

nemzetiségi hetilap szerkesztősége is, igencsak kedvező, miképpen a Hősök tere közelsége is.

A jó intézményi beágyazottság és kapcsolatok ellenére a személyes látogatottság az általam reméltől és elvárttól sajnos eléggé elmarad. Ez ellen próbálok, illetve próbálunk „több fronton” is küzdeni. Lehetőség szerint heti rendszerességgel kétnyelvű könyvajánlót publikálunk a könyvtár állományába tartozó új és régebbi megjelenésű könyvekről a Zentrum és a könyvtár honlapján, mely épp az idén újult meg. Ugyanezek az írások a Zentrum facebook-hírfolyamában is helyet kapnak. A hozzám intézett e-mailekre és telefonokra igyekszem a lehető legrészletesebben válaszolni, illetve amennyiben időm engedi, beszkennelek bizonyos oldalakat, tartalomjegyzéket és újságcikkeket is olvasóink számára.

Folyamatban van a katalógus online digitalizálása (ez a Huntéka 2.0-ás verziója), melyben jelentős szakmai segítséget kaptam-kapok az OIK több munkatársától is. Ez a munka gyakorlatilag egy teljes körű új leltárkészítést, egyben állományfelmérést jelent, ami az állomány bizonyos fizikai átrendezésével is együtt jár. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által évente kiírt állománygyarapítási pályázaton eddig minden évben sikerült többnyire külföldi megjelenésű, német nyelvű, gyűjtőkörünkbe tartozó értékes könyvvel gyarapítanunk az állományt. A legújabb kiadású szakkönyvek tekintetében nagyon jó az ellátottságunk.

A lehető legtöbb fórumon próbálok elérni, hogy visszatérő olvasóink köre bővüljön. Szakkönyvtár révén ugyanis, mint említettem, főként kutatási célból jönnek olvasók. Törekvésem arra irányul, hogy ezek az emberek a kutatás lezárultát követően is visszatérjenek, csupán szórakozás, nyelvyakorlás, a nyelv és identitás megőrzése céljából. Ezzel természetesen nem konkurálni akarunk – nem is tudnánk – más könyvtárakkal, sőt próbálunk velük minél hatékonyabban együttműködni. Előfordult már többször, hogy a Goethe Intézet küldött hozzánk olvasót, de ha kifejezetten csak a nyelvtanulás a cél, mi is mindig javasoljuk őket. Itt említeném meg azt is, hogy különös figyelmet fordítunk a hallgatókon és kutatókon túl a német nemzetiségi pedagógusokra is. Erre jó példa a 2015 óta szintén a Goethe Intézet által „Kölcsönkönyvtár bőrvondókben” projekt is, melynek lényege, hogy németet tanító pedagógusok, az óvodástól az érettségizőkig különböző korosztályoknak kölcsönözhetnek huszonöt példányt tartalmazó bőrvondót, hogy az adott könyvben foglaltakat beépíthessék csoportjuk/osztályuk nyelvoktatásába.

A nemzetiségi iskolákból, egyetemekről a munka világába kerülő felnőtt embereknél is tapasztalható,

hogy – hacsak nincs mögöttük egy-egy helyi kisközösség megtartó ereje, vagy munkájuk során nem használják a német nyelvet – a sváb identitás őrzése, a nyelvyakorlás egy-egy svábbálra, évenként néhány eseményre, vidékről nagyvárosba származott emberek esetében pedig sokszor csak „hazalátogatásokra” szűkül le. Ahogy programjaival-projektjeivel a Zentrum céljának tekinti ezeknek az embereknek a megszólítását, úgy próbálok a könyvtár nevében én is szinte minden olvasót „megfogni”, a használók körét bővíteni, élve a fővárosi helyszín adta előnyökkel. Rendezvényeinken sokszor felhívjuk a figyelmet a könyvtárra, jelesebb ünnepek alkalmából többször tettünk fel a honlapra verseket, az évadzáró zenés rendezvény alkalmából pedig ingyen elvihető fölös példányokkal kedveskedünk a közönségnek. A recepción állandóan kint van egy ilyen könyveket tartalmazó doboz.

Gyakornoki programunk révén megfordult már nálunk nemcsak itthonról, hanem Németországból is hallgató, aki tanulmányai során a magyarországi németek jelen helyzetével kapcsolatban szeretne volna ismereteit bővíteni, s ezért választott minket. Gyakornokaink a könyvtári munkán túl bekapcsolódnak a Zentrum munkájába is. A programok és az online újságírás alapján így a német nemzetiségi kulturális élet igen széles köréből szerezhetnek tapasztalatot. Ezeket aztán későbbi tanulmányaik és munkájuk során is jól tudják majd kamatoztatni. Mivel legtöbbször német nemzetiségű fiatal, úgy a könyvtárra, mint olvasóira nézve is igen hasznos az egymásra hatás, ők ugyanis gyakran új nézőpontokat és impulzusokat jelentenek számunkra. Intézményünk továbbra is szeretettel várja a nemzetiségünk iránt érdeklődő gyakornokokat.

Végül szeretnék még egy fontos tényezőt kiemelni, ami reményeim szerint a könyvtár, de tulajdonképpen a többi könyvtár jövőjét is biztosíthatja: ez pedig az emberi tényező. Habár digitalizálódó világunk arról szól, hogy lassan szinte minden hozzáférhető online módon is – úgy gyorsabb, könnyebb, kényelmesebb, egyszerűbb, bizonyos értelemben talán olcsóbb is lehet a tartalmak elérése –, az embereknek azonban szükségük van személyes interakciókra. Ezért talán a jövőben is marad egy réteg, amely az úgynevezett emberi segítséget veszi igénybe: egy-egy jó tanácsot, iránymutatást többre értékeli. A könyvtár és a Zentrum rendezvényei arra is jó helyszínül szolgálnak, hogy az olvasókkal, a rendezvényeken megjelentekkel aktív nemzetiségi közösségnek érezhessük magunkat a fővárosban, s hogy folyamatos visszacsatolásokat kapjunk és adjunk nemzetiségünk jelenlegi helyzetéről.

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Csonka Krisztina

intézményvezető, Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának Könyvtára

A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának Könyvtára: újraműködtetés tíz év szünet után

A könyvtár hivatalos alapító okirata 2005-ben született meg. Legfőbb feladatként a görög kultúra, az irodalom és néprajz megismertetésének szélesítését rögzítette, úgy a magyar emberek, mint a Magyarországon élő görög nemzetiség körében. Nagyon fontos feladata az Önkormányzatnak és ezen intézményének a könyvtári feladatok ellátása, és a gyűjtemények kezelése, rendszerezése, valamint folyamatos bővítése is.

Köztudott, hogy a görög nemzetiség magját az idén éppen hetven évvel ezelőtt a görög polgárháború (1942-1949) elől menekülő, főképpen Észak-Görögország területéről érkező emberek alkotják. Közülük nagyon sokan azóta is itt élnek hétköznapjaikat, immáron a harmadik-negyedik nemzedékkel együtt. Sokan visszatértek Görögországba, amikor erre a politikai fordulattal lehetőség nyílt, de nagy számban inkább itt maradtak, hiszen addigra szoros családi kötelékek fűzték őket ide.

Természetes, hogy a könyvtár fő tematikája a görögországi polgárháborút járja körül más-más nézőpont szerint, illetőleg az azt követő politikai menekülthullámot, amely az akkori kommunista országok felé irányult. Ezt a történelmi fejezetet az itteni görögség még mindig nem zárta le magában, talán úgy lehetne kifejezni, hogy ezen történelmi időknek különböző eseményei még mindig feldolgozás alatt állnak. A modern görög szépirodalom is jelentős. Magyarországon széles körben nem annyira ismert költőink például Konsztandinosz *Kaváfisz*, vagy Jorgosz *Szeferisz* és Odisszeasz *Elitisz*. Utóbbiak 1963-ban, illetve 1979-ben irodalmi Nobel-díjat kaptak. Mindhármasuktól újjörög nyelven találhatóak nálunk könyvek. Érdekességként megemlíthetjük a József Attila görög nyelvre lefordított költeményeit tartalmazó, Görögországban kiadott kötetet, amelyből három példányunk is van. Rengeteg görög zenei anyag áll nálunk rendelkezésre, de nagyon fontos megemlíteni a görögországi kiadású nyelvkönyveket is, amik erős alapját képezik a délutánoként könyvtárunkban folyó felnőttoktatásnak.

Arra törekszünk, hogy egy évtizednyi kihagyás után könyvtárunk működését a jövőben egyre jobban beindítsuk, sajnálatos módon ugyanis ennyi időn át nem működött, ráadásul a teljes adatbázisa is elveszett. A hiányzó adatbázist a TextLib programja segítségével alkotjuk újjá, a közel háromezer könyv

folyamatosan katalogizálásával. Ebben a hónapban görögországi kiadók segítségével elkezdjük a könyvtár állományának gazdagítását is. A katalogizálás eredeti görög nyelven folyik, tehát görög és nem latin karakterek felhasználásával. Folyamatosan együttműködünk az Országos Idegennyelvű Könyvtárral és szeretnénk ugyanilyen szoros kapcsolatot kialakítani a többi nemzetiségi könyvtárral is.

Könyvtárunkban kap helyet az Ελληνισμός/El-linismos (Görögség) folyóirat is, amely évente négy alkalommal jelenik meg, nyomon követve a magyarországi görögök politikai, kulturális vagy más szempontból jelentős pillanatait.

Hosszú távú terveink között szerepel a gyerekek, a fiatalság különböző programok segítségével történő visszacsábítása a könyvtárba. Ezek egyikeként a *Karagiózis* árnyékszínház és szereplői történetének megismertetése mindenképpen szerepel majd (akár valós árnyékszínházi előadások, akár felvételről való megtekintés formájában). A *Karagiózis*, a török időkből származó, igen eleven humorú, jellegzetes bábokkal játszott árnyékszínház. Ez a bábszínház jellegében kissé a *commedia dell'arte*-hoz hasonlított, ugyanúgy négy-öt állandó szereplővel. Gyökere Törökországba nyúlik. Pruszában (Bursa) élt egy *Karagiózis* és egy *Chatziavas* nevű személy, akik részt vettek Orhán szultán egyik dzsámija üvegdíszítő munkájában. Kettejük párbeszéde annyira szórakoztató volt, hogy a munkások abbahagyták dolgaikat, hogy őket hallgassák. A munka késlekedése miatt a szultán kivégeztette a két munkást, ám ezt később megbánta, sírhelyükre emlékművet emelt Pruszában, ami napjainkban is megtekinthető.

Karagiózis
figurák

A polgárháborúból hetven éve Magyarországra érkező görögök idei, áprilisi évfordulójához időzítve jelent meg az *Időfonal* című könyv. Elkészítésében társszerzőként működött közre Fokasz Nikosz egyetemi tanár, aki közel tíz évet kutatott-gyűjtött a hazai görög diaszpóra tárgykerében. A könyv görög családok féltve őrzött fényképeiből, hatalmas anyagból állította össze a *Köszönjük Magyarország* című könyv folytatásának is tekinthető művet. Emberi sorsokat tár elénk, egy kivételes emberi helyzetben, amit a görög emberek a tőlük megszokott jókedvvel, összetartással, a nehéz idők átdalolásával próbáltak túlélni, feldolgozni.

A Görögök Kutatóintézete – mely vezetőségének a Könyvtár ad helyet – szintén friss kötettel jelentkezett. Az *ezeréves magyar-görög kapcsolatok* című munkát adták ki, melynek szerkesztője az intézet igazgatója, Szidiropulosz Arkhimédész volt. Ez a könyv a 2016-ban azonos címmel rendezett konferencia előadásainak szerkesztett változata. A bizánci időkig visszanyúlva, a legnagyobb alaposággal mutatja be a görög-magyar kapcsolatok alakulását.

A hetvenedik évforduló alkalmából a Fővárosi Görög Önkormányzat támogatásával fotókiállítás nyílt a magyarországi görögség történelmi értékű

felvételeiből. A nagy gonddal válogatott és szerkesztett archív képeket a Görögség Házában (Budapest, a ferencvárosi József Attila lakótelepen, a Börzsöny utca 2-4. alatt).

Könyvtárunk folyamatosan együttműködik a Manolisz Glezosz 12 évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskolával, ami szintén az Önkormányzat épületében, a könyvtár szomszédságában működik. Szeretettel várunk mindenkit a könyvtárunkban, Budapest központi részén (Vécsey u. 5.), közel a Kossuth térhez.

A könyvtár épülete

Polánszkiné Nádás Ildikó
könyvtárvezető, Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára

Könyvtárunk tíz éve

Az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára Zuglóban, családi házas, hangulatos, csöndes helyen működik. Az Országos Ruszinok Önkormányzata, a fenntartó ad helyet itt az intézményeinek: a hivatalnak, a múzeumnak, a Ruszin Intézetnek és a könyvtárnak.

Könyvtárunk 2015 óta viseli nevét, amit a ruszin közösség neves tudósáról kapott. A ragyogó tehetségű, nagy műveltségű tudós a magyarországi szlavisztikában máig változatlanul megkerülhetetlen, hivatkozási alapként szolgál. Úgy a szlavisztikában, mint a ruszinisztikában gazdag és változatos életművet hagyott hátra. Páratlan szorgalma és legendás munkabírása példaképpül szolgál könyvtárunk, az egész ruszin közösség számára.¹

A könyvtár tervezése 2004-ben indult meg. *Giricz Vera*, nemzeti szószóló ruszin gyűjteménye adta könyvtárunk alapját, amit előbb az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat szervezői, aktivistái és más adományozók, majd Paul Robert *Magocsi* ajándékkötetei gyarapították. A Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszékének könyvado mánya, *Csépes Igor*, valamint 2017-ban *Stumpf Benedek András* ruszin hagyatéka jelenti állományunk javát. Antikváriumi vásárlásaink, a ruszin nemzetközi közösség kiadványai, a magyarországi ruszin önkormányzatok kiadványai révén biztosított a további folyamatos bővülés. A könyvtár ünnepélyes megnyitása 2006. február 10-én történt.

„Minden újonnan alapított kisebbségi könyvtár komoly nehézségekkel néz szembe a gyűjtési profil és a beszerzés terén. Különösen így van ez egy ruszin könyvtár, illetve egészében a célokat és feladatokat behatároló nép, kultúra és történelem viszonylatában. Tudnunk kell, hogy a ruszinok minden országban kisebbségben élnek. Az etnogenezis után kialakult nemzeti-nemzetiségi lakóterület ma alapvetően négy ország (Ukrajna, Szlovákia, Lengyelország és Románia) között oszlik meg. Az eredeti lakóterülethez sorolhatjuk a zempléni Komlóskát, valamint több, kisebbségben, illetve szórványban lakott

települést, alapvetően Észak-kelet-Magyarországon. Többen élők, a XVIII. század óta kitelepült ruszin kisebbségi falvak találhatók Szerbiában (Vajdaság) és Horvátországban. A mintegy 100-150 évvel ezelőtti igen nagy mértékű emigráció következtében jelentős számú ruszin lakik Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban.”²

2007-ben lehetőséget kaptunk egy új integrált könyvtári rendszer beszerzésére, a Köztékára, ami illeszkedik az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi bázisához. Ezzel megindult a dokumentumok részletes és szabvány szerinti feldolgozása, az online katalógus szolgáltatása. Ez a katalógus állandó elérést biztosít az érdeklődők, kutatók, diákok, újságírók számára a világ minden pontján, többszempon tús keresési lehetőséggel. A tervek szerint ez a felület ruszin nyelven is elérhető lesz.³ A ruszin.com honlapról a Kultúra és hagyományok alatt szereplő Könyvtár menüpontból érhető el. Retrospektív feldolgozással igyekszünk a sokoldalú feladatnak megfelelni.

2008-tól a könyvtár státuszt és saját költségvetést kapott, ami szélesíti lehetőségeink körét. A folyamatos gyarapítás mellett 2016-tól élünk a Nemzetiségi Kulturális Támogatások pályázatainak lehetőségével. Az EMMI és az EMMI Támogatáskezelő jóvoltából gyarapíthattuk ruszin nyelvű gyűjteményünk körét, s vehettük meg *Stumpf Benedek András* ruszin nyelvű hagyatékát. Könyvtári rendezvényeinkhez is segítséget nyújtottak.

Könyvtárosaink 2006-2014 között *Lángné Stumpf Benedek Anna*, 2014-2015-ben *Riskó Marianna* voltak, azóta pedig *Polánszkiné Nádás Ildikó*. 2006-tól *Szki-ba Irén* végzi a könyvtár adminisztrációs feladatait, idegennyelvű levelezését és a tájékoztató szolgálatot. 2006-2009 között *Stumpf Benedek András* volt a ruszin könyvtár kialakításának legfőbb segítője, nagy tudású és műveltségű, a ruszin népet ismerő, hányattatásait, történetét, sorsát megértő költő, irodalomtörténész, széleskörű néprajzi ismeretekkel bíró kutató, aki 1979-2006-ig az Országos Idegennyelvű

¹ Zoltán András: Udvari István élete és munkássága. Nyíregyháza, NYFURFT, 2010. 5. p.

² S. Benedek András-Stumpf-Benedek Anna: Vissza a jövőbe. Bp. MRK., 2007. konferenciaanyag

³ Lángné-Stumpf Benedek Anna: Könyvtári tevékenység ismertetési, 2011. (elektronikus munkaanyag)

Könyvtár Nemzetiségi Osztályát vezette. 2017-től *Tivadar* Anasztázia is munkatársunk – könyvtárkezelő, nyelvi referens.

Országos feladatkörű szakkönyvtárunk nemzeti-ségi könyvtárként speciális gyűjtőkörrel, a ruszinok – e minden országban kisebbségben élő nép – megmaradásának kulturális támogatását tűzte ki célul. Hiánypótló szerepet tölt be, nem csupán országos, de nemzetközi szinten is; egyrészt a kutatómunka támogatásával, másrészt a ruszin identitás megőrzésében nyújtott segítséggel az anyanyelv és a hagyományok továbbélését, örökítését elősegítve.

A ruszin nyelvet oktatók számára iskolai könyvtárat, letéti gyűjteményt hoztunk létre, melynek alapját a ruszin nyelvkönyvek, a ruszin szépirodalom, a kultúrtörténeti, történelmi szakirodalom és a görögkatolikus hitoktatás anyaga képezi. Ez fontos a közösség számára, a kisebbségi önkormányzatoknak és civil szervezeteknek is, hisz a közösségteremtő, hagyományőrző tevékenységek alapját jelentik.

Intézményünk a következő témakörökben gyűjti a teljesség igényével a dokumentumokat:

- ruszin nyelv- és irodalomtudomány, szótárak, kétnyelvűség,
- ruszin nyelvű szépirodalom,
- a ruszin nép története,
- a ruszinok lakta területek helytörténete, földrajza, gazdasága,
- ismert ruszinok, tudósok, művészek életrajza,
- ruszin hagyományok (néprajz, népművészet, népviselet, népzene- és tánc, népköltészet, gasztronómia),
- ruszin kultúra (zene, képző- és iparművészet, építészet, elektronikus média),
- a görög katolikus vallás, hitélet, templomok, egyházi zene,
- kisebbségkutatás, nemzetiségek együttélése,
- a kisebbségi önkormányzatiság története, jogi alapjai,
- oktatásügy, nyelvkönyvek, tankönyvek,
- ruszin nyelvű sajtó és más magyarországi kisebbségek kiadványai.

Az állománygyarapítás nehézségeivel a mi közösségünk is küzd: elég csak az antikváriumi dokumentumok esetlegességére utalni. A ruszin nyelvű irodalmat napjainkban is a kisszámú megjelenés jellemzi, a külszói vásárlásokat pedig a beszerzési problémák. Ennek ellenére, míg 2006 és 2014 között 320 könyv, 18 hanganyag és 92 egyéb könyvtári rekord tartozott feldolgozott dokumentumaink közé, de 2018-ra már 2054-re nőtt a könyvállomány, és 465 rekord szerepel a Köztékában. Az összes dokumentumtípusra kiterjed a gyűjtés köre. Igazi ruszin kultúrtörténeti és szak- és szépirodalmi kincsek is megtalálhatók és hozzáférhetők a könyvtárunkban.

Esetünkben nehézséget jelen a cirill betűs feldolgozás is. A könyvtárosnak a könyvtári szabvány szerint kell leírnia dokumentumait, a nemzetisé-

gi közösség viszont a saját nyelve szerint szeretne kutatni, tájékozódni a dokumentumokban. Más a szabvány betűje, s más a cirill ábécé betűkészlete. Hogyan tudjuk ezt az ellentmondást kiküszöbölni? Az egyik adatbázisból való átvétel a másik adatbázisba megoldatlan. Jó volna egy olyan közös programnyelv a magyarországi könyvtárak számára, ami átvétel során sem másítja meg az adatokat. Ehhez kérjük az OIK és az EMMI Könyvtári Főosztálya támogatását.

Ezt a problematikát tovább árnyalja, hogy feltétlenül szükséges az anyanyelvi szint is, amit párhuzamos cím esetén csak a megjegyzésbe írhatunk be. Csak oly módon tudjuk feloldani ezt a gondot, ha cirill betűs leírással is kiegészítjük a bibliográfiai leírásunkat, annak magyar fordításával együtt. A nyelvet tanulók és a ruszin közösség egy része még, illetve már nem érti, de szeretné megtanulni, újratanulni a ruszin nyelvet. Ezért kezdtük el Excelben a művek feldolgozását, a transliterálást (a kiinduló nyelvtől eltérő írásrendszerre való átbetűzést – a szerk.), anyanyelvi és magyar fordítással is.

A tájékoztatás, az olvasók dokumentumokkal való ellátása, alapfeladatunk. Könyvtárunk minden nap, ingyenesen áll az érdeklődők rendelkezésére a szolgáltatásaival: kölcsönzés, helyben olvasás, irodalomkutatás, témafigyelés, rendezvények szervezése.

További lehetőségünk a digitalizálás. A ruszin közösség szétszórva él a világon. Épp ezért rendkívül fontos a régi ruszin kiadványok és más szakmai szempontból értékes ritka, szinte beszerezhetetlen dokumentumok digitalizálása. Néhány dokumentum egyre bővülő körben fellelhető már a különféle internetes adatbázisokban, de feltétlenül szükséges összefogás e témakörben is az OIK és a nemzetiségi könyvtárak között. Csak így tudjuk ugyanis széles körben eljuttatni dokumentumainkat a nagyközönséghez. Így válhatnak mindenki számára elérhetővé muzeális értékeink.

Együtt jobb! –, hogy végezetül a Nemzetiségi irodalmak gyűjteményére utaljak, amely *Sutarski* Konrad gondozásában jelent meg a Kráter Kiadónál, 2014-ben.

Gyurity Milán

igazgató, Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ

Venclovicstól – Venclovicsig

A cím talán egy nagyra törő irodalomtörténeti előadást sejtet, pedig egy olyan elgondolásra utal, amely a XVIII. században ugyanúgy megállta a helyét, mint ma. *Venclović* egyszerre volt ugyanis a hagyományok tisztelője és újító, akinek célja a mindenki által elérhető tudás, az alkotás volt.

Gavril Stefanović Venclović (1670-1749) szerb ortodox pap, illuminátor (kódexfestő – a szerk.), népművelő, író, költő, korának kiemelkedő és ellentmondásos alakja volt. Sokan Dositej Obradović és Vuk Stefanović *Karadžić* elődjének tartják, mivel népi nyelven az átlagemberek tanításán dolgozott. Kiprijan *Račanin* tanítványaként fontos személyisége lett a Szentendrén alapított egyetlen szerb könyvmásoló műhelynek. Ez az intézmény vált az akkori értelmiség nevelőhelyévé. A Venclović által 1717-ben írt, úgynevezett *Sentandrejski bukvar* (Szentendrei ábécés könyv) korának kiemelkedő kézirata, amely nemcsak a nyelvi és egyházi tudást volt hivatott tanítani, hanem gyakorlati tanácsokkal is ellátta a tanárokat, diákokat. Most több évtizedet, sőt évszázadot átugorva (melyek további emblemikus személyiségeket és intézményeket vonultattak fel), a közelmúltban, valamint ma is működő intézményekről és projektekről szeretnék beszámolni.

Magyarország a szerb kultúra szempontjából fontos helyszín, több kezdeményezés táptalaja. Szentendrén például 1812-ben alakult meg az első Szerb Tanítóképző. *Thököly Száva* alapítványa Pesten 1838-tól a szegénysorú, ám tehetséges diákoknak adott lehetőséget, hogy ők is magukba szívhassák a tudást. A szerb értelmiségiek sora volt része ezeknek a történeteknek. A Budai Egyházmegye tulajdonát képező Thökölyánum több más funkciója mellett ma is diákoknak ad otthont. A 90-es évektől, a nemzetiségi önkormányzatok vették át a közösségépítő, szervező szerepet. A Szerb Országos Önkormányzat intézményei sorában elsőként a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ alakult meg, mely a Könyvtár és a Venclovics Műhely működéséért is felelős. Ez utóbbi a mai magyarországi szerb közösség keretében lát el kiadói feladatokat.

Névadója törekvéseihez hasonlóan, ezt az apró kiadót is egyszerre vezérli a hagyományok ápolása és az újítás szándéka. Hogy a látszólag két különböző szemlélet egymást erősítve akár párhuzamosan is futhat, azt a *Baština* (Örökség), a *Staze* (Utak), a

Venclovics Műhely magyar nyelvű fordításai, valamint a hangzó kiadványok bizonyítják. Alapvetően mind a magyarországi szerb örökségből táplálkoznak, hazai írók művei, de modern kisugárással a kortárs elvárásoknak megfelelően. Ez a kettősség szükségszerű a nemzetiségi intézmények munkájában, mert a hagyományokat tovább kell örökíteni és méltó helyet kell számukra biztosítani a mindennapokban.

A Műhely főszerkesztője, *Milosevićs Péter*, akit kortárs íróként már sokan megismertek és megkedveltek. A kiadó egy stílusosan fiatalos kötettel mutatkozott be: a *Pesma budilnika* (A vekker dala), a magyarországi fiatal szerb költők antológiája lett az „elsősülött”. Később évente követték a múlttal és a jelennel egyaránt foglalkozó írások. A *Storija srpske književnosti*, egy könnyed hangvételű irodalomtörténet, melyet szívesen használnak a szerb szakos hallgatók, de az érdeklődő, kedvtelésből olvasók is. Venclović – korábban már említett – ábécés olvasókönyvének fototíp kiadása, mai szerb nyelvű fordítással és magyarázatokkal, a sorozat nem csak kutatók számára értékes darabja. A *Bukvar* egyben tisztelgés a névadó előtt. Az utóbbi években több magyarországi szerb szerző művét is kiadtuk magyar fordításban, többek között *Stepanović Predrag*, *Milosevićs Péter* és *Dujmov Dragomir* írásait. Ez a projekt folytatódik a jövőben is.

A Szerb Nemzetiségi Könyvtár Budapesten, a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, valamint a Szerb Országos Önkormányzat közös intézménye, amely nyilvános, de nem önálló könyvtárként működik. Fenntartója a Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ, közvetetten pedig a Szerb Országos Önkormányzat (melynek könyvtáráról 2003-tól szintén a Kulturális Központ gondoskodik). Tevékenységét így két különálló épületben: a Szerb Országos Önkormányzat a Falk Miksa u. 3. sz. alatt található székhelyén és a Nagymező utca 49. alatti közösségi térben végzi. Az elhelyezésére szolgáló helyiségek igazán egyik helyszínen sem könyvtári feladatkört töltenek be, hanem elsősorban az adott intézmények funkcióit elégítik ki elfogadható szinten. (A könyvtárak együttes alapterülete kb. 150 négyzetméter, amelyet főként önkormányzati-adminisztrációs, illetve nemzetiségi kulturális célokra használnak.) Sajnos egyik épület sem akadálymentes.

Bár a Falk Miksa utcában sok évvel ezelőtt szép vitrines polcrendszer lett kialakítva a könyvek számára, a jelenlegi törekvés az, hogy a könyvtár elköltözzön, és máshol kapjon helyet. Emiatt néhány éve, az egyik könyvtári szoba már átkerült – a Kulturális és Dokumentációs Központ könyvei mellé – a Szerb Kulturális Központ galériájára, ahol szintén lett egy kisebb polcos rész. A további állomány sorsa azonban még kérdéses. Jelenleg mindenhol a helyhiány jelent gondot, így aztán könyveink egy részét dobozok őrzik. Annál is inkább, mert a közeljövőben egy, a Szerb Kulturális Központtól csak néhány „lépésnyire” fekvő ingatlanra történő költözésre számítottunk, számítottunk. Mivel az új helyszín tulajdonosa is fenntartónk, a Szerb Országos Önkormányzat, a felmerülő problémákat közös erővel tudjuk megoldani.

A kiszolgálható közönség létszáma, közel másfélezres. Főként budapesti „óshonos” szerbek, akik még beszélnek szerbül, bár mostanában ez a szám egyre inkább az újonnan ideérkező szerb anyanyelvű felhasználók irányába tolódik el. A könyvtári tagság nálunk ingyenes. Egy könyvtáros munkatárs heti húsz órában gondozza az állományt, de távollétében, amiben csak tud, a Kulturális Központ többi dolgozója is besegít.

Állományunk legnagyobb részt könyvekből és időszaki kiadványokból áll, elektronikus dokumentumok csak elvétve akadnak. Gyűjteményünk kilencven százaléka szerb nyelvű, a fennmaradó tíz százalék pedig legnagyobb részt magyar. Elektronikus katalógus, illetve könyvtári integrált rendszer jelenleg nincs. A régi cédulakatalógus részben még használatban van. Egyik nem tagadott célunk az volt, hogy csatlakozzunk a szerbiai COBISS hálózatához, ezért nem kívántuk magunkat más katalógus mellett elkötelezni, ám mindez még várat magára. A mai elvárásoknak megfelelő digitalizálással mindaddig, amíg nincs interneten elérhető katalógusunk, illetve az említett helyhiánnyal küszködünk, nem igazán

tudunk foglalkozni. Nehezen megoldható gondot jelent nálunk a régebbi kiadványokhoz kötődő szerzői jog kérdése is, hiszen a szerbek, horvátok és szlovének sokszor egyszerre is érintettek. Könyvtárközi kölcsönzésben nem veszünk részt, házhoz szállítást nem tudunk vállalni. Múlt év végén állományunk szám szerint 5398 dokumentum volt. Ezeknek körülbelül fele szépirodalom, fele szakirodalom. Éves állománygyarapításra minimálisan költünk, szerbiai kapcsolatainknak köszönhetően azonban a Matrica Srpska Könyvtára és Szerbia Nemzeti Könyvtára minden évben ellátja könyvtárunkat egy bizonyos számú új kiadású ajándékkötettel. Olvasóink érdeklődési körének tekintetbe vételével általában az új szépirodalmi művekre és kultúrtörténeti, irodalomtörténeti, történelem- vagy néprajztudományi művekre összpontosítunk. Könyvadományokat és hagyatékot is kapunk a szerb közösség tagjaitól. Gyermekrészlegünk viszonylag kicsi, néhány polcra terjed ki. A tanulók értelemszerűen a szépirodalmi műveket keresik nálunk legtöbbször.

Kiemelt figyelemmel kísérjük a magyarországi szerbek kiadványait és arra törekszünk, hogy hiánytalanul beszerezzük azokat. Ezek nemzetiségi gyűjteményünk legkeresettebb darabjai – kutatásokhoz, szakdolgozatok írásához használják. Természetesen gyűjtjük és őrizzük a Szerb Kalendárium és a Szerb Hetilap számait, de minden olyan más kiadványt is, amely valamilyen módon kapcsolódik a magyarországi szerb közösség életéhez. Az állomány teljes része, szabadpolcon érhető el, és szinte teljes egészében kölcsönözhető. A kivételt néhány szótár továbbá a Szerb Hetilap és a Szerb Kalendárium régi számai jelentik. Ezeket csak helyben lehet kutatni. Külön raktárhelyiségünk nincs. A már említett dobozolt állomány az olvasóközönség számára egyelőre sajnos nem elérhető. A kölcsönzések száma éves átlagban nem nagy, ám ha a helyben használatot is figyelembe vesszük, ez a szám több százra növekszik. A Kulturális Központban elhelyezett könyvtári dokumentumaink könnyen elérhetők az intézmény rendezvényeire látogatók számára, aminek egyik előnye az, hogy a vendégek sok esetben válnak könyvtárhasználóvá. Hátrányt jelent viszont természetesen az, hogy nem rendelkezünk minden pillanatban olyan olvasóteremmel, ahova el lehetne vonulni. Az Önkormányzat épületében sem, hiszen, mint már említettük, az a tér valójában főként hivatali feladatokat szolgál.

Nem a miénk az egyetlen szerb könyvtár az országban, több helyi nemzetiségi önkormányzat is rendelkezik ilyennel. Más nagyobb szerb könyvtár is működik: elég csak a Budai Szerb Egyházmegye és a Nikola Tesla Szerb Iskola könyvtárát kiemelnem. Könyvtáraink jövőjét a technológia használata jelenti. A Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ tervei között szerepel egy közös informatikai rendszer létrehozása, amely több helyi könyvtár katalógusát, illetve állományát egyesítené.

Békey Mária
könyvtáros, Budapesti Lengyel Intézet

A budapesti Lengyel Intézet könyvtára

A Magyarországon működő nemzetiségi könyvtárakat számba véve, szót kell ejteni a budapesti Lengyel Intézet könyvtáráról is, mely bár technikailag nem tartozik a nemzetiségi intézmények közé, a magyarországi lengyelség könyvtári ellátásában – a megyei könyvtárak és a nemzetiségi dokumentum-ellátást koordináló Országos Idegennyelvű Könyvtár mellett – meghatározó szerepet tölt be.

A magyarországi lengyelek kulturális életét számos intézmény és szervezet tevékenysége határozza meg: ilyenek a helyi szintű lengyel nemzetiségi önkormányzatok, a Fővárosi és az Országos Lengyel Önkormányzat, illetve az általa működtetett intézmények: a magyarországi lengyelek életét és történetét dokumentáló Lengyel Kutatóintézet és Múzeum, a Lengyel Ház, valamint a Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola. Több évtizedes múltra visszatekintő szervezetek a Bem József Lengyel Kulturális Egyesület és a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete, fiatalabb a Polonia Nova Közhasznú Kulturális Egyesület. Ezek (a teljesség igénye nélkül felsorolt) szervezetek többnyire rendelkeznek valamekkora könyvtárral, de a könyvtár mint rendszeresen gondozott, feltárt s a használók rendelkezésére bocsátott dokumentum- és információhalmaz többes követelményrendszerének ezek a gyűjtemények (még) nem felelnek meg. A budapesti Lengyel Intézet tevékenységének viszont megalapítása óta – közel 80 éve – fontos része a könyvtár működtetése.

A Lengyel Intézet létrehozásáról 1934-ben kezdtek tárgyalni, a tényleges működését pedig 1939. május 24-én kezdte meg, amit egészen a német megszállásig tudott folytatni. Tevékenységének hangsúlyos része volt a magyarországi lengyel menekültek kulturális ellátása: az intézmény már ekkor kétezer kötetes könyvtárral rendelkezett, melyet a nagykövetség jogi, gazdasági, szakirodalmi gyűjteménye egészített ki. A meglévő állomány szolgáltatása mellett az Intézet kiadói tevékenységet is folytatott: a *Rocznik Polski* (Lengyel évkönyv) mellett megjelentette a *Biblioteka Polska* (Lengyel könyvtár) című, fő-

leg szépirodalmi műveket tartalmazó, több mint 80 kötetes sorozatot is.

A háború után egy új lengyel intézmény jött létre: 1951-ben a Váci utcában megnyílt a Lengyel Olvasóterem. Egy évvel később elindultak a Varsányi István által vezetett, azóta legendássá vált nyelvtanfolyamok, melyeken harminc év alatt tizenhétezer tanuló ismerkedhetett meg a lengyel nyelv alapjaival.

Az intézmény 1964-ben költözött mai székhelyére, a Nagymező utca és az akkori Népköztársaság útja (most Andrassy út) sarkán álló épületbe, ahol Lengyel Tájékoztató és Kulturális Központként működött, míg 1994-ben újra felvette eredeti nevét.¹ A Lengyel Intézet azóta is fontos szereplője a főváros kulturális életének: tevékenysége elsősorban a képzőművészet, zene, film, színház és irodalom területére terjed ki, de részt vesz a lengyel–magyar kulturális, közéleti és tudományos kapcsolatok ápolásában is, rendszeresen indít lengyel nyelvtanfolyamokat, hozzáférést biztosít több ezer kötetes – könyvekből, folyóiratokból, filmekből és hangoskönyvekből álló – könyvtári gyűjteményéhez.

A könyvtár főként a klasszikus és kortárs lengyel irodalmat, valamint magyar művek lengyel nyelvű fordításait, illetve lengyel szerzők magyarul megjelent műveit gyűjti. A szépirodalom mellett a gyűjteményben a humán területek lengyel vonatkozású szakirodalma jelenik meg hangsúlyosan: irodalomtörténeti és nyelvészeti munkák, a lengyel kultúrát, néprajzot, Lengyelország történetét és földrajzát ismertető művek, a kézikönyvtárban pedig lexikonok, enciklopédiák, egy- és többnyelvű szótárak várják az olvasókat. A rendszeresen frissülő állomány részét képezik továbbá az útikönyvek, a nyelvkönyvek és a kortárs lengyel gyermekirodalmi kiadványok is.²

A könyvtár jelenleg hetente egy alkalommal, kedd délutánonként fogadja a látogatókat, lehetőség biztosítva a helyben olvasásra, dokumentumok kölcsönzésére, és választ adva a Lengyelországgal és a lengyel kultúrával kapcsolatos kérdésekre.

¹ A Lengyel Intézet története 1939-től, <http://polinst.hu/intezet/tortenet> [2018.09.28.]

² A Lengyel Intézet könyvtára, <http://polinst.hu/konyvtar> [2018.09.28.]

A könyvtárhasználók zömét a Magyarországon élő lengyelek teszik ki. Örömeinkre szolgál, hogy az idősebb nemzedék mellett az itt dolgozó lengyel fiatalok és a kisgyermekes családok is – főleg a Budapesten élő lengyel anyukák – rendszeresen felkeresik a könyvtárat.

Lehetőségeink szerint segítjük a műfordítók, kutatók munkáját és a lengyel szakos egyetemi hallgatók tanulmányait – utóbbiak elsősorban a szakdolgozatukhoz keresnek anyagot nálunk. Gyakori vendégeink a Budapesten Erasmus program keretében tanuló lengyel egyetemisták és az Intézet által indított nyelvtanfolyamok hallgatói is.

Bár a könyvtár nem szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, használatát igyekszünk mindenki számára lehetővé tenni, dokumentumainkat igény és lehetőség szerint könyvtárközi kölcsönzés révén is elérhetővé tesszük.

Évente átlagosan 80-100 fő iratkozik be a könyvtárba – egy részük rendszeresen, hetente vagy havonta visszajár, mások egy meghatározott téma után kutatva találják meg az intézményt, és csak egy-egy alkalommal veszik igénybe szolgáltatásait.

A könyvtár állománya az intézményt fenntartó Lengyel Külügyminisztérium bőkezű támogatásának köszönhetően rendszeresen új kötetekkel gyarapodik, online katalógusában jelenleg közel 6500 dokumentum szerepel. A lengyel fejlesztésű MAK+ integrált könyvtári rendszerben 2014 óta épített adatbázis az állomány döntő részét tartalmazza, a friss beszerzések naprakészen elérhetők. A központi adatbázisból letölthető rekordok lehetővé teszik az állomány szakszerű és gyors leírását; a feldolgozásban nyári szakmai gyakorlat keretében a Varsói Egyetem könyvtárszakos hallgatói segédkeztek. A Lengyel Intézet honlapjáról elérhető katalógus³ lengyel és angol nyelvű keresőfelülettel rendelkezik.

A Lengyel Intézet könyvtára a lengyel és a magyar könyvtári rendszer egyfajta metszéspontjának tekinthető, mely egyedi gyűjteményére támaszkodva a Magyarországon élő lengyeleknek közkönyvtári szolgáltatásokat nyújt, Lengyelország és a lengyel kultúra iránt érdeklődőknek pedig a szakkönyvtárraktól elvárható minőségű tájékoztatást igyekszik biztosítani, a legváltozatosabb használói igények kielégítésére törekedve.

³ Szukam ksiązki, <https://szukamksiazki.pl/SzukamKsiazki/katalog/index.html?selectedBib=1442> [2018.09.28.]

Vetróné Negreu Mariana
igazgató, Magyarországi Románok Országos
Önkormányzata Dokumentációs és Információs
Központja

előadása

A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata 2003-ban a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó törvény rendelkezései alapján határozott az intézmény létrehozásáról. A megfelelő működéshez ingatlant vásárolt és rendezett be Gyulán a *nagy román város* nevű városrészben, a Sáros utca 17. szám alatt. Ebben a városnegyedben található a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának székhelye, itt van a Hivatala, az általa fenntartott és működtetett Nicolae Bălcescu Román Gimnázium Általános Iskola és Kollégium, a románvárosi óvoda s itt található a romániai magyar ortodox egyházmegye székhelye is.

Az intézmény igazgatója 2015. május 1. napja óta Vetróné Negreu Mariana, aki egyben a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának is tagja.

Az intézmény alapító okiratában múzeumi (gyűjteményi, kiállítási, közművelődési és közönségkapcsolati tevékenység), illetve közművelődési (közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése, hagyományos közösségi kulturális értékek gondozása, egész életre kiterjedő tanulás, amatőr művészetek) mellett a helyi, térségi közösségi tér biztosítása, működtetése, nemzetközi kulturális együttműködés, nemzetiségi médiatartalom-szolgáltatás és támogatása, színházi és művészeti tevékenység, valamint kiadói tevékenységek kerültek rögzítésre.

Az intézmény jelenleg kiállítóteremmel, könyvtárral és olvasóteremmel rendelkezik. A könyvtárban levő könyvek egy részét hazai és romániai intézmények, civil szervezetek, valamint magán-személyek adományozták, egy részük pedig saját kiadású könyv.

Az intézmény tágas udvara az a hely, ahol különféle rendezvényeket szervezünk, mint például a román népdalok és táncok előadásai, a románság hagyományos ételeinek bemutatása vagy a román származású nyugdíjasok találkozója és a román nemzetiségi oktatási intézményekben tanuló gyermekeknek szervezett programok.

Az intézmény az Országos Önkormányzattal együtt, illetve önállóan is évente számos rendezvényt szervez, melynek célja a romániai közösség hagyományainak és szokásainak megőrzése és fenntartása. Néhány hagyományosat megemlítek ezek közül.

Az *Országos Román Nemzetiségi Bált* minden évben megrendezzük a Gyulai Román Kulturális Központban. A meghívott vendégek egyrészt az anyaországból, másrészt a Magyarországon élő román nemzetiségi közösségekből érkeztek az ország különböző településeiről.

Az intézmény megalapítása óta igyekszik a románság identitás tudatát fejleszteni, nyelvének használatát elősegíteni és elismerni, elismertetni azokat a személyeket, akik sokat tettek vagy tesznek ezeknek a céloknak a megvalósítása érdekében. A 2005. január 14-én elhalálozott nagyszerű pedagógusra, országos alelnökre – *Tanaszi Jánosra* – emlékeztünk, aki sokat tett a románság identitásának, kultúrájának, nyelvének megőrzéséért a Pocsajon hagyományosan megrendezett *Tanaszi Kupa* keretében. Így köszönjük meg munkásságát, legfőképpen azt, amit az oktatás területén a gyerekekért, a román nemzetiségi fiatalokért tett.

Az *Országos Román Gasztronómiai Fesztivál* szintén hagyományra vált a magyarországi román és több romániai s moldovai település lakossága körében. A hagyományos román ételek főzése, sütése mellett a pörköltfőző versenyen is megmutathatta minden tájegység, hogy őfeljük hogyan készülnek az ételek. A rendezvény alkalmat adott új kapcsolatok kiépítésére és a régiiek ápolására is. A román nyelvű műsor, a román táncok bemutatása a román kultúra megjelenítését szolgálta. Az ételkészítés a román hagyományok felelevenítése mellett közelebb hozta egymáshoz a tájegységek embereit. A román nyelvet többségében jól beszélő csapatok nyelvhasználatukban is gazdagodtak.

Az *Ikonfestészet gyermekszemmel* című rendezvény keretében a Zsákai Román Ortodox Egyház papjának tanítványai mérték össze ikonfestészeti tudásukat, majd az általuk készített alkotásokból kiállítást nyitottunk. A gyerekek az ikonfestészeti verseny során a pap által román nyelven tartott előadás alkalmával az ortodox hitéről is tanultak. A rendezvény ideális lehetőséget nyújtott a román nyelv tanulásához és gyakorlásához.

Az *Eminescu emléknapot* a költő halálának 128. évfordulóján tartottuk a festői környezetű köröszegapáti román ortodox templomban, az egyházzal együttműködve. A költő munkásságának

méltatását követően a helyi román gyerekek anyanyelvükön adták elő Eminescu legszebb verseit. A megemlékezés után a templomkertben került sor a vendéglátásra.

A múlt évben is megszerveztük az *Anyország Kulturális Öröksége Tábor*t. A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata által fenntartott oktatási intézményekből érkező gyermekek és kísérőik megismerkedtek Kolozsvár és környéke nevezetességével, melyek méltón tükrözik az ország kultúráját, művészetét, történelmét, hitéletét. Megismerték a néphagyományok eredetét, élőben tapasztalhatták a magyarországi nemzetiségi oktatásban Romániáról tanultakat és gyakorolhatták a román nyelvet.

A román nyelv használatának megerősítésére harmadik alkalommal rendeztünk *kulturális nyelvnapokat*. Ezen gyulai román nemzetiségű gyermekek vettek részt, s az egész napos esemény során román néptáncoktató segítségével ismerkedtek a román néptánc alaplépéseivel úgy, hogy a tájékoztatókat és utasításokat anyanyelvükön kapták. Román anyanyelvi szintű pedagógus közreműködésével az otthonról és az iskolából hozott nyelvtudásukat további programok, játékos vetélkedők, nyelvi foglalkozások keretében fejleszthették tovább.

A *mi falunk – Kétegyháza* program keretében a helyi ortodox egyház képviselője a Román Ortodox Egyház szokásait, hagyományait ismertette. Ezzel az előadással továbbfejlesztettük a korábbi évek rendezvényeit, hiszen az előző években a kultúra, hagyományápolás volt a fő cél a programban, ezt bővítettük ki a hitéleti szokások és hagyományok felelevenítésével.

A *Kolinda fesztivál* napján korán reggel a romániai Faget településről érkeztek a kolindálók a Dokumentációs és Információs Központ épületébe. Az érkezést követően az intézmény igazgatójának és dolgozóinak mutatták be ünnepi műsorukat. Gyula város románság lakta városrészében, az ott élő családokhoz is beköszöntek kedves műsorukkal. A karácsonyi köszöntő előadást a Nicolae Bălcescu Gimnázium és Általános Iskolai diákjainak és tantestü-

letének is bemutatták. Ellátogattak a Románvárosi Óvodába is. A Gyulai várnál a település valamennyi lakójának kolindáltak szeretettel. Az anyaországból érkező csoportot fogadta a román ortodox püspök, majd a gyulai román ortodox templomban az egyház képviselőit és híveit is köszöntötték. Körútjuk utolsó állomásaként a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata épületébe kopogtattak be, ahol a képviselőknek és a hivatal dolgozóinak kívántak békés, boldog ünnepeket.

Anyagi és pályázati lehetőségeinkhez mértente igyekszünk *egy-egy új könyvet kiadni*. Az elmúlt években *A kétegyházi román hagyományok, A kétegyházi román iskola története, A kétegyházi román ortodox egyház és közössége 1716-2016* című kiadványok kerültek az olvasókhoz. Mindhárom könyv szerzője Zombainé Szarka Mária, az országos román önkormányzat tagja. *A polgári jogi tárgyak jelentés* című kötet szerzői Peter Tărchiță és Gabriel-Miron Popescu, az aradi Aurel Vlaicu Egyetem professzorai. Tavaly a *Magyarországi románok 2014-2016* címmel jelentettünk meg egy százoldalas könyvet.

Büszkeségünk a *Hagyományörző táncsoportunk*, amelynek tagjai a Bălcescu Gimnázium diákjaiból kerülnek ki. Aktív résztvevői nemcsak a hazai, hanem az anyaországi fesztiváloknak is. *Cserháti Mihálynak* tíz évvel ezelőtt olyan fiatalokból sikerült egy igazi közösséget szervezni, akik ismerik a valódi román értékeket, az ősi román táncokat, dalokat és hagyományokat. Ezek a fáradhatatlan fiatalok 2012-ben a Felszállott a páva sorozatában az elődöntőig jutottak. A táncsoport 2010-ben kiváló minősítést szerzett.

Intézményünk működteti az Országos Román Önkormányzat tulajdonában álló *Kétegyházi Román Nemzetiségi Tájékoztató*, ami Magyarország területén az egyetlen ilyen intézmény. Alig tizenöt kilométernyire Gyulától mutatja be, a román népi kultúrát. Az épületet a XIX. század második felében emelték. A „tisztaszobát” úgy tervezték, hogy tükrözze a paraszti életet. Ebben kaptak helyet a vendégek, és itt tartották az ünnepeket is az esztendő során.

Szabóné Kármán Judit

Cigányok az 1956-os forradalom és szabadságharc hősei között

Az 1956-os forradalom és szabadságharc cigány hősei szinte teljesen hiányoznak a magyar nép emlékezettörténetéből; kevesen tudnák felsorolni néhányuk nevét. Épp ezért, e hiány pótlása végett is, az évforduló kapcsán elevenítsük fel emléküket, a műgyetemisták 16 pontjéért, a szabad Magyarországiért harcoló cigány fiatalok tetteit, sorsuk alakulását! Számos kutatás¹ bizonyítja, hogy mind a fővárosi, mind a vidéki harcokban cigány fiatalok – férfiak és nők – is részt vettek; sokan életüket áldozták, még többen hosszú börtönbüntetésre ítéltettek.

Az 1950-es években a hazai cigányság többsége még a nem cigány szegényrétegnél is mélyebb nyomorban élt; a mérhetetlen szegénységen túl elmaradottság, szinte általános írástudatlanság, kilátástalanság és nélkülözés jellemezte a falvak, városok szélén, elkülönült telepeken, nyomornegyedekben élő cigányok életét. Munkaerejükre a meginduló gazdaságban ekkor még nem volt igény, a modern nagyipar pedig megszüntette az általuk előállított termékek piacát; kovács, rézműves, faipari áruikra már nem volt szükség. Munka és biztos megélhetés híján többnyire közegészségügyi és közigazgatási problémaként szerepeltek úgy a helyi, mint az országos politikában. Egy 1955-ben készült egészségügyi minisztériumi jelentés így írt róluk: *„Bár a cigányság egy része a felszabadulás után kiemelkedett a közismert cigánysorból, mégis igen sok olyan cigánytelepülés található ma is, ahol félnomád módon, hihetetlen nyomorban, nem emberhez méltó körülmények között élnek. Egyes cigánytelepek helyzete közegészségügyi és szociális szempontból igen súlyos, és gyakran veszélyezteti a környék közegészségügyét és közbiztonságát. Az elmúlt években lezajlott kiütéses tifusz és visszatérő láz-járványok a cigánytelepekről indultak el.”*

Mindezek, valamint hagyományos vidéki, zárt közösségekben zajló életük, s szervezethez hiánya miatt joggal feltételezhetnénk politikai eszmék iránti közömbösséget részükről. A valóság azonban azt mutatja, hogy valamiféle szerveződés, érdekérvényesítési törekvés ekkor már a cigányság köreiben is megindult. Az 1950-es évek elején egy fiatal cigány nő – nagykáta lókupec családból származó, újságíróvá lett, s a szociáldemokrata elvekkel rokonszenvező, Kéthly Annával kapcsolatban álló –, László Mária fogalmazta meg elsőként a cigányok jogait, s állt ki nyilvánosan értük. 1954-ben levelet írt a Pártbizottságnak ez ügyben: *„Véletlen szerencsétől,*

*jó szándékú emberektől függ sorsunk [...] ha kormányzatunk nem segít, nincs emberi felemelkedés.”*² A következő évben Pánd cigánytelepének 280 lakója nevében, s aláírásukat összegyűjtve intézett levelet a politikai vezetéshez: *„Azzal a kéréssel fordulunk illetékes hatóságainkhoz, hogy tegyék lehetővé számunkra az írni-olvasni tudás és valamilyen mesterség megtanulásának lehetőségét... Szeretnénk egyenjogú polgárok lenni, s kötelességeinket is akként teljesíteni.”*³ Az öntudatra ébredés, a politikai szerepvállalás – ha keveseknél és szervezetlenül is –, láthatóan megkezdődött a cigányok körében. Valószínűleg ennek is következménye az 1956-os eseményekben való komoly szerepvállalásuk, ami még a pártvezetésnek is feltűnt, amint azt a forradalom leverése után megállapították: *„Több cigány is részt vett az ellenforradalmi események alatt a tüntetéseken és a rendőrség lefegyverzésében [...] 1956-ban számarányukhoz képest aránylag sokan vettek részt ellenforradalmi eseményekben. Ezek a körülmények különösen szükségessé teszik, hogy a cigányok közötti politikai nevelőmunka élére a kommunisták álljanak...”*⁴

Cigány forradalmárok

A leginkább ismert fővárosi cigány forradalmár Szabó Ilonka (1939-1956) *„Kócos”*; a 17 éves fiatal újpesti lány és barátnői a forradalom kitörésekor épp a belvárosban jártak, amikor szembetalálkoztak a még békés tüntetésen résztvevő tömeggel. Kócos az *„Aki magyar jöjjön velünk! Aki magyar velünk tart!”* skandalásukat meghallva, azonnal beállt közéjük. A vakmerő lány hamarosan a Corvin köziek egyik parancsnoka lett (hat fiú tartozott hozzá), élettársa, a szintén cigány Bizsu, a harcok közepette tanította meg a fegyverrel bánni. Hősies magatartását emléktábla hirdeti a Corvin közben, melyen a domborműve alatt a következő szöveg olvasható: *„Dicsőség a hős*

¹ A szerző romológus, nevelésszociológus, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem docense, a Romológia Tanszék vezetője.

17 éves Szabó Ilona bajtársnőnek a kis »Cinka Pannának«⁵, aki az 56-os forradalomban hazánk szabadságáért feláldozta fiatal életét. Harcostársai: 56-os Forradalmi Nemzeti Szövetség, Igazolt Magyar Szabadságharcos Világszövetség.” 1956. október 28-án a Práter utca végén érte halálos lövés. A halotti jelentés említést tett arról, hogy az elhunyt négyhónapos várandós volt. (Kócosról bővebben: BARÁTSÁG 18. évf. 5. sz. 6922-6923. A szerk.)

Kócos élettársa „Bizsu” – Dilinkó Gábor (1929-2014) –, vagány újpesti cigány fiú volt, aki a lányt keresve jutott el a Corvin közbe, s állt be ő is a forradalmárok közé. Részt vett a fegyveres harcokban, november elején fej- és comblövessel a Korányi kórházba vitték, ám ott az egyik ápolónő feladta a hatóságoknak. Öt és fél hónapot magánzárkában töltött, majd tizenkét évre elítélték „hatalommal szembeni fegyveres felkelés, hűtlenség” vádjával. A börtönben együtt ült Göncz Árpáddal, Faddy Ottmárral és Fónay Jenővel.⁶ 1966-ban szabadult, utána még öt éven át szigorú rendőri felügyelet alatt állt; munkát később is csak nehezen kapott, 56-os múltja egész életében elkísérte. A hetvenes években kezdett festeni, elismert naiv művész lett, számos kiállításon szerepelt hazánkban és a határainkon túl. A rendszerváltozás után rehabilitálták, a forradalomban játszott szerepéért 1991-ben a „Hűséges helytállásért” kitüntetést kapta meg, majd a vitézi rendet, s ezredesi rangot, 1998-ban pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét. Szegényen élt; a sors ironiája, hogy élete utolsó éveit Mátyásföldön, a volt szovjet lakatanyában kialakított szabadságharcosok házában, a Bajtársak Otthonában, a kis lakások egyikében töltötte. A forradalomról, Kócosról, s a vele történekről így vallott egy interjúban: „Nagyon szerettem az igazságot. Én egy olyan iskolába jártam, ahol mindig azt mondta a tanárom: „Jó magyar az, aki szereti a hazáját.” [...] Amikor Kócost 28-án agyonlőtték, én azt mondtam: nekem itt már keresnivalóm nincs. November 4-éig azonban ellenálltunk.” A kínzásokról, börtönről: „En nem panaszkodom. Ezt egy hazáért el kell viselni. Ha azt mondom, hogy magyar vagyok, akkor ilyenkor is magyarnak kell vallanom magam. Azt azonban sohasem tagadtam meg, hogy cigány vagyok. Ezt nem szabad!”⁷

Életével fizetett a forradalomban vállalt szerepéért Kóté Sörös József „Holi” (1927-1959) bádogos, lakatos. „drótos” vándoriparos, aki előbb lakóhelyén, Monoron csatlakozott a forradalmi megmozdulásokhoz, majd részt vett a Monorról a fővárosnak szánt – a felkelők és a kórházak számára összegyűjtött – élelmiszerek szállításában és szétosztásában. Október 30-án beállt a Vajdahunyad utcai felkelők közé; részt vett fegyveres harcban és őrszolgálatban, s kitarzott a november 4-i szovjet invázióval szembeni ellenállásban is. December végén monori társaival együtt Ausztriába menekült, majd 1957 márciusában a meghirdetett – de be nem tartott – amnesztia ígéretére (több társához hasonlóan) hazajött. 1957. július 8-án letartóztatták, felesége ekkor harmadik gyermeküket várta. A „Wittner Mária és társai per” III. rendű vádlottjaként a „népi demokratikus államrend megdön-

tésére irányuló cselekedetek” vádjával a Tutsek-féle vérbíróság halálra ítélte, 1959. február 26-án kivégezték.⁸

Mártír cigány diák, munkások, zenészek

A forradalom vidéken játszódó eseményeinek ismert hőse a mártír diákvezér, Dandos Gyula (1938-1957), aki Torockón született vallásos, unitárius cigány családban. Korán elvesztette szüleit, ezért állami gondozásba került, több gyermekotthonban – Debrecenben, Karcagon, Balkányban, majd 1947-1949 között a Nemzetközi Vöröskereszt jóvoltából Svájcban – nevelkedett. Középkisiskolai tanulmányait a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban végezte. A helyi forradalmi eseményekbe már a kezdetekkor, október 26-án bekapcsolódott; a jó szervezőkészséggel és kitűnő szónoki képességekkel rendelkező fiú ezen a napon a város központjában egy teherautó tetejéről olvasta fel a diákság 21 pontos forradalmi követeléseit, majd a városháza erkélyéről mondott beszédet. November 2-án megbízták a Nyíregyházi Forradalmi Diáktanács szervezésével és vezetésével; ez a szervezet fogta össze a helyi tanítóképző és az öt megyei diákotthon ifjúságát. Tagja lett a Nyíregyházi Forradalmi Tanácsnak és az ifjúságból fegyveres alakulatot szervezett.

Részlet az egyik beszédéből: „Nekünk a szovjettel szemben egyetlen fegyverünk van, a felvilágosítás. Az oroszokat félrevezették, fel kell őket világosítani, hogy itt nem ellenforradalmárok vannak, és nem az államhatalom megdöntéséről van szó.”⁹

November 6-án, a szovjet invázió harmadik napján elfogták, s elhurcolták Ungvárra fogságba. Később az ÁVO-sok annyira összeverték, hogy mozdulni sem tudott, az orvos „harmadfokú égési sérülések” súlyosságához hasonlította sebeit. Egyik tanára elintézte, hogy Szentgotthárdra kerüljön iskolai szanatóriumba.¹⁰ Ő azonban Svájcba szeretett volna menekülni; második szökési próbálkozásakor a határőrök Szentgotthárdnál 1957-ben lelőtték. Sírja ismeretlen. A kommunista hatalom nyomására gimnáziumában neve mellé a következő bejegyzés került 1957 nyarán: „A mai napon szülei kívánságára kimaradt. Más gimnáziumba felvehető.”¹¹ Az ÁVH nem számolt azonban azzal, hogy az ekkor már lelőtt forradalmár szülei sem éltek, rájuk való hivatkozásuk hamis volt; Dandos Gyula édesapja már 11 éve, édesanyja 15 éve nem volt az élők sorában.

A forradalmár, hős gimnazista emlékét megőrizte az utókor. A Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium diákjai és tanárai minden évben megkoszorúzzák a közeli kollégium falán 1993-ban felavatott emléktábláját, melyen a következő szöveg olvasható: „Az itteni volt Petőfi Diákotthonban lakott 1953-1957 között Dandos Gyula (Torockó 1938 – Szentgotthárd 1957) az 1956-os forradalom és szabadságharc megyei diákvezetője és mártírja, a Kossuth Lajos Gimnázium IV. b. osztályos tanulója. 1993. POFOSZ Történelmi Igazságtétel Bizottsága.” 2009-ben a Magyar Nemzetország „Dandos Gyula bajtársat, az 1956-os

szabadságharc 18 éves korában hősi halált halt mártírját” posztumusz nemzetőr hadnaggyá léptette elő. Beregen az unitárius szórvány gyülekezet presbitériuma 1996-ban egyesületet alapított, amely felvette a nevét; a *Dandos Gyula Cigányegylet* 2010-ben *Dandos Gyula-díjat* is létrehozott, mellyel a példamutatásban, bátorságban, hazaszeretetben kitűnő személyeket tüntetik ki.¹²

Halálbüntetést kapott a forradalomban játszott szerepéért *Csányi Sándor „Cigány”* (1929-1959) alkalmi munkás cigány fiatalember is, aki Perkátáról költözött 18 évesen a fővárosba, ahol két évig rendőr, majd segédmunkás volt. 1956 tavaszán köztörvényes bűncselekmény gyanújával előzetes letartóztatásba került, ahonnan november 4-én szabadult. Még aznap csatlakozott a Thököly úti felkelőcsoporthoz, s négy napig harcolt fegyveresen a szovjet harckocsik, páncélosok ellen kézfegyverekkel, gránátokkal, benzines palackokkal. November 8-án feladták a kilátástalan harcot, feloszlott a csoportjuk. 1958. október 1-én letartóztatták, mindkét fokon halálra ítélték, 1959. október 28-án kivégezték.¹³ Emlékét őrzi az utókor; fényképe és neve a Terror Háza Múzeum Andrássy úti Hősök Falán a forradalom mártírjai között szerepel.

Ugyancsak halálos ítéletet szabtak ki a kiskunmajsai forradalmi eseményekben¹⁴ szerepet játszott *Kolompár Mátyásra* (1924-1957). A hatgyerekes vándoriparos a városban a tüntető tömeg közé állt, a felvonulókkal együtt maga is követelve az önkényeskedő begyűjtési elnök, a párttitkár és a tanácselnök menesztését. A felhergelt tömeg – amely igen nagy létszámúvá duzzadt, mivel aznap épp hetivásár volt a városban – a tanácsháza elé vonult, s követelte a korábban ott bezárt *Neményi József* begyűjtési hivatali elnök elővezetését. A pincébe a tömegben álló, nagydarab cigány Matyit küldték le, aki fel is hozta, s a tömeg elé állította. A nép nekiesett és agyonverte a gyűlölt helyi vezetőt. A forradalom leverése után *Kolompár Mátyást* 1956. november 26-án elfogták, s előbb tizenkét évi börtönre, majd halálra ítélték emberölés vádjával. 1957-ben végezték ki Kecskeméten.

A forradalom számos cigány résztvevője közül valószínűleg a legfiatalabb *Fehér Nándor*, a főváros Mária Valéria nyomortelepén lakó, mindössze 15 éves „*Kiscigány*” volt. Évtizedekkel később így emlékezett arra, miképp csatlakozott a felkelőkhöz: „*Elementünk a Rudas fürdőbe, onnan jöttünk haza, és akkor már a villamosok álltak. Kiabálták: aki magyar, velünk tart! Hát mondom, én megyek velük, mint a franckarika. Persze, hogy megyek. Mert én egyszerre magyar meg cigány is vagyok.*”¹⁵ Részt vett az október 23-i tüntetésen, majd a Rádió épületének ostromában. November elsején beállt a Ferenc tériek – Tűzoltó utcaiak közé, ahol őrszolgálatot teljesített, s kitartott még a szovjetek bejövetele, november 4. után is. 1956 decemberében a megtorlás elől Ausztriába szökött, ám hamarosan hazatért, 1957. március 28-án letartóztatták. Fiatalkorúként két és fél év börtönre ítélték, 1959. április 3-án szabadult.

A neves zenészcsaládból származó *Fátyol István* (1929-2004) villanyszerelő a forradalom kitörésekor a Faluszínház (Déryné Színház) világosítója volt. Az események hatására már igen hamar, október 23-án megalakult a színház munkástanácsa, melynek elnökhelyettesévé választották, s megszervezte tizenöt főből álló fegyveres csoportjukat is. November 7-ig kitartottak az orosz tankok elleni harcban. Bár országos elfogatási parancsot adtak ki ellene, nem hagyta el az országot; röpcédulákat gyártott és terjesztett, a december 4-i nagy fővárosi nőtüntetés egyik főszervezője volt. 1957. március 16-án elfogták. Nyolc hónapig magánzárkában tartották a Fő utcai fogházban, majd „*államhatalom megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvételért*” hat év börtönre ítélték. 1961-ben részleges amnesztiával szabadult. Megkínzásának következményeit – társaihoz hasonlóan – élete végéig szenvedte. Kárpótlásként a rendszerváltozás után ő is kapott egy kisméretű (18 m²-es) lakást Mátyásföldön, a volt szovjet laktanya területén kialakított Bajtársak Otthonában.

A soroksári cigány hősök

A szabadságharc eseményeinek fontos helyszíne volt Soroksár, ahol *Strausz Károly „Cigány Karesz”* (1928-1986) irányításával folyt az ellenállás. A Jutadombi harcok szigorú vezetője Pomázon született vándorköszörús családban, mindkét szülőjét elvesztette kétéves korára. Pár évig menhelyen nevelkedett, majd Soroksáron élő nagynénje fogadta örökbe. A forradalom kitörésekor a Csepel Vas- és Fémművek Csögyarában volt segédmunkás. Soroksáron és Pesterzsébeten már október 29-én megalakult a Forradalmi Nemzeti Bizottság, s amikor november 4-én megindult a szovjet invázió a főváros ellen, egyértelmű volt a parancs: meg kell állítani a tankokat! *Cigány Karesz* ekkor, november 5-én csatlakozott a felkelőkhöz, s rokonaiból, cigány barátai közül, ismerőseiből önálló cigány szakaszt alakított. Parancsnoksága alatt harcoltak: *Horváth László, Kránitz László, Mohácsi Gusztáv, Németh Mihály, Németh Sándor, Petrovics István*, valamint a *Sztojka* testvérek; *Gyula, Vince, László és Péter*. Ők voltak azok a budapesti szabadságharcosok, akik legtovább kitartottak, csak november 11-én tették le a fegyvert. 1959-ben sorban összegyűjtötték őket, s mindet letartóztatták. *Strausz Károly* és bajtársai ügyét a „*Baka Lajos és társai*” perben tárgyalták; rá 1959-ben I. fokon halálbüntetést szabott ki a bíró, amit II. fokon, 1960-ban életfogytiglani börtönbüntetésre változtattak, majd tizenöt év után 1974 júniusában szabadult. Társait is többnyire 10-14 év börtönbüntetésre ítélték.¹⁶

Cziffra György – a forradalom gyújtólángja

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kirobbanásával kapcsolatosan feltétlenül említést kell tennünk egy, az október 23-át megelőző eseményről, amit a magyar történelem a „*forradalom gyújtóláng*”

jaként” tart számon. 1956. október 22-én este a Zeneakadémián Bartók II. zongorajátékát játszotta a később világhírűvé vált, csodagyerekként indult cigány származású zongoravirtuóz, Cziffra György. A hangversenyről a kritikusok később ezt írták: „A közönségből úgy tört ki a taps, mint az izzó láva.” A történetekről pedig a művész: „Elérkezett a nagy nap, s az előjelekkel teli koncert nagy sikert aratott. Valójában ez a rendszer túlkapásaival, melynek dicsőséges hadtestei immár tizenegy éve elfelejtettek hazamenni. Ez a zene, mely látszólag örült komplexitása ellenére maga a rend, igazi önfeladást követelt meg, s hatására úgy tört ki a taps a közönségből, mint az olvadt láva. Ez a mintegy kétezer, rendszerint fegyelmezett ember most a magyar himnuszt skandálva tódult ki a koncertteremből, s a környező utcákon és sugárutakon letépett mindent, amit a nemzetiszínen kívül mást is talált. A nép felkelt...”¹⁷

A kecskeméti események – megtorlás a cigányvárosban

A forradalom gyászos eseményei közé tartozik a kecskeméti cigányváros MIG 15-ös vadászpilótáiról való gépágyúzása 1956. október 27-én. A forradalom hangulata vidékre is tovább terjedt, jó előre látta ezt a Kecskeméten állomásozó, az ország legnagyobb katonai erővel rendelkező alakulata, a Néphadserg 3. hadtestének vakhítú, sztálinista parancsnoka, Gyurkó Lajos ezredes, amikor október 24-én kiadta parancsát a tisztjeinek: „Ha kell, akkor a tömegbe löni!” Október 26-án az addig békés kecskeméti lakosság – értesülve a fővárosi eseményekről – délután békés tüntetést szervezett; tíz-tizenötezer ember vonult az utcákon, az „Oroszok menjetek haza! Szabad, független Magyarországot akarunk!” jelzavakat skandálva. Leverték az ÁVH-székház és a megyei párház falán levő vörös csillagokat, majd a börtönhöz vonultak és kiszabadították a politikai foglyokat. Ekkor lépett életbe Gyurkó parancsa, a katonák a tömegbe lőttek; több halálos áldozat, sebesült volt. Ezután következett a cigányváros megszállása; fegyvereket, lőszereket, rejtőzködő felkelőket kerestek, eredménytelenül. Amikor azonban másnap is folytatni akarták a kutatást, már – Gyurkó jelentése szerint – fegyvertűzzel fogadták a katonákat. Ekkor rendelte el a cigányváros repülőgépekről történő gépágyúzását, melyet a hadtestéhez tartozó – egyébként Budapest légtérét vigyázó – 62.

Jegyzetek:

¹ Eörsi László (2011): Cigányok az 1956-os forradalomban. In: Cigányság-identitás-kultúra-történelem. szerk. Daróczi Ágnes. Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, 2011. 243–256., továbbá Eörsi László (1994): Göndör, Bütyök, Cigány és a többiek. Beszélő 6. évf. 42. sz. 1994. VI. 16. 25–26., valamint Varga Ilona (2006): Szerettem a szabadságot. BARÁTSÁG, 13. évf. 5. sz. 5132–5133.

² Sággy Erna (2008): Cigánypolitika Magyarországon az 1950–1960-as években. Múltunk 1, 273–308.

³ im.

⁴ im.

⁵ Czinka Panna a XVIII. században élt híres cigányprimásné.

vadászpilótákkal ezredet hajtatott végre. A légi csapásnak sokan (nők és gyermek is) váltak áldozatává. Az életben maradt férfiakat kihajtották a telepről, majd távolabb lelőtték őket.¹⁸ Nevüket nem tudjuk, sorsukat nem őrizte meg az emlékezet. Sokan jeltelen sírban nyugszanak, hozzátartozóikat sem értesítették halálukról.

A bemutatott cigány forradalmároknál jóval több nevét számon tartja az utókor. Fontos, hogy tudjunk róluk, s emléküket átadjuk a következő nemzedékeknek is.

Így gondolhatta ezt az a rab is, ki cigány bajtársáról a váci rendőrségi fogdában 1957-ben a következő verset jegyezte le.

A kis cigány balladája¹⁹ (Vác, 1957. rendőrségi fogda)

A kis cigányt egy éjjel kékre-zöldre
verték a részeg, vad pribékek,
s hogy már alig volt benne élet,
úgy húzták be, s dobták le a földre.

A kis cigányt ápoltuk, borogattuk.
A priccse mindig úgy esett le
– újabb veréssel fenyegetve –:
abból élt, mit hitünkben néki adtunk.

A kis cigányt sétálni nem engedték.
Reszketve várta visszatértünk,
s hallgatta bízva, mit beszélünk.
És félt, nehogy újra véresre verjék.

A kis cigányt úgy ütötték, hogy köpjön,
rólunk, társakról, hazugságot.
Kéken, lilán hevert a földön,
de nem köpött. S hogy kiutat nem látott:

a kis cigányt mi vágtuk le a rácsról,
trikóját hurkolta nyakára.
Ez lett a hallgatása ára.
A veréstől félt, de nem a haláltól ...

A forradalom leverése után a megtorlás elől néhány cigány fiatal elmenekült az országból, sokan börtönbüntetést kaptak. A kommunista vezetés megkezdte „nevelőmunkáját”; 1958 tavaszán nagy számban internálták átnevelő táborkba (főleg a tököli internálótáborba) a szabadságharcban szerepet vállalt cigányokat.

- ⁶ Emberséges magatartásáról Fónay Jenő visszaemlékezése: Életkerék című műsor, Duna TV 2015. október 23-i adás. <http://nava.hu/id/2347856/> (Letöltés 2018.10.15.)
- ⁷ Varga Ilona (2006): Szerettem a szabadságot. *BARÁTSÁG*, 13. évf. 5. sz. 5132-5133.
- ⁸ Részletesen: Az 1956-os forradalom történetének dokumentációs és kutatóintézete közalapítvány. www.rev.hu, továbbá Eörsi László (2009): *Corvinisták I-II. 1956.* Fapadoskonyv.hu Kiadó, valamint Stefka István interjúja Wittner Máriával: Stefka István (2003): *A forradalom nem eladó.* MNO 2003. jún. 14. http://mno.hu/migr_1834/a-forradalom-nem-elado-718589 (Letöltés: 2018.10.15.)
- ⁹ 1956-os forradalom Roma hőse: Dandos Gyula <https://www.youtube.com/watch?v=XHYS9jiLDo4> (Letöltés: 2018.10.15.)
- ¹⁰ Részletesen: Fazekas Árpád kutatásai, írásai: Dandos Gyula diákvezér. Az 1956-os mártír, akitől halála után is félt a hatalom. Kelet-Magyarország, 1993. jan. 2., 11., A vértanú diákvezér, Dandos Gyula (1938–1957) emlékezete. Kelet-Magyarország, 1993. okt. 25. 5., Suhancok forradalma. Pedagógiai Műhely, 1994/1. 45–46., Rác István emlékezete. Forradalom Nyíregyházán. Nyíregyháza, 2001. Grafit Nyomda, 51 p. képpel. (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Tanulmányok, 10.)
- ¹¹ Az 5/1957. sz. bejegyzés a Kossuth Gimnázium 1956/57. évi Anyakönyvében olvasható a 30. sorszám alatt és 1957. július 14-i keltezéssel, Horváth Sándor igazgató aláírásával.
- ¹² Hagyományteremtő cigány fiatalok Vásárosnaményban. Új Beregi Élet, 2014. február/március. 8.
- ¹³ Eörsi László (2010): A Thököly úti csoport, 1956. Beszélő, 2010. július/augusztus. 15. évf. 7. sz.
- ¹⁴ A kiskunmajsai események: http://www.dozsa-kkmsa.sulinet.hu/oasis-cd/kiskunmajsai_tortenete/f.1.3.7.html (Letöltés: 2016.06.02.)
- ¹⁵ Eörsi László: Fehér Nándor – Oral History Archiv. 1995.
- ¹⁶ Eörsi László (2014): Soroksár, 1956. Tancsics Mihály Művelődési Ház, Soroksár
- ¹⁷ Cziffra György (2015): Ágyúk és virágok. 209-210. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest.
- ¹⁸ Részletesen: Kahler Frigyes szerk. (1994): *Sortűzek – 1956 I-II.* (Sortűzek – megtorlás – menekülés 1956-1957) Antológia Kiadó.
- ¹⁹ Végh Ferenc közlése.

A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleménye a Raoul Wallenberg Emléknapi alkalmából

1989 óta minden évben október 5-én megemlékezünk Raoul Wallenbergről, az embermentőről, a második világháború egyik hősről, aki igazi példakép a következő generációk számára. De hogyan is történhetett, hogy egy jómódú bankárcsaládból származó, diplomáciai tapasztalatokkal nem rendelkező és a humanitárius kérdések iránt korábban érdeklődést nem mutató svéd fiatalember alig néhány hónap alatt a magyarországi és európai embermentés szimbolikus alakjává vált?

Raoul Wallenberg 1944 júliusában érkezett Magyarországra svéd követségi titkárként és szinte azonnal bekapcsolódott abba az embermentő munkába, amely a zsidó lakosság haláltáborokba történő deportálása miatt indult el, a Budapesten működő külföldi – elsősorban a svéd, svájci, spanyol, portugál és vatikáni – követségek és a Vöröskereszt által kibocsátott és átmeneti védeltséget biztosító igazolások, menlevelek, vízumok és útlevelek révén, valamint úgynevezett „védett házak” létesítésével. Wallenberg már augusztusban 4500 védőútlevelet állított ki, amelyeket családi okmányként fogadtatott el a magyar hatóságokkal, így minden egyes dokumentummal több életet mentett meg. A front közeledése és a nyilas hatalomátvétel következtében gyorsan romló helyzetben mutatkozott meg igazán hihetetlen szervezőképessége és elhivatottsága arra, hogy a reménytelennek tűnő körülmények között is a lehető legtöbb ember számára teremtsen meg a megmenekülés reményét. Gyorsan sikerült hatékony együttműködést kialakítania a Vöröskereszttel, a semleges országok diplomatáival és a magyar ember-

mentőkkel. Alig néhány hónapos tevékenysége alatt több tízezer életet óvott meg. A sors tragédiája, hogy ő maga nem érthette meg sem a háború végét, sem embermentő munkájának elismerését: 1945 januárjában a Budapestet elfoglaló szovjet csapatok fogták el és a Szovjetunióba hurcolták, ahol máig tisztázatlan időpontban és körülmények között vesztette életét. Helytállásáért 1963-ban megkapta az izraeli Jad Vasem intézettől a „Világ Igaza” címet.

Ezen a napon nem feledhetjük azt sem, hogy bár Raoul Wallenberg vált a vészorszakbeli embermentés ikonikus alakjává, 1944-ben ember tudott maradni az embertelenségben és saját életét kockáztatva mentette mások életét Per Anger és Lars Berg svéd diplomata, Carl Lutz és Friedrich Born svájci diplomata, Angelo Rotta pápai nuncius, Angel Sans Briz és Giorgio Perlasca spanyol diplomata, Apor Vilmos vértanú püspök, Salkaházi Sára nővér – akit a nyilasok gyilkoltak meg - és sokan mások.

Kiemelten fontosnak tartom, hogy a holokauszt áldozataira való emlékezéssel, az emberi helytállás példáinak felmutatásával és az események emberi jogi megközelítésű oktatásával a fiatalabb generációknak olyan értékrendet közvetítsünk, amelyben központi szerepet játszik a tolerancia, az alapvető jogok és a demokratikus értékek tisztelete. Feladatunk megerősíteni a felnövő generációk elköteleződését az említett értékek iránt azért, hogy soha ne ismétlődhessenek meg a második világháború embertelen és tragikus eseményei.

**Szalayné Sándor Erzsébet Prof. HC
egyetemi tanár, ombudsmanhelyettes**

A Seuso kincs ismét Budapesten

A teljes Seuso leletegyüttes

Országos körútja után most végérvényesen visszakerült a fővárosba a késő római ezüst tárgy-együttes. A Magyar Nemzeti Múzeum emeleti kiállítórészlegén, anyagi és szellemi értékükhöz illően, ünnepélyes félhomályba borult teremben világítják meg a vitrinekben elhelyezett nagyméretű remekműveket. A III. és IV. században készült tizennégy díszedény összsúlya 68,5 kg. Nemesfém tartalmuk mellett azonban művészi értékük is jelentős. Erre is tekintettel becsülik a szakértők 2040 arany pénzérmére (solidusra) a készlet hozzávetőleges korabeli értékét, ami egy alacsonyabb rangú hivatalnok vagy egy lovas katona 226 évi (!) teljes akkori jövedelmének felel meg. Annak idején egy átlagos (évi 1500-2000 solidus bevételt hozó) nagybirtok azonban néhány esztendő alatt kitermelhette ezt a tekintélyes összeget. További összehasonlítási alapul szolgálhat, hogy a IV. és V. században egyetlen solidusból egy katonaköpenyt, 88 kiló marhahúst, vagy netán 109 liter bort, illetve 350 liter búzát lehetett vásárolni. A politikai elit a reprezentációval is kifejezésre juttatta görög-római műveltségű életideálját és hovatartozását. A családi és baráti kötelékek erősítésére – akár a császárig bezárólag – dívott a kölcsönös megajándékozás. Ez a mutatós étkészlet talán nászajándék volt egy házasságkötéskor.

„Szolgáljon sok századon át, *Seuso*, ez a készlet, / s használják hosszan büszke utódaid is!” – olvashatjuk *Kőrizs* Imre magyar fordításában a *Meleagrosz*-tál latin ajánlását. A görög mitológia híres vadászáról elnevezett dísztálat időnként szószos húsetelek tála-

lására és kínálására használhatták, amit vagy mives fémállványra helyeztek vagy pedig a szolgák hordoztak körbe a vendégek között. A központi medallion épp egy ilyen lakomát ábrázol a szabadban, fák közé kifeszített sátortakaró alatt. Az asztalon egy nagy hal ovális tálon, a fő helyen feltehetőleg a *Seuso* házaspár ül, az egyik vendég kutyáknak vet oda falatokat, távolabb fához kikötött lovak. Az erdős környék ábrázolásában az előtér halakban gazdag vize a felirat alapján a *Pelso* (ami a Balaton latin neve volt). A háttérben lovas vadászok agarakkal üldöznek szarvast, vaddisznót és őzeket a hajtók által kifeszített befogó hálók felé, illetve szolgák hada szorgoskodik az elejtett zsákmány feldolgozásán. A tálon feltűnő Krisztus monogram a tulajdonos keresztény kötődését valószínűsítheti. Noha eddig nem sikerült történeti forrásokban a nevére bukkanni, *Seuso* feltehetőleg a hivatali apparátus tagjaként vagy a hadsereg tisztjeként állhatott a császár szolgálatában a hajdani Pannoniában. A népes família és a személyzet anyagi hátterét egy Balaton környéki villa és a nagybirtok biztosíthatta. Valószínűleg vagy ellenséges támadás elől menekülhettek el, vagy áldozatul estek. Így maradhatott a kései utókorra „a családi ezüst” elásva a föld alatt, egy dupla falú rézüstbe rejtve, amelynek hasonmásai akkoriban a Duna és Rajna mentén egyaránt elterjedtek.

Dionüszosz, a szőlő és a részegség istenének nevét viseli a boros kancsó, amelynek két füle leopárdot mintáz, hasának felső részén vadállatok száguldanak körbe – talán a mértéktelen ivás miatt elszaba-

dult indulatok jellemzésére, míg a középső dombormű-mezőben maga a szőlőkoszorús isten szemléli elégedetten a megittasult szüretelő tömeg féktelen körtáncát. Hasonló alakok pózolnak a kecses füllel ellátott karcsú boros amfora függőleges felületein is, tekergő szőlőindák és akantuszlevelek koszorújában. Egy hasonló, állatalakos kancsó kapcsos fedelén babérágak, nyakán tölgykoszorú, hasán népszerű, korabeli szórakozások életképei váltakoznak. Az amfiteátrumok állatviadalai előtt vadakat (oroszlánt, vadkant, medvét vagy nyulat) hergelnek egymás ellen ostort pattogtató fiatal férfiak. A mértani mintákkal díszített vizeskancsók a hozzájuk tartozó mosdótállal a napi tisztálkodás eszközei voltak, továbbá lakomákon is körbejártak, hogy a vendégek felfrissíthessék magukat.

A Hippolitosz és Phaedra elnevezésű fürdőkészlet kancsója a két, kantáros vödörrel, gyöngysoros szegélyek között, a mostohafiába reménytelenül szerelmes nő drámáját részletezi az antik monda alapján. Úgy ahogyan azt Euripidész görög drámaíró és Ovi-

dius latin költő is megénekelte: a lángoló vallomástól a földre hajított levélig. A ház úrnőjének szépítkezését szolgálta a csúcsos tetejű illatszeres doboz, zsinórserű peremekkel. A kupakján szárnyas puttókat, oldalfalán szolgálólányok sürgölődnek a trónuson ülő patriciusnő körül a sminkelés kellékeivel, a kézi tükörrel és a különféle kencés tégelyekkel kezükben. Ez utóbbiakat a szelence belső lemezének öt kör alakú kivágásában helyezték el. A korabeli ötösök találékonyosságát dicsérik a szélsőségek, hogy a parányi, absztraktmintás közép-érmével díszített, szinte teljesen sima felületű és szegélyezésű tálcától a barokkosan hullámzó redőkkel borított, öblös tálakig mindkét végét előfordul, de a köztük húzó-dó átmenetek is.

Tárlatjárás közben ezúttal ajánlott hosszasan „elvezetni” a részletekben, mert a szemet gyönyörködtető felszínen túl a késő római Pannonia ünnepeivel és hétköznapijaival is megismerkedhetünk...

W. I.

Meleagrosz vadászat-istént ábrázoló tál részlete

A Seuso-kincsek válogatott csoportja

Dabasi András és Kardos Judit felvételei

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 25. Heft 5.

In unserer Novembernummer stellen wir in einer Beilage das komplette Material der Konferenz Nationalitätenbibliotheken in Ungarn vor, so gewinnen wir einen Einblick in den Stellenwert der Tätigkeiten der Bibliotheken der ungarländischen Slowaken, Deutschen, Griechen, Ruthenen, Serben, Polen und Rumänen. Außerdem werden die Bibliotheken als wichtiger Teil im Kulturleben der Nationalitäten sowie in der Zusammenarbeit mit der Gastgeberinstitution, der landesweiten Fremdsprachenbibliothek reflektiert. Wir berichten über die Jubiläumsfeier der hiesigen deutschen Fernsehendung Unser Bildschirm, die kurz zuvor 40 Jahre Bestehen feierte. Wir stellen die Arbeit der erfolgreichen roma Krebsforscherin, Dr. Zsuzsanna Orsós, des parlamentarischen Sprechers der Roma, Félix Farkas und der griechischen Pädagogin Sophia Ikonomia vor. Eine spannende Studie können Sie über die Roma-Opfer der Revolution 1956 lesen. In unserer Rubrik „Jubiläum” lassen wir 100 Jahre der bulgarischen Schule in Budapest Revue passieren, in einer Text- und Bildreportage schwören wir das 3. landesweite Nationalitätenlager für Jugendliche am Velence-See herauf und wir stellen die diesjährigen Preisträger der Auszeichnung Pro Cultura Minoritatum Hungariae vor. Die nächste Printausgabe von BARÁTSÁG erscheint am 15. Dezember.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 25. No. 5.

In our November issue we introduce the complete material of the conference titled Libraries of the Nationalities in Hungary as a supplement so that you can get to know the importance of the work of the Slovakian, German, Greek, Ruthenian, Serbian, Polish and Rumanian libraries in the lives of the nationalities in Hungary as well as the relationship between the host of the conference, the National Foreign Language Library and the nationality libraries. We are reporting on the jubilee celebrations of the 40 year old TV programme, Unser Bildschirm/Our Screen and we introduce the successful Roma cancer researcher, Dr. Zsuzsanna Orsós and the speaker for the Romas in the Parliament, Félix Farkas, as well as the work of the Greek teacher working in Hungary, Sophia Ikonomia. You can also read an exciting study about the Roma casualties of the revolution of 1956. In our Anniversary column we remember the 100 year old Bulgarian school in Budapest and we are presenting how the 3. Youth Nationality Camp took place at the Lake Velence both in word and pictures 2018 and you can read about the award recipients of the Pro Cultura Minoritatum Hungariae prize this year. The next issue of BARÁTSÁG will come out on the 15th of December.

Lapzárta: 2018. október 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2018. december 15-én jelenik meg.